BIBLIOTECA MUNICIPALĂ „M. SADOVEANU" Inventar bir.

REVISTĂ FONDATĂ LA 1880 DE Alexandru Macedonski

Literatorul

Anul II
Nr. 46 (63)
13 nov. 1992
16 pagini
15 lei

Redactor şef MARIN SORESCU

Romul MUNTEANU

ENCICLOPEDISMUL ROMÂNESC

De la necesitate la formarea unui concept

Progresul civilizaţiei şi al moravurilor, ca şi emanciparea socială şi spirituală a oamenilor au fost întotdeauna strâns corelate cu nevoia de a şti, cu acumularea de informaţii din cele mai diverse domenii şi răspândirea lor prin şcoli şi prin cărţi. Din cele mai vechi timpuri erudiţia a reprezentat o necesitate vitală, iar nevoia de-a cunoaşte mai multe limbi străine n-a constituit niciodată un simplu *ornament*, ci o modalitate fundamentală de realizare a unei culturi enciclopedice.

Faptul acesta era bine cunoscut de învăţaţii arabi, persani, chinezi, egipteni, greci, romani, apoi mereu de alţii şi alţii care au pus temeliile enciclopedismului modern.

Curentul *Enciclopedic* este de origine grecească. El s-a format din doi termeni: *entyhlias* (trecerea anotimpurilor unui an) şi *paid'eio* (educaţie). Se pare că sofistul grec Hippias din Elis (sec. V î.e.n.) s-ar fi folosit de această noţiune pentru a indica genul de cultură generală ce urma a li se da tinerilor prin şcoli. Se pare că acest sens a devenit mai pregnant prin contribuţia lui *Isokrates* (436-337 î.e.n.). El unea sub această denumire formaţia *filosofică* ce însuma atunci şi *ştiinţele*, alături de care figura pregătirea *teologică*. Termenul de *enciclopedie* a fost grefat pe disciplinele de învăţământ până şi în antichitatea târzie. Învăţatul roman *Terenţius Varra* l-a aplicat unui întreg sistem de învăţare a *artelor liberale* care erau şapte: *gramatica, retorica, dialectica, aritmetica, geometria, astronomia şi muzica*.

Termenul de *enciclopedie*, prezent în titlul unei opere, se pare că a fost folosit pentru prima dată de către *J. Philamusus* în *„Margarita philosophica encyclopediana arhitens"* (1508).

Aşadar, înainte de a deveni un dicţionar universal de termeni, organizat alfabetic sau pe diferite domenii, *enciclopedia* indica o cultură multilaterală, începută în şcoală şi continuată de fiecare învăţat pe cele mai diverse căi. Şi dacă unii gânditori greci s-au dus să studieze în bibliotecile din Alexandria, Efes sau în alte vechi arii de cultură, învăţătura câştigată de la cărturarii străini sau în universitatea din alte ţări a rămas până astăzi o tradiţie mereu confirmată de milenii şi secolele exemplare ale culturii moderne. Se ştie doar că niciodată intelectualitatea unei singure ţări nu a putut realiza tot ce însumează eforturile învăţaţilor din întreaga lume. De aceea călătoriile de explorare ale ştiinţei, contactele dintre savanţi, învăţarea de mai multe limbi reprezentau factori fundamentali de lărgire a orizontului informaţional şi de progres al ştiinţelor şi artelor. Un exemplu pe cât de străvechi pe atât de ilustrativ a fost acela al filosofului grec *Pythagora*. Învăţătura lui a însemnat *iniţiere şi acumulare* de informaţii secrete şi publice. Din Gamas, el a ajuns să fie primit de oamenii înţelepţi din Egipt, apoi s-a dus în Babilon şi Efes, după care s-a întors în ţara sa, unde după o anumită vreme a avut un sfârşit tragic.

Şi acum, dacă revenim la începuturile enciclopedismului românesc, trebuie să precizăm că el s-a manifestat iniţial prin nevoia învăţării mai multor limbi. Primii cronicari români şi-au scris însemnările în slavonă. Ele cuprindeau informaţii despre cronologia domnitorilor şi evenimentele petrecute în acele vremuri. Două categorii de cărturari au deschis era enciclopedismului românesc. Aceştia au fost clericii din toate provinciile româneşti şi cronicarii ce au realizat începuturile istoriei neamului nostru pe aceste pământuri. Nevoia luminării românilor asupra identităţii lor şi a continuităţii pe vechiul teritoriu dacic a apărut ca o datorie faţă de *neam*. De la Gr. Ureche, M. Costin, D. Cantemir, apoi cărturarii *Şcolii Ardelene* şi încă multe alte generaţii de mai târziu, învăţaţii români scriau ca trecutul să nu fie dat uitării şi ca românii, aflaţi sub unele stăpâniri sau tutele străine, să nu-şi uite originea, prezentată ca un motiv de *fortificare* morală şi mândrie.

Fără îndoială că mulţi se întreabă şi acum unde s-au format aceşti cărturari, clerici sau boieri, încât să poată pune bazele unei culturi complexe în mai multe limbi. Moldovenii au învăţat cu precădere în colegiile poloneze, alţii la Kiev. Mulţi s-au format la Istanbul, unde şi-au

(continuare în pagina 10)

Isaia din Souillac; perioada romantică franceză
Ilustrăm acest număr cu sculptură în piatră

EUGEN SIMION: **Reflecţiile monahului de la Rohla**
MARIN SORESCU: **Desfacerea gunoaielor**
TITUS POPOVICI **Proză**
G. IVĂNESCU - 80 **Meridianele BALANŢEI**

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

REVISTA REVISTELOR

TREI REVISTE BUCOVINENE

Într-un îndepărtat colţ de provincie, care aspiră să se ridice din nou, prin mijloace proprii, la înălţimea vechiului renume - în Bucovina-, pe lângă numeroase periodice de toate felurile iată-le şi pe cele culturale. Toate cele trei reviste, mai mult decât succint prezentate în continuare (primele două - tipărite, a treia multiplicată xerografic), ne vin din Câmpulung-Moldovenesc.

Mioriţa. Revistă de cultură folclorică (nr.1/21 martie 1991; nr. 2/23 septembrie 1991; nr. 3/21 martie 1992, cu câte 64 de pagini fiecare), redactată de un grup de profesori-umanişti de la Liceul „Dragoş-Vodă": G.Bodea, I.Filipciuc (secretar), Graţian Juncan, D. Palade (redactor şef) şi H.Stamatin, tinde să devină expresia unei autentice devoţiuni faţă de balada „pisc al literaturii noastre", readucînd în actualitate texte exegetice vechi (de Alecsandri, Th.D.Speranţia, S.Fl.Marian) sau comentarii mai noi (de Adrian Fochi, Iordan Datcu, Al.Husar, I.Popescu-Sireteanu) cu privire la celebra baladă, la variantele, sensul şi locul ei în cultura populară românească - dintre care unele semnate de membrii colegiului redacţional. Fiecare număr apărut până acum publică şi câte o traducere a baladei (în latină, japoneză şi esperanto), însoţită de comentarii din perspectiva traductibilităţii. În nr. 3 la p. 8-13 - un text inedit de Radu Gyr, după motivul mioritic: *Balada unui picior de plai* . Redactată cu entuziasm şi rigoare, dar înveşmântată poligrafic tocmai într-o întreprindere băcăuană, ceea ce n-o scuteşte de intruziunea erorilor de tipar, supărătoare câteodată, revista întâmpină şi dificultăţi de difuzare (cf. *Scrisoarea deschisă către Ministerul Învăţământului şi Ştiinţei* din nr. 3, p. 1-2), ce se cer învinse.

Tradiţia românească. Revistă de folclor şi spiritualitate populară (nr. 1, iul.-aug. 1992, 44 de pagini), mai elegantă sub aspect exterior, tipărită chiar în localitate, este editată şi redactată de Nicolae Cojocaru, cunoscutul autor al pertinentei monografii etnografice „Casa veche de lemn din Bucovina) (Meridiane, 1983) şi al unei bune culegeri de folclor bucovinean, şi cuprinde în colegiul de redacţie pe prof.dr.doc. V.Săhleanu, prof.dr. Valeriu Rusu, George Muntean, prof.Paul Leu ş.a. Acest prim număr adună în paginile sale studii interesante semnate, între alţii, de I.Datcu, P.Leu, de alţi câţiva cercetători ai vieţii şi tradiţiilor populare, încheindu-se cu rubrici de cronică, recenzii şi o revistă a revistelor înrudite tematic.

Demiurg. Revista Societăţii Culturale „Rarăul", Câmpulung-Moldovenesc (nr. 1, martie 1992, 20 de pagini) este o publicaţie fondată şi redactată competent deDragoş Nisioiu, cunoscut scriitor din localitate. Drumul revistei, aflată la începuturile ei, „este animat de acel sens în care s-a înscris cultura românească dintre cele două războaie mondiale, când specificul ei a atins valori europene" (*Cuvânt de început*). După prezentarea „romantismului şi tragismului unui destin", acela al societăţii culturale locale, reînviată în 1990, sunt consacrate câteva pagini poeţilor bucovineni G.Rotică şi Mircea Streinul. Semnează câţiva scriitori locali sau din alte părţi ale Bucovinei (G.Bodea, G.S.Ungureanu, I.Popescu-Sireteanu), o parte dintre ei - tineri şi foarte tineri. Numărul se încheie cu interviul acordat de Vasile Andru lui Constantin Blănaru: *Prezentul, un teren minat.*

Sperând în vitalitatea şi utilitatea lor continuă, le urăm tuturor trei, izbândă deplină şi drum bun, ascendent, spre înălţimile la care aspiră!

„NOSTALGIA GOLFULUI"

Revista literară „Vatra" din Târgu Mureş tipăreşte un supliment de cultură, ŞCOALA ARDELEANĂ, care a ajuns în octombrie crt. la numărul 8(11) - anul II (opt pagini, format tabloid), Periodicitatea pare incertă, dar profilul e limpede: suplimentul nu face dublu emploi, nu practică recenzia literar-artistică, este o fertilă extindere a sferei de preocupări sugerată de titlu şi de motto-ul din Samuil Micu"... că urât lucru iaste românului să nu ştie istoria neamului său". Istoria e însă doar una dintre dimensiunile cercetate (în ultimul număr, la rubrica *Historia*, Cornel Sigmirean scrie despre Teodor V.Păcăţian - 140, iar sub titlul *Documenta* citim un „Protocolu" din decembrie 1878 privind tradiţiile mureşene ale învăţământului românesc). *Didactica*(„Învăţământul superior filologic la Târgu Mureş" de Ion Pavelescu), *Etnolingvistica* („Toponimia Carpaţilor") de dr. Alexandru Tosa), *Sanitas* („Medicina şi viaţa" de prof.dr. Gheorghe Vasilescu), *Universalia* („Aceşti latini din Carpaţi", fragmente din Alain Ruzè) completează substanţialul sumar. Ceea ce nu înseamnă că literatura este dată uitării. Pe lângă o pagină întreagă de poezie (Eugeniu Nistor, Mihai Nenoiu şi debutantaCamelia Jula), un studiu consacrat lui Şerban Cioculescu semnează Serafim Duicu (redactorul şef al suplimentului), iar o amplă radiografie a creaţiei şi vieţii literare actuale ne oferă criticul Cornel Moraru, redactor şef al revistei „Vatra", într-un interviu pregătit de Eugeniu Nistor pentru un volum anunţat sub titlul „Nostalgia golfului".

Al treilea ARC

E cum nu se poate mai greu a prezenta într-o simplă notă numărul 3/92 al revistei editate de *Fundaţia Culturală Română*. Poate de-abia o cronică - revista este, la urma urmei o carte - ar reuşi să-i acopere conţinutul, dar nici ea nu e sigur că ar face-o mulţumitor şi cu egală îndreptăţire pentru toate materialele din sumar. Cu convingerea că acestea nu pot fi situate nicicum într-o ierarhizare, semnalăm cititorilor câteva dintre ele. La rubrica *Autoportret'92* „se desenează" în oglindă Radu Tudoran, Alexandru George, Fănuş Neagu, Mircea Horia Simionescu şi Horia Bernea - acesta din urmă fiind inspirat cuprins în rubrică chiar printr-un autoportret desenat. *Geografia cărţii* prezintă în acest număr relieful literaturii italiene. Extrem de interesantă, ancheta *80 şi restul lumii* pune în pagină păreri ale unora dintre „împricinaţi" (Radu Călin Cristea, Goerge Cuşnarencu, Nicolae Iliescu, Ioan Lăcustă, Tudor Dumitru Savu, Hanibal Stănciulescu, Sorin Preda şi Cristian Teodorescu), alături de personalităţi din „restul lumii" dar profund implicate în fenomenul optzecist - Ov.S.Crohmălniceanu, Nicolae Manolescu, Eugen Simion - şi de reprezentanţi ai „opoziţiei" (Cătălin Ţarlea). *Biblioteca*, secţiunea cea mai întinsă a revistei, reuneşte nume cu grade diferite de celebritate, aflate însă în totalitatea lor în teritoriul sigur al valorii. Citez câteva, fără prejudecăţi şi în totală indiferenţă faţă de eventualele nedumeriri pe care le-ar putea stârni alăturarea lor: Emil Cioran, Yukio Mishima, Ileana Mălăncioiu, Marguerite Duras, Sorin Preda, Thomas Pynchon. Aş mai aminti versurile lui Traian T.Coşovei şi ale Monicăi Săvulescu şi rubrica de *Lecturi*, fără a avea prin asta pretenţia că nu am nedreptăţit nici un titlu din sumarul revistei pe care directorul ei, prozatorul George Bălăiţă, o defineşte cu neîndoielnică obiectivitate: „un fel de club al valorilor, indiferent de culoarea politică". Sunt convins că nici un cititor onest al revistei nu l-ar putea contrazice.

DIAC TOMNATIC ŞI ALUMN

A murit *Amita Bhose*. Fost lector la Catedra de orientalistică a Universităţii din Bucureşti, între 1972-1991, *Amita Bhose* a avut întâletate absolută în stabilirea unor temeinice punţi de comunicare între cultura românească şi cea indiană. A trăit aproape jumătate din scurta ei viaţă pe pământ românesc unde, cu modestie şi neştirbită competenţă, a adus în traduceri remarcabile opera lui Tagore şi o serie de bijuterii ale culturii bengaleze orale. Tot prin ea, literatura română prin scriitori dintre cei mai reprezentativi ai ei - Eminescu, Caragiale, Sadoveanu, Sorescu - s-a oferit cunoaşterii cititorului indian. A murit aici ca pentru a demonstra că marile spirite nu aparţin doar unei anumite geografii.

scaunul catodic

Nimeni nu poate minţi pe nimeni şi nici un fel de bobârnac stipendiat nenatural nu te poate împinge cu adevărat. Te naşti cu un anumit cod genetic, cu o anumită culoare a ochilor, cu o anumită voce. Aşa după cum vedea şi Kretschmer sunt anumite tipuri care participă, ca la telefoane, la realizarea unei infinităţi de combinaţii.

La sfârşitul acestui mileniu, învingând, paradoxal, marxismul (economia este foraibărul pentru paradisul terestru) şi psihanaliza (fiecare cetăţean e cetăţean al locului geografic cu pricina şi cetăţean stimat al lumii) TVR se înscrie în viraje cu viteză sporită, alergând după sponsori şi încercând să ardă etapele, la foc scăzut.

Filmele, am mai spus-o, sunt preluate din rotirea vioaie a satelitului de deasupra Căii Dorobanţilor, teatrul tv programează teatru fără program, adunând tot felul de actori-corp-ansamblu, show-urile sunt un fel de brigăzi artistice cârpite pe la coate, emisiunile de dezbateri apa în piuă sunt sublime, domnii Mârţ, Borş şi Buzdugan sunt nonconformişti (sic!), reclamele (cand nu sunt trase pe caste Orwo) sunt scoase parcă din imaginarul medieval, emisiunile prim-plan (sau plan detaliu) au devenit subiect de bârfă măruntă, transmisiunile sportive sunt transmise de asceţi culturali,cultura în lume ne prezintă o duduie ce se tot vaită că nu are paşaport turistic, emisiunile de ştiri sunt scrâşnite în continuare prezentând fapte nesemnificative (de muncă sau evenimente presupus culturale). Twin Peaks arată *o lumen mundi*, dând un sens (apud Frege) postmodern la tot ce există.

Speaker-iţele noastre - spre deosebire de Claire Chazal, Anne Sinclair, PPDA, Bruno Masure, ce se îmbracă la Dior, Yves Saint Laurent,Balmain, Lanvin - apar cum dă Dumnezeu, ţopescu rău de tot, cu voci buhăite sau ciupite de vărsat (singură Anca Toader ce mai are o disponibilitate a formelor).

Emisiunea domnului Tatulici de luni seara, de pe canalul doi, a arătat puţinătatea imaginaţiei ziariştilor de drept comun. Ce de comentarii va mai isca această emisiune înregistrată în toiul campaniei electorale de toamnă, să fim noi sănătoşi! Cert este că mass-mediatorul nostru este urmărit şi dintr-o parte şi dintr-alta, iar cel mai important lucru ce trebuie să-i dea ghes e să trăiască sub egida unui spirit cu adevărat obiectiv. Cum deseori prezintă.

Telecinemateca este un fel de sanatoriu arhivistic de filme preluate şi prezentate cât mai cu creionul după ureche, în timp ce emisiunile de tineret sunt ofilite de către vreun autodidact călit în oţelul tinerei gărzi. Şi să nu se mai supere lumea că a reapărut Ilie Ciurăscu. Omul vorbeşte în limba română, nu ca restul coechipierilor săi agramaţi. Bunul gust, „din păcati", nu are acces pe strada Pangratti!

Iarăşi P.S. Salutăm prezenţa lui Paul Ghiţiu în fruntea anchilozatului şi bâlbâitului post de televiziune SOTI. Cu Dumnezeu înainte!

Nicolae ILIESCU

Literatorul

Săptămânal de literatură şi artă editat de MINISTERUL CULTURII

Anul II, nr. 46(63)/ 1992

Comitetul director:
VALERIU CRISTEA
FĂNUŞ NEAGU
EUGEN SIMION
MARIN SORESCU

Colectivul redacţional:
Lucian Chişu (redactor şef adjunct),
Ion Cocora (redactor şef adjunct),
Nicolae Diaconu,
Andrei Grigor (secretar general de redacţie),
Valerian Sava,
Marin Stoian

Adresa redacţiei:
Bucureşti, Piaţa Presei Libere nr. 1, cod 71341, tel. 17.10.23; 17.60.10, int. 2243, 2248, căsuţa poştală 33-20.

Administraţia:
Direcţia Pentru Presă, Publicitate şi Tipărituri, Piaţa Presei Libere nr. 1, sector 1, Bucureşti

Anunţăm cititorii noştri că abonamentele la revista "LITERATORUL" se fac la oficiile poştale, factorii poştali şi difuzorii voluntari din întreprinderi şi instituţii

Cititorii din străinătate se pot abona prin RODIPET S.A. – PO BOX 33-57; telex: 11995 sau 11034; telefax: (40)-0-185673 Bucureşti – Piaţa Presei Libere nr. 1, România

Publicaţia este înscrisă în Catalogul de presă Rodipet la poziţia 43. ISSN 1120-5583

Tehnoredactare computerizată

© JORDAN

Tiparul executat la TIPOREX Bucureşti

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

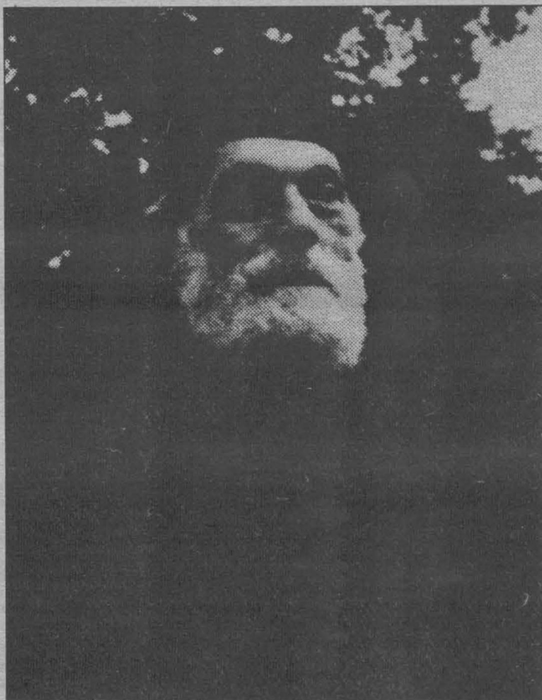
CRONICA LITERARĂ

Eugen SIMION

REFLECȚIILE MONAHULUI DE LA ROHIA

N.Steinhardt continuă să ne surprindă. După *Jurnalul fericirii*, după *Predicile* lui, iată, acum, o nouă, splendidă carte de confesiune și meditație*). Ea se datorează abnegației și inspirației lui Zaharia Sângiorzan care, între 1 ianuarie și 29 martie (data morții lui N.Steinhardt), i-a adresat călugărului de la Rohia un număr de 365 de întrebări cu subiecte variate, de la divinitate la actul sinuciderii și condiția criticii literare. Monahul a răspuns prompt, cu fantezie, cu voioșie chiar, într-o deplină libertate a spiritului. A ieșit o carte - despre asceză, poezie, iubire, păcat, în fine, despre fățăria și corupția care au pătruns în societatea românească și-i amenință ființa morală. O face, repet, în chip colocvial, din loc în loc cu o nebănuită incisivitate. Părintele Nicolae nu se sfiește să-și judece contemporanii (îndeosebi pe scriitori) și să-și spună părerea, fără ocolișuri, despre operele și comportamentul lor social. Cele *365 de răspunsuri* vor trezi, nu mă îndoiesc, reacții diferite. Unii se vor bucura descoperind că N.Steinhardt îi iubea și-i stima în intimitatea cugetului său, alții vor fi iritați că monahul se arată nemulțumit de cărțile și de actele lor morale. În sprijinul lui N.Steinhardt este buna lui credință. Când judecă pe alții, nu-i judecă din ură și cu ură. Și apoi, nu se ocrotește nici pe sine, e chiar mai aspru cu el decât cu ceilalți. Nu se consideră nici scriitor bun, nici bun călugăr. Este doar un om care a descoperit calea adevărată (credința creștină) și încearcă să meargă pe ea cu păcatele, limitele, neputințele sale ... Cum să nu-ți fie simpatic acest călugăr instruit și cum să nu-i ierți micile lui severități morale și, din când în când, ezitările gustului său estetic?

Dar s-o iau, în ordine, prezentând întâi personajul care se confesează, naratorul din interiorul textului. Este acela pe care îl cunoaștem din jurnalul său. Mai ager, parcă, mai malițios, cu judecăți de valoare tranșante, grav când e vorba de lucruri grave, bun psiholog și portretist - în latura morală - dibaci. N.Steinhardt s-a convertit, în pușcărie, la ortodoxism și duce în libertate opțiunea sa până la capăt: se călugărește. Nu explică aici motivele care l-au îndemnat să părăsească lumea mireană. Când se confesează, faptul este deja săvârșit și monahul poate vorbi în cunoștință de cauză despre binefacerile și greutățile ascezei. Are o morală, dar nu se grăbește să construiască un sistem moral. Este morala creștină *existențială*, nu „bucherească și ipocrită", zice el într-un loc. „Creștin existențial" este o definiție care i se potrivește. Când răspunde corespondentului său de la Iași (Zaharia Sângiorzan), se simte „bătrân și resemnat", dar scrie „detașat și voios", nu are teorii, nu crede în estetică și nu crede nici în idei. Ideile duc la ideologie și ideologiile au devenit, în secolul nostru, primejdioase. Scrie „totodată bătrânește și copilăros", de aceea e mirat că este luat în serios și e socotit critic literar. Se consideră doar un diletant ... Scriitorii lui favoriți sunt Thomas Mann, Proust, Dostoievski, Peguy, Jules Verne, Eminescu, Mateiu Caragiale, Alphonse Daudet ... Eticul și esteticul îi par noțiuni identice și, de când l-a citit pe Wittgenstein, nu mai face nici o deosebire între ele. Morala este, de altminteri, esențială în toate actele spiritului, inclusiv în critica literară. „Doi bani nu face - zice el - în lipsa unei viziuni morale a lumii și a lucrurilor". Pe Noica, prietenul și maestrul său spiritual („în afara părinților mei, e omul care mi-a influențat cel mai mult viața") îl iubește, îl consideră un mare scriitor, dar nu-i iartă necredința lui. Nici pe Cioran nu-l acceptă integral : om bun, sincer, îndatoritor, inteligent, dar, ca scriitor, este „un personaj fabricat" după gustul publicului francez.

N.Steinhardt zice chiar mai mult decât atât despre prietenul său parizian:„e un mare stilist care a știut să meargă până la capătul obrăzniciei și terorismului verbal, până la capătul deznădejdii și amețelii, potrivit gustului cultural al Occidentului". Obrăznicie, terorism verbal? Ar fi ceva de obiectat aici și anume că s-a întâmplat parcă invers: gustul cultural francez s-a adaptat, mai degrabă, lui Cioran; oricum, moralistul a așteptat treizeci de ani până să fie băgat în seamă ... Monahul de la Rohia nu-i scuză, evident, lui Cioran lipsa de religiozitate, nihilismul și, în ultima vreme, faptul că și-a pierdut modestia și discreția adaptându-se moralei occidentale.

Ajungem aici, la punctul în care N.Steinhardt se întâlnește cu Noica, Dumitru Stăniloae și, într-un anumit sens, cu Nae Ionescu. Acesta din urmă punea problema metafizic, găsind că spiritualitatea răsăriteană este superioară celei occidentale prin *înțelegerea și trăirea* cosmosului. Steinhardt judecă lucrurile moral și respinge Occidentul pentru că, în afară de destrăbălare, nu oferă nimic omului: „Europa de astăzi (Occidentul) oferă un spectacol de nerozie și îndobitocire cum rareori a mai fost din secolul IV încoace. Și aștia să realizeze amplitudinea ființei! Aida de! Vor realiza amplitudinea sclaviei, către care au făcut pași mari. Statele occidentale sunt de pe acum vasale statelor africane (ex. Italia e sub suzeranitatea Libiei, Germania a Iranului, Franța și Anglia a Libanului lui Abu-Nidal) etc, etc"... Noica a scris și el un text cu aceeași temă și a adus Occidentului cam aceleași obiecții. I s-a răspuns cu argumente politice, nu filosofice. Așa se va întâmpla, probabil, și cu N.Steinhardt. Încerc să văd latura morală a problemei și, din acest unghi, remarc că Steinhardt nu acceptă lumea fără Dumnezeu, iar lumea occidentală a pierdut, după opinia lui, sacrul. Fără Dumnezeu, lumea nu poate fi decât nefericită, fără iubire, toleranță, milă, omul se sălbăticește, se lasă ușor îmbrobodit ... Rămâne de văzut dacă omul occidental a pierdut cu adevărat sentimentul sacrului și s-a alienat (o vorbă suspectă) în confortul său... Părintele Nicolae se arată, oricum, necruțător cu Occidentul și privitor la omul de mâine nu are nici o iluzie.

Mai are și alte asprimi și originalități. Nu-l iubește, de pildă, pe Luther, de Calvin nu vrea nici să audă, pe Beethoven îl ascultă cu evlavie, dar nu-i este prieten „în toată puterea cuvântului". Prieten, în sfera muzicii, îi este Mozart. Arghezi îi pare un „subiect întunecat și abject" (?!), pe stoici îi respectă, dar nu-i iubește, Tolstoi este un mare scriitor, desigur, dar ca teolog este confuz... Vin, la rând, contemporanii. Preda îi place într-o privință, dar *Cel mai iubit dintre pământeni* îi pare o operă pripită; este un scriitor obiectiv, cinstit, e un excelent observator, dar nu-i un scriitor „al cărui scris biruie, fascinează" iar personajele lui nu au morală... Eu cred, dimpotrivă, că ceea ce biruie și rămâne din Preda este tocmai scrisul lui fascinant, profund, cu adevărat *cinstit*, dar, în fine, nu mă apuc acum să polemizez cu un om care nu mai este. Mă miră doar faptul - asta pot s-o spun - că N.Steinhardt n-a observat că Marin Preda a fost, ca și el, un spirit religios și că *Cel mai iubit dintre pământeni* nu-i numai un curajos roman de observație socială și morală; este, înainte de orice, o meditație substanțială despre lumea prin care trecem ...

Dar să urmăresc mai departe pe moralistul acesta creștin care are de multe ori judecăți drepte, și chiar când sunt nedrepte sau ni se par, nouă, nedrepte, el are o justificare care vine din convingerile și din iubirea lui creștină. Pe Mircea Vulcănescu îl pune deasupra tuturor oamenilor din generația sa, socotindu-l adevăratul spiritus rector al epocii. Nu Nae Ionescu a fost, așadar, mentorul spiritual al generației, ci Vulcănescu, „mult mai așezat" zice eseistul, cinstit, înzestrat cu o mare putere de muncă. Pe Slavici îl vede un scriitor de mâna a doua, Agârbiceanu nu-i spune mare lucru, Stelaru îi place enorm, e realmente fericit că-l descoperă și promite să-i învețe pe dinafară poemele. Nicolae Breban abordează marile teme, „nu-i de luat peste picior", dar ... „Breban îți dă sentimentul că e un Dostoievski de provincie și mică amplitudine, un Dostoievski la nivelul lui G.M.Vlădescu; păcat că e vulgar, lipsit de cultură, ispitit de vulgarități, lipsit de avânt și iuțeală; păcat, deoarece nu se sfiește să atace marile teme ale romanului universal". Una rece, alta caldă. Îi place monahului romanul Gabrielei Adameșteanu și poezia Ilenei Mălăncioiu („strașnică femeie", zice el admirativ), nu-i place însă *Viața ca o corida* („mi s-a părut slăbuță") și nici *Epistolarul* lui G.Liiceanu și al prietenilor lui:„Doamne, cât is de copilăroși, de supărăcioși, de atenți la epitete, la fleacuri, de irascibili (din te miri ce). Dau dovadă de egocentrism exacerbat, de mahalagism, de o mundanitate vecină cu a țațelor de mahala. Apar cu totul și cu totul imaturi". Lui G.Liiceanu îi mai vine o dată rândul la judecata monahului din Maramureș: „e foarte profesoral, foarte doctoral, prea din cale afară de didascalos, de Herr Profesor; exact contrariul lui Noica, mereu amen, gentil, modest". Pe Nichita Stănescu îl iubește și-l socotește un mare poet, dar nu-i trece cu vederea faptul că s-a lăsat ispitit de alcool și nu și-a dus opera la capăt. Andrei Pleșu a scris o carte noiciană *(Minima moralia)* și, citind-o, călugărul are ceva de obiectat. Obiecția este făcută în stil ușor bizantin, pare o laudă care te trimite spre iad: „însușirea cărții stă în lipsa de originalitate a soluțiilor" ... Pandrea? „Pandrea a fost un om cinstit, totuși nițel versatil". Nu-i uită nici pe evreii noștri. Este supărat pe ei pentru că n-au fost la înălțimea suferinței lor: „Felul cum s-au purtat la noi după '44 dovedește că nu au fost, vai, la înălțimea cuvenită. Au ratat prilejul unic și minunat de a-și dovedi înțelepciunea și mărinimia".

Astfel de reproșuri nu cad bine în lumea noastră și nu-i greu de imaginat ce reacții vor provoca intransigențele morale ale monahului și părerile estetice ale criticului literar. El nu-i mai puțin exigent, am semnalat acest lucru, cu faptele sale. Monahul are motive majore să se pocăiască. Nu se poate descotorosi, între altele, de „această lumească și ridicolă nevoie de puțină simpatie și căldură; de o vorbă, de o vorbuliță bună; ridicol, stupid, abject. Deși, deși ..." Deși și Hristos pe cruce a primit vorba bună a bunului tâlhar, adaugă el, ca o justificare. Când interlocutorul său încearcă să-l atragă spre metafizică, călugărul maramureșan se apără ca de o ispită diavolească. Se umilește, se smerește, își declină orice competență. El nu-i decât un *pățit* și experiența sa este minoră: „Sunt un neghiob bătrân și un vechi ticălos căruia prin harul Domnului i s-au deschis, spre sfârșit, ochii și a dobândit nițică elementară înțelepciune (și nițică rușine). Nu mă căutați la niveluri înalte, la al marii înțelepciuni, al metafizicii etc. - ci la nivelul elementar al pățitului și al celui oarecum tămăduit (*late in the day*, spun englezii: târziu de tot) de prostie și orbire".

Nu-i oare, aici, și puțin orgoliu? Orgoliul smereniei? Nu păcătuiește părintele Nicolae micșorându-și priceperea, știința, înțelegerea?... Pocăința nu ține prea mult, peste câteva pagini N.Steinhardt redevine eseistul scăpărător, iute și mușcător, iritat de inerția colectivă (suntem, repet, în primele luni ale anului 1989). Scrie, atunci, un text teribil în stil vaticinar, combinând deznădejdea cu mânia: „Suntem pierduți: Nu văd vreo nădejde de nicăieri. Suntem lași? Da și nu, curajul implică existența unei cât de mici, de infime șanse de reușită (A mai spus-o și Mircea Eliade). Și nu există. Suntem perfect închiși, prinși în cursa de șoareci, ferecați, țintuiți. Buni de a fi luați în râs ori îngăduiți a face bancuri după pofta ironiilor noastre. Căci nu mai prezentăm nici un pericol: ne-au fost prelucrate chiar sufletele. Altceva nu avem: nu curajul, ci demnitatea. Ne purtăm înlăuntrul cursei ca niște șobolani spăimântați și nebuni. Ce facem (și *asta* am putea să nu facem)? Dăm vina pe alții, ne denunțăm de istov unul pe altul, ne văicărim, ne urâm unii pe alții, mințim, înșelăm, consimțim a săvârși cele mai josnice treburi, ne vindem sufletul pentru un blid de linte (în care Dumnezeu știe câte boabe sunt), trăim cu dezinvoltură pe două planuri (al realității, al minciunii) ca și cum aceasta ar fi starea normală a omului, *comme si de rien n'était*, ca viermele la rădăcina hreanului, ne-am adaptat și acomodat minciunii și răului, a pierit din noi orice compasiune, orice «ținută», gata suntem în orice clipă a ne lepăda și rușinea de Hristos, a ne vinde fratele".

Să se remarce cât de colorat este stilul lui N.Steinhardt. Și cât de bine „așezat" (spre a-i folosi o vorbă, care era și vorba lui Noica) este el în lumea valorilor spirituale. În Caragiale (bătrânul) vede un scriitor *abisal* de talie mondială, în Mateiu, fiul, descoperă fastul și dulceața melancoliei, la Eminescu, Blaga, Iorga, Rebreanu observă ceea ce trebuie... Numește fundamentalismul, de orice fel, o „nebunie logică" (admirabilă definiție!) și pe Hristos un „mântuitor cosmic", în sensul dat de Teilhard de Chardin. Îi este dor de oameni ca Zarifopol și Ralea, relativiști sceptici, eseiști iuți la minte (*iuțeala* este un atribut drag lui N.Steinhardt), chiar dacă nu sunt credincioși. Nu-i place în nici un fel „spiritul șmecheresc" și cea mai mare durere a lui este să vadă că lumea merge tocmai spre șmecherie, fariseism, duplicitate... Pune deasupra tuturor valorilor puterea morală, nu sinceritatea. Respinge, de aceea, pe Gide care crede că sinceritatea scuză totul ... Consideră sinuciderea o ratare, un păcat. Modelul lui de existență este preotul de țară, Dumnezeu este pretutindeni, de preferință în locurile nebănuite, ne rugăm lui Dumnezeu nu pentru a primi răsplata raiului, ci (formidabilă propoziție!) - „din dragoste pentru un Dumnezeu care s-ar putea să *nu existe*" etc.

Nu știu ce vor spune teologii despre confesiunea părintelui Nicolae de la Rohia. S-ar putea ca modul lui prea lumesc, prea vioi, alert, colorat de a se confesa și de a discuta despre credința ortodoxă să nu le placă. Mie, critic literar, îmi place tocmai acest fel de a pune problemele mari și mici ale existenței noastre. Nu ascund că îmi este deosebit de simpatic personajul care vorbește în această narațiune subiectivă. Este un creștin *viu*, un om care a trecut prin suferință și nu s-a supărat pe lume, un eseist care, în plină asceză, nu uită plăcerile literaturii și jocurile spiritului. Dar mai presus de toate N.Steinhardt este un intelectual care crede, crede cu tărie și privește lumea din afară cu înțelegere și îngăduință. Meritul lui Zaharia Sângiorzan este de a-l fi provocat să se mărturisească fără să știe, nici unul, nici altul, că va fi ultima mărturie a scriitorului creștin ortodox N.Steinhardt, una dintre figurile cele mai frumoase, moralmente, pe care le-a dat literatura română după război. Într-o împrejurare dramatică a vieții, el a părăsit religia strămoșilor săi pentru a se identifica, prin ortodoxie, cu destinul poporului român pe care l-a iubit nespus de mult și pe care l-a slujit prin opera lui majoră. -

*) Nicolae Steinhardt, *Monahul de la Rohia răspunde la 365 de întrebări incomode adresate de Zaharia Sângiorzan*, Editura Revistei Literatorul, 1992

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Marin SORESCU

DESFACEREA GUNOAIELOR

Piesă în două acte

(Urmare din numărul trecut)

ACTUL II

Au crescut eucalipții dar nu cine știe ce. Realitatea aceeași, deși pe planul conștiinței s-au înregistrat progrese și mai mari.

Tabloul IV

În avanscenă se găsește un pat de spital alb, cu fișă și grafice de temperatură, agățate de tăblie. Alături o ladă imensă. Cortina e lăsată. Apoi, după ce Evdochia se va vârî în pat, cortina se va ridica încet, dezvăluind cam același decor ca în actul precedent. Transformările fiind tot la nivelul conștiinței, nu se văd. Eucalipții, cum spuneam, au crescut ca niște tufe.

EVDOCHIA (*Apare din partea dreaptă, adusă de spate și văitându-se. Are în mână niște flori veștede pe care le aruncă în ladă*). De câte ori au ședință, își fac patul masă. (*Merge la tăblia cu grafic, îl întoarce pe partea cealaltă*) E de întreceri! Iar au uitat să mi-l întoarcă. Vă închipuiți că temperatura mea nu putea crește în halul ăsta. Dimpotrivă, scade... în halul ăsta... (*Pe partea cealaltă se vede graficul cu temperatura*) V-am spus eu că mă ține sub coastă? Să nu ziceți că nu v-am declarat deschis. Ai? Ori am uitat? Nu, țin minte ca acuma. Am zis: mă doare sub coastă, nu e ce știu eu. Nu știu ce am. Acum mi-a înțepenit și partea ailaltă. (*Se cuibărește în pat*) Patul e bunicel. Cam tare la capete. Cam moale la mijloc, toate paturile astea cu plasă de sârmă se cam lasă de mijloc. Al meu s-a lăsat de tot, de când tot dau ăștia cu pumnul în masă. (*Râzând*) Și-apoi nici chiriașii mei nu-l prea cruță. Habar n-au cum se stă civilizat într-un pat. (*Bucuroasă*) Ce cald e în groapa asta de la mijloc. (*Speriată*) Am pronunțat cuvântul „groapă". (*Se bate peste gură*) E cald și mă simt ca într-o poiană... (*Speriată*) Am pronunțat cuvântul „poiană". (*Același gest*) Văd eu bine c-o să cam trebuiască să tac. Orice aș zice, sună ca o cobe. (*Tare*) Și nu mai mor o dată! Toți ar vrea să se scape de mine. Colocatarii ca să mai ciupească o oră de tihnă... Ăilalți, să facă mai multe ședințe... Doar vecinii ce se mai roagă pentru mine... S-au obișnuit cu mine și... oricum le-ar părea rău. De câte ori vin dimineața și se așează la rând, înainte de-a începe să aștepte... săracii că buni oamenii!... Se roagă pentru mine! (*Cortina se ridică, toată coada îngenuncheată intonează în cor*)

Lungește doamne boala,
Lungește doamne boala,
Lungește doamne boala,
Lungește doamne boala,
Lungește doamne boala pe săturatee!

COCA: Să ne mai iubim.

PENSIONARUL: Să ne mai urâm.

CORUL: Poate între timp se mai descoperă ceva, se mai inventează ceva, ceva important, ceva nemaipomenit, nesperat, poate unul calcă greșit și dă peste gravitația orizontală... Și-o să putem călători peste tot, folosind gravitația orizontală... Cea perpendiculară nu e bună – nu e bună deloc,

Nu ne atrage decât în jos,
Ce dracu să căutăm în jos?
Nu e mare lucru de văzut în pământ.

Pe pământ, he! se schimbă povestea!

Lungește doamne boalaaa!

EVDOCHIA (*Se vaită*): Aoleu, păcatele mele! Să vedem ce ne mai învață termometrul. (*Scoate termometrul*) 22 cu patru! Azi dimineață era 25 cu nouă! Scade. Scade vertiginos. Când o s-ajung la zero grade – vă salut din mers – sparg termometrul și-o întind! (*Oftează*) Unde?

CORUL: Cică luna e o glandă cu secreție internă, care secretează nostalgie, maree și somnambulism. Ce e interesant e că noi dăm buzna spre ceva mort. Frumos era atunci când, la-nceput, totul se refugia spre pământ. Toate planetele or fi avut șanse egale și doar pământul a știut să și le păstreze. Luna e pusă sus, depusă sus în vid la păstrat. E un pământ depus la păstrat. Trebuie să-l scoatem de la păstrat și să-l mâncăm. Lungește doamne boala cu poala mantiei tale, pe care dăm s-o apucăm, îngenuncheați în praf cu orbul ciungului, milogului și surdului. Lungește toate bolile, poate între timp, cine știe, se mai descoperă ceva.

(*Se ridică toți în picioare, coada se reorganizează. Apar Dan și Irina. Se așează la coadă apoi, ca și când și-ar fi adus aminte de ceva, dau fuga la pat*).

IRINA: Iar nu și-a curățat stratul. Hai, ajută-mă să scutur pătura. (*Apucă amândoi pătura, cu bătrână cu tot și o scutură în lada de gunoi*)

DAN: Ce nesimțire.

(*Se vâră amândoi sub pătură*)

IRINA: Bătrânii ăștia sunt niște clociți de te doare capul.

DAN: Să nu mai aud discuția asta...

IRINA: Da, că dacă-ai fi și tu mai energic...

DAN: (*Sforăie ostentativ*)

IRINA: Spune tu dacă asta e viață! Ce condiții mi-ai oferit tu mie? Măgarule! Că puteam să iau un bărbat care să se mire ce blănuri să-mi mai cumpere, ce să-mi mai facă, să nu mă țină la comun... (*Plânge*)... la groapa comună...

DAN (*Sforăie*)

IRINA: La un spectacol nu m-ai scos de la defilare... Cometa – n-ai vrut să mi-o arăți, ca să nu mă trezești, chipurile, și să nu deranjăm vecinii... Și tu cine știe cu cine-ai văzut-o! Când îmi vine și mie câte-un prieten, începi să pufnești... Nu știi că o femeie trebuie mângâiată, și să te porți frumos cu ea, nu așa una două... (*Plânge și mai tare*)

COPILUL (*Intră, merge și dă energic pătura la o parte*). Ședință fulger! (*Dan și Irina sar drept în picioare*)

DAN (*Somnoros*): Unde? Ce? Unde e?

COPILUL (*Autoritar, către cineva din spate*): Aduceți plușul. Și cana cu apă.

DAN (*Furios*): Mă abțin. Mă abțin! Mă abțin!

COPILUL: Nu se abține nimeni, când există o unanimitate bine stabilită.

PENSIONARUL: O unanimitate de vederi largi. (*Vine lângă Copil*)

COPILUL: De altfel vom discuta chiar azi cazul dumitale. Ai fost dat în judecată. Tu și soția dumitale.

DAN ȘI IRINA (*Uimiți*): Noi? Dar ce-am făcut?

IRINA: Noi dați în judecată pentru concubinaj?

PENSIONARUL: Nu vă achitați de obligația sfântă de-a vă întreține mama! Ființa care v-a adus pe lume, omul cel mai scump... (*Înfuriindu-se*) O țineți într-un coteț!

DAN: Ce coteț? Care coteț?

IRINA (*Victorioasă*): Nu mai există azi cotețe... E o calomnie la adresa societății... Noi am construit, peste tot s-au ridicat palate... așa peste noapte... Dar se poate?! Arătați-mi mie cotețul ăla că-l...

COCA (*Indignată, merge și o scoate pe Evdochia din ladă*): Ușurel, măicuță, că a venit clipa luminoasă să ți se facă dreptate și dumitale, cum s-a făcut la toți ceilalți.

EVDOCHIA (*Ține ceva în poală*): Am răscolit peste tot, nu găsești o rădăcină... Ce să le dau eu să mănânce că s-au făcut mărișori... (*Scutură din poală niște coji de cartofi*) Aoleu ce mi-a înțepenit aorta! Mi-e teamă că tocmai acum... vai!

COCA: Așa, cătinel... Cătinel... (*Ajung în fața Copilului și a Pensionarului*) Uitați-vă și dumneavoastră în ce hal de disperare au adus-o acești doi copii nerecunoscători. (*Către Pensionar*) Uitați-vă și dumneavoastră, domnule judecător!

PENSIONARUL: Eu am fost paznic de noapte la... Dar nu mă dau în lături de la o muncă obștească...

COCA: Ați ieșit la lumină, ajutați-i și pe alții să pășească...

PENSIONARUL (*Către Irina*): Uite ce reclamă mama dumitale, zice că...

EVDOCHIA (*Cu ură*): Îmi botește țoalele... nu mai am nimic călcat...

IRINA: Nu e mama mea... (*Cu năduf*) E soacra. Ia să vă văd eu pe dumneavoastră cum ați sta cu soacra la același regim alimentar... Când vrem noi dulce, ea vrea acru. Când punem și noi capul să ne culcăm să suntem frânți de oboseală, după atâtea ore de alergătură și de stat în picioare la coadă... dumneaei dă aparatul de radio la maximum... Am făcut astenie, cred c-o să înnebunesc de-a binelea...

EVDOCHIA: E nebună, e apucată... Și iertați-mă, nu voiam să spun, dar dacă m-a adus în halul ăsta... e spioană!

COPILUL (*Bătând cu pumnul în masă*): Formidabil. Am mai prins un fir. Va să zică de-aia se află tot ce e pe la noi...

EVDOCHIA (*Cu ură*): Ea divulgă tot... Se face că vorbește în somn și vine rețeaua și doar înregistrează... Și ne mai mirăm de ce ne merge rău...

O VOCE: Nu ne merge rău.

EVDOCHIA: Pentru că ea se vaită încontinuu, nimic nu-i place ce e la noi nou, nici în pat, nici sub pat, nici pe stradă, la coadă...

IRINA: Juri pe conștiința ta, că...?

COPILUL: Liniște!

PENSIONARUL: Asta e caz de „Ascuțișul satirei". Direct la „Ascuțișul satirei". Și de-acolo la gazeta de perete. „Râsul lumii"... ăsta e pe al doilea culoar... cum vii de la autocritică împleticindu-te.

COPILUL (*Către Dan*): Ce ai de spus?

DAN: Nu e mama mea, e mama soției și de-asta e așa de imposibilă. De iresponsabilă.

COCA: Cum își permit acești doi ticăloși să azvârle o bătrână de colo-colo ca pe o cârpă? (*Imitând*): „Nu e mama mea, e a lui". Nu, nu e mama mea, e a ei" Ptiu!

FEMEIA ÎNALTĂ: (*Către Dan*): Dacă nu e nici a ta, nici a ei, atunci a cui mama dracului este? Iertați-mă, onorată instanță, dar am fost și eu martoră aici, cum acești tineri căsătoriți au reușit să facă un întreg circ din problema ocrotirii bătrâneții asigurate.

PENSIONARUL (*Către Dan*): Cum a apărut așa din senin în casa voastră?

IRINA: Nu știu. Noi n-am vrut la-nceput s-o primim, dar am zis c-o fi trimisă cu vreo misiune de stat la noi.

EVDOCHIA: Spioana vorbește! Ea care se pupă cu Vaticanul. (*Turnând*) Se bagă sub plapumă, cu bărbatu-său... ce-o fi văzut la ăla sfrijit?! –... se bagă sub plapumă ca să nu-i vedem noi, poporul, cei mulți, și se pupă în bot cu Vaticanul, transmit dând din coate ca niște disperați. Ei văd că li se îneacă corăbiile... Semnalizează...

IRINA: Așa? Va să zică ne-ai pândit? (*Se repede la Dan și-l zgâlțâie*) Când spuneam eu că asta e cu ochii pe noi, tu ziceai că nu te mai iubesc!...

PENSIONARUL: Fără acte de violență în fața instanței.

IRINA: Dar unde să-l bat dacă n-am casă? Dacă mi ați spart casa?!

DAN (*Energic*): Dați-ne locuință. I-o lăsăm pe asta bătrânei, să se spele cu ea pe cap... Și noi ne mutăm, cred că avem și noi dreptul, suntem tineri, ne-am căsătorit legal cu acte în regulă... cu timbre, tot în regulă, dar unde să fim și noi fericiți dacă primăria nu ia măsuri să ne scape de mama ei care e o scorpie?!

IRINA: E mama ta și tu semeni cu ea. Dacă primesc apartament, mă mut singură, rezolv amândouă problemele.

COPILUL (*Suindu-se cu picioarele în pat*): E clar în fața cui ne găsim. În loc să punem fiecare câte o cărămidă, stăm și ascultăm lamentațiile unei paralitice care, după informațiile pe care le avem noi, a fost parașutată...

FEMEIA BRUNETĂ: Toți am fost parașutați... din burta mamei și-acum uite cum ne purtăm cu cei care s-au sacrificat.

IRINA (*Către Copil*): Cum rămâne?

COPILUL: Vom studia dosarele și pe-o față și pe alta. Cine nu are dosarul sticlă... Asta nu e o amenințare... Ședința s-a terminat. (*Dă să plece*)

PENSIONARUL: Și sentința?

O VOCE: Să dispară dintre noi uneltele Vaticanului și parașutații!

COPILUL: Calm, prieteni! Nu putem lua măsuri pripite. Omul, ce mândru sună acest cuvânt...

POTOLEA (*A intrat pe neobservate și s-a așezat la coadă*): Al dracului de mândru!...

COPILUL: Când vor sosi prietenii noștri cu gunoaiele, faceți-le o critică aspră.

POTOLEA (*Încet către Femeia Înaltă*): Putem să le dăm cu ceva în cap?

FEMEIA ÎNALTĂ: Văd că nu te-ai învățat minte... pe-acolo pe unde-ai fost...

POTOLEA: Aici v-am lăsat, aici vă găsesc... Gunoierii ăia tot n-au mai venit?

FEMEIA ÎNALTĂ: Sunt reținuți la o mică ședință.

EVDOCHIA (*Se cuibărește în pat*): Oscioarele mele, oscioarele mele...

O VOCE: Vedeți că s-a băgat sub pluș. (*Cineva ia plușul de pe pat*)

COCA: Asta e de-aia învățată să doarmă pe la ședințe.

IRINA (*Către Dan*): Eu îmi iau lumea-n cap. Când m-ai cerut de la mama n-ai spus că mă iei să mă dai pe mâna soacrei!

DAN: De câte ori să-ți repet, dragă, că nu e mama mea? Ce vrei? Așa sunt vremurile. S-a repartizat la fiecare familie tânără câte o babă, trebuie să înțelegi și tu. Sunt niște momente grele, trebuie să suportăm baba. La alții au căzut bombe, dragă, și tot n-au crăpat.

IRINA: Îmi iau lumea-n cap. Mă spânzur! (*Fuge*)

DAN: Atunci mergem la balamuc, dacă n-avem măcar atâta nivel să ne abținem și să înțelegem o situație concretă. Irina, iubito!

(*Fuge după ea. Ies amândoi din scenă*)

EVDOCHIA: Dacă m-aș mai naște a doua oară, aș pune condiții. Așa și așa. Le primesc bine; nu le primesc – să mă pupe-n fund! Nu mă mai nasc. (*Se dă jos din pat, merge și intră în ladă*) Nu știu unde naibii văzusem o rădăcină de ștevie...

POTOLEA: Tot așa... conserve de omizi și iarbă pe cartelă?

COCA: Nu, nu, nici vorbă. Se trăiește destul de bine. S-a îmbunătățit traiul.

POTOLEA: Nemții ăștia au o bucătărie imposibilă. Ți se întorc mațele pe dos.

COCA: Ați călătorit mult!

POTOLEA: Așa și așa.

BRUNETA: Să nu dea Dumnezeu omului cât poate să ducă.

PERPELEA: Cât ai dus-o?

POTOLEA (*Arată pe degete, cam neclar*)

BRUNETA (*Se închină*)

POTOLEA: Dar nu-mi pare rău.

PERPELEA: De ce să-ți pară rău? O viață are omul, măcar să...

POTOLEA: Totuși îmi vine destul de greu acum. O dată ce întrerupi, e foarte dificil s-o iei de la capăt. Îmi vine peste mână să iau iar coada de la capăt...

O VOCE: Treci la rând...

FEMEIA CU BASMA VERDE: Pe-acolo nu există cozi?

POTOLEA (*Evaziv*): Or fi, dar nu prea ai timp să stai la ele...

FEMEIA ÎNALTĂ: Așa e că standardul de viață e mult mai ridicat?

POTOLEA: Pentru ei... o fi... Dar pentru ei... Așa, dacă n-ai bani, n-ai nimic... N-ai șireturi, n-ai curea...

PERPELEA: Și nu vă plictiseați?

POTOLEA: Nu.

PERPELEA: Și ce făceați tot timpul?

COCA: Ei, nu-l mai întrebați lucruri de-astea... Poate n-are voie să spună. Ăștia așa sunt. Ies și fac pe morții în păpușoi. N-am văzut, n-am auzit nimic. Nu sunt în stare să umple o carte poștală cu impresii. Din c-a fost bine nu te scot.

POTOLEA: N-a fost rău.

COCA: Poftim!

POTOLEA: Măcar am învățat englezește. Avea unu' o metodă dată dracului. Te bătea până te scotea lord. O metodă grozav de subtilă. Toată ziua cioc-cioc la cap.

PERPELEA: Și cu pronunția?

POTOLEA: Aveai, n-aveai chef... cioc-cioc! Ne despărțea doar zidul... Și numai ce-l auzeai la miezul nopții: cioc-cioc. Treci la engleză.

PERPELEA: Morse?

POTOLEA: Hau du iu du? Da, morse. Pronunți perfect, dar nu știi să scrii.

PERPELEA: Asta altă dată... Data viitoare... ferească Dumnezeu.

POTOLEA: Nu, c-a plecat profesorul. L-au cumpărat ăia. L-au scos, l-au dus legat la ochi până la aeroport, l-au suit așa în avion și gata.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

BRUNETA: Aşa e când dă noroiul peste om...

POTOLEA: Aş! El nu voia. Zicea: Nu-mi las eu studenţii. Unde mai întâlnesc disciplină ca aici?! Şi chestia e că, vedeţi dumneavoastră, el nu ştia să predea englezeşte decât prin metoda morse. Dacă de mic... Ori, bagă-i pe ăia la puşcărie dacă poţi. Era pur şi simplu distrus. Zicea că ori e pe viaţă ori nu e cu nimic. Noroc c-a făcut explozie.

FEMEIA ÎNALTĂ (*Îşi duce mâna la ochi*): Aoleu!

POTOLEA: I-a plesnit fierea şi vă închipuiţi. Avionul a sărit în aer...

PERPELEA (*Didactic*): Domnule, omul ori îl laşi acolo unde l-ai învăţat, ori îl dai dracului. Acum e la puşcărie, acum e în Anglia, chestia asta nu se poate...

COCA (*Lui Potolea*): Şi cum ziceai că era pe-acolo... adică... era bine?

POTOLEA: Doamnă dragă, cum e la casa omului, câteodată mai bine, câteodată mai rău... Nu poţi s-o ţii într-un chiot...

O VOCE: Acum se poate.

POTOLEA: Nu zic ba..., tocmai asta ziceam... ca acasă!

BRUNETA: Griji, supărări?

POTOLEA: Nu.

FEMEIA ÎNALTĂ (*Oftează*): Ei...

COCA: Şi acum ce faceţi?

POTOLEA: Stau şi aştept... Mă cam plictisesc, să fiu sincer... Mă gândeam că n-ar fi rău să organizez o societate sportivă... Mi s-a spus că pot să-mi reiau vechea ocupaţie, să organizez câte societăţi secrete vreau, că nu se mai bagă nimeni...

PERPELEA: Ce? (*Se îndepărtează speriat*)

POTOLEA: O asociaţie sportivă: „Vila Zambila". Îmi place cum sună: „Vila Zam-bi-la". Dă din coadă, nu?

COCA: Cum?

POTOLEA:... de tir... E un sport foarte nobil. O s-avem şi puşti. Mi-au spus: găseşte tu oameni că îţi dăm noi puştile. (*Pe gânduri*) Poate împuşcăm cupa mondială...

PERPELEA (*Tuşeşte semnificativ, ceilalţi se îndepărtează cu prudenţă de Potolea*): Astăzi avem o zi splendidă, deşi...

COCA: Fără nici un deşi. E o zi spendidă şi... şi gata. (*Râde*) O zi nouă.

BRUNETA (*Se uită pe cer*): Pic de nor. (*Încet*) Ce-o fi vrând ăsta?

FEMEIA ÎNALTĂ: De ce credeţi că i-au dat drumul aşa de repede? N-a făcut nici cinci ani.

POTOLEA (*Rămas singur, se apropie de coadă*): Noi suntem foarte dotaţi... şi n-ar fi exclus să avem chiar şi geniul tirului... (*Către Coca*) Împuşcăm Cupa? (*Melancolic*) Din păcate nu te poţi lansa în nici un domeniu decât în străinătate...

COCA (*Vădit enervată, se trage mai încolo*): Ce naiba or fi întârziind atâta?

POTOLEA (*Regret*): Dacă profesorul meu rezista la şocul avionului, apoi ştiu c-aveam un om sigur acolo. Se lansa precis, că era tobă de carte... Păcat. Nu ştim să ne preţuim oamenii. Ne batem joc de ei, îi legăm la ochi şi-i trambalăm prin avioane... (*Coca se mută în altă parte*) În ţările civilizate tragi cu puşca şi nu vezi o coadă...

PERPELEA: Eu cu tipul ăsta nu vreau să am de-a face.

BRUNETA: Are ceva cultură... Ştie două limbi...

FEMEIA ÎNALTĂ: Degeaba dacă n-ai caracter...

BRUNETA: Se poartă ca un lord...

PERPELEA: Dacă întreabă cineva de „Vila Zambila" să ştiţi că eu n-am auzit nimic.

BRUNETA: O fi existând?

COCA: Nu mai fi aşa curioasă, c-o găseşti.

BRUNETA: Lasă-mă, dragă, că n-o să mă feresc la fiecare cuvânt. Câtă vreme mi-e conştiinţa curată, pot să mă caute şi-n popou! Ce-or să scoată de la mine?

(*Apare Gunoierul şef cu o roabă*)

PERPELEA (*Uimit*): Gunoierul şef!

COCA (*Şi mai uimită*): Cu o roabă!

BRUNETA: V-au dat la roabă! Vai de mine, ce maşină mai e şi asta?!

GUNOIERUL ŞEF (*Demn*): O roabă.

BRUNETA (*Revoltată*): Iar roaba capitalistă?

GUNOIERUL ŞEF: Şi roaba e tot o maşină. (*Cu o mătură strânge frunzele căzute şi le pune în roabă*) Eucalipţii ăştia sunt buni dar fac prea multe frunze. (*Râde*)

BRUNETA: Abia ne căpătasem încrederea în dumneata şi acum... (*Răstit*) Spune că nu-i adevărat, altfel mă bagi într-o criză politică...

GUNOIERUL ŞEF: Realitatea e realitate.(*Îndeasă frunzele*)

COCA: E revoltător. Munceşte omul atâta amar de vreme, e promovat pe camion şi după aia – zdup! La tomberon.

GUNOIERUL ŞEF (*Bătând cu pumnul în tomberon*): Gura! Nu ştiu nici o muncă ruşinoasă care să înjosească pe om.

PERPELEA: Du-te de te pişă, nu mai vorbi în lozinci.

EVDOCHIA (*Scoate revoltată capul din ladă*): Vită! Aici sunt dame! Cum îţi permiţi?

PERPELEA: Iertaţi-mă, dar m-a luat gura pe dinainte. Nu sunt prost crescut. (*Furios*) Dar cum să nu-ţi ieşi din pepeni când... (*Către gunoier*) Ce? Te...

EVDOCHIA (*Către Coca*): Tu, femeie,care ziceai că nu-ţi prea ajunge... Vino-ncoace, am impresia c-am mirosit ceva bun.

COCA: Eu în lada cu gunoi nu mă bag să ştiu bine c-o să crăp. (*Şovăind*) Poate doar aşa... să-mi arunc puţin ochii pe deasupra. (*Dă să se ducă*)

GUNOIERUL ŞEF: Nu pleacă nimeni. (*Către Evdochia*) Nimeni nu face întruniri, oriunde s-ar găsi...

O VOCE: Cine sparge coada e înţeles cu imperialiştii...

EVDOCHIA: Eu nu pricep limbajul ăsta, să mă pici cu ceară. Vorbesc parcă păsăreşte. (*Vâră iar capul în ladă*)

GUNOIERUL ŞEF (*Tuşeşte*): Sectorul ăsta era foarte slab. Mi-au spus „Este cel mai greu sector, du-te şi pune umărul". Poţi să refuzi o sarcină?

COR: Nu-uu!

GUNOIERUL ŞEF: Sunt ferm hotărât să fac curăţenie. (*Mai strânge câteva frunze*)

FEMEIA ÎNALTĂ: Facem curăţenie în fiecare zi, dar ce primim în schimb?

EVDOCHIA (*Din ladă*): Până nu primesc casă nu mă mai spăl pe dinţi.

GUNOIERUL ŞEF: Linişte! Vreau să vă spun nişte adevăruri.

COCA: Baliverne. Mai bine ne-ai spune nişte baliverne, că de adevăruri ne-am săturat.

GUNOIERUL ŞEF: Mersul înainte al străzii noastre nu se face cât ai sălta din umeri. Înţelegeţi ce vreau să...

COCA: Strada noastră e cotită, de-aia nu progresăm.

GUNOIERUL ŞEF (*Luat pe neaşteptate*): Nu e cotită...

BRUNETA: Se vede şi după nume: Semi...

GUNOIERUL ŞEF: Se cer sacrificii...

PERPELEA: Să vină să le ia. Ştiţi, când un comandant antic a cerut duşmanului să depună armele, i s-a răspuns ferm: Să vină să le ia!

BRUNETA (*Curioasă*): Şi s-a dus?

TIPUL: Depinde de istorici. Unii zic că da, alţii neagă vehement.

GUNOIERUL ŞEF (*Continuând*): Trebuie să-ţi dai şi viaţa...

BRUNETA: Să vină să le-o ia.

GUNOIERUL ŞEF:... a venit...

FEMEIA ÎNALTĂ: Vai de mine, leşin!

GUNOIERUL ŞEF:... momentul să fim pe deplin conştienţi. O statistică japoneză arată că la zece inşi şapte sunt inconştienţi. Restul impotenţi. Ce aveţi de spus în problema asta?

(*Tăcere penibilă*)

BRUNETA: Ce tăcere penibilă!

COCA: Dacă au fost lăsaţi brambura.

PERPELEA (*Speriat*): Şi-au pierdut conştiinţa de sine?

COCA: Asta numai într-un accident de muncă.

BRUNETA: S-au înmulţit atacurile de cord. Fel de fel de cazuri, după corduri.

COCA: Fel de fel de corduri.

GUNOIERUL ŞEF (*Se suie pe roabă*): Ne-am industrializat prea rapid...

COCA: Ăsta e ritmul. Ţii, ori...

GUNOIERUL ŞEF: Dar conştiinţa a rămas în urmă. Hăt! Hai s-o... ştiţi, e o problemă de ambiţie. Avem sau n-avem ambiţie?

(*Zgomot, îşi face apariţia o maşină de gunoi nou-nouţă*)

FEMEIA ÎNALTĂ: Ia te uită! Vorbeşti de lup şi lupul la uşă.

GUNOIERUL ŞEF: Problema e dacă gunoaiele noastre se ridică la nivelul mizeriei mondiale?!

PERPELEA: Poate doar cele congelate.

ADJUNCTUL (*Iese din cabină şi se urcă pe maşină*): Am luptat şi am ajuns la ţanc.

COCA (*Înghiontind pe cineva*): Unde am ajuns?

BRUNETA: La ţarc.

COCA: A!

ADJUNCTUL (*Patetic*): Vă mulţumesc din suflet că aţi avut răbdare.

O VOCE: Am ştiut să aşteptăm până la urmă. Ştim o vorbă: urma alege.

ADJUNCTUL (*Arătând maşina*): Iată, rezultatul vă surâde. Deşi, să recunoaştem, nu v-aţi purtat totdeauna cu destul calm, cu destulă înţelepciune...

COCA: Asta cam aşa e. Am mai vociferat, am mai umblat cu zvonuri, ne-am mai îndoit... În plus, şi-a înfipt colţii scepticismul.

ADJUNCTUL: Scepticismul trebuie extirpat zilnic ca pirul. Te scoli, te speli, te piepteni şi-ţi extirpi scepticismul.

O VOCE: Se ascute lupta între scepticism şi optimism.

ADJUNCTUL: Maşinuţa asta... uitaţi-vă la ea... că...

FEMEIA ÎNALTĂ (*Speriată*): Ne-o ia?

BRUNETA: Ce?

ADJUNCTUL: Mai lăsaţi-vă de calomnii.

COCA: Dacă ne-o ia...

ADJUNCTUL (*Scos din fire*): Cum să v-o mai ia, dacă v-a luat-o odată? V-a luat-o din mâinile acelora... acum gata, s-a zis. E a dumneavoastră.

BRUNETA: Leşin...

ADJUNCTUL: A dumneavoastră, a noastră, adică a satului...

PERPELEA: Care sat? Parcă eram la oraş?

ADJUNCTUL: Oraşul a ajuns la nivelul satului şi fiecare municipiu-sat are o maşină nou-nouţă de încărcat-descărcat gunoiul. Ca asta. Uitaţi-vă bine la ea, că...

EVDOCHIA (*Ieşind din ladă*): Ne-o ia?

GUNOIERUL ŞEF: Nu v-o ia nimeni, bătrânico, tocmai asta e chestiunea. Nu v-o mai ia nimeni.

EVDOCHIA: De ce nu ne-o mai ia nimeni? Nu e bună?

GUNOIERUL ŞEF (*Trage roaba lângă Adjunct*): Şefule, oamenii nu pricep dintr-o dată.

ADJUNCTUL: Ba pricep. Pricepeau. Dar i-aţi prostit voi cu demagogia. Tu şi cei de teapa ta, care v-aţi primit pedeapsa. Aşa i-aţi sucit, aşa i-aţi învârtit... că...

O VOCE: Da, aşa ne-au sucit, aşa ne-au învârtit, că...

GUNOIERUL ŞEF: Nu e o masă de oameni curată. Eu mă pricep la mase mari de oameni. Mai sunt impurităţi. (*Râzând*) Alte boabe. Trebuie aleasă neghina şi măcinată în focul luptei.

ADJUNCTUL: Mai întâi să-ţi lichidezi lipsurile grave şi la urmă să-mi dai mie lecţii. (*Către ceilalţi*) Îl cunoaşteţi? (*Scârbit*) El a fost frâna.

COCA: Am mers înainte cu frâna pusă.

TOŢI (*Către Gunoier*): Huideo, frână împuţită!

EVDOCHIA: De-aia n-am putut noi să...

ADJUNCTUL (*Surprins*): Să... ce?

PERPELEA (*Către Evdochia*): Ţi-a fost prea moale-n ladă?

ADJUNCTUL (*Perseverent în indignare*): Să... ce?

EVDOCHIA: Să avem termometre. Am stat şapte ani cu 25 de grade în loc de 36 de grade cât e normal şi n-am ştiut că sunt răcită, pentru că niciodată n-am apucat şi eu rând la un termometru.

ADJUNCTUL (*Luminat*): Aşa! demască-l curajos, bătrânico. Cum te cheamă?

EVDOCHIA: Evdochia.

ADJUNCTUL: Demască-l, mamă Evdochie, să audă şi dumnealui părerea bătrânilor. Noi ne aplecăm urechea şi la ce zic bătrânii.

EVDOCHIA: Sunt la vârsta când mi-e totuna, că e albă, că e neagră. (*Intră în ladă*): Aici măcar e răcoare.

COCA: Daţi-ne o dată gunoaiele alea, să ne luăm de-o grijă. Unele mai avem bărbaţi, altele amanţi. (*Râsete*)

FEMEIA CU COPIL: Copii!

COCA: Şi n-o să stăm până la...

ADJUNCTUL: Aveţi perfectă dreptate. S-a lucrat cam birocratic mai înainte şi nici acum nu merge totul strună. Vă veţi primi îndată drepturile. Hei, şofer! Conducător auto!

ŞOFERUL (*Scoate capul din cabină*): Ce?

ADJUNCTUL: Oamenii sunt la capătul răbdărilor. Nu-i mai ţin bateriile să mai rabde. Ia hai să le facem noi o probă de rapiditate.

ŞOFERUL: Gata! (*Dă drumul la motor, nu curge nimic*) Na, că s-a defectat tehnic. S-a defectat tehnic.

(*Vociferări, cortina*)

TABLOUL V

COCA (*Vine speriată*): A murit... A murit...

PERPELEA: Cine?

COCA: Baba Evdochia... doamna cu patul...

IRINA (*Sare ca arsă*): Cine? Ce?

COCA: Uite-o acolo... (*Arată lada*)

IRINA (*Dă fuga şi se uită în ladă*): Vai de mine şi de mine! (*Începe să plângă*)

BRUNETA (*Către Irina*): Ia nu te mai preface atâta! Cine să creadă că-ţi pare rău când îţi rămâne ţie patul cu tot ce-i pe el...

IRINA (*Plângând*): Mamă, mămico...

BRUNETA: Nu ziceai tu că e o străină?

IRINA: Mi-a fost ca o mamă. (*Apare Dan*) Vino, Dane, că s-a-ntâmplat o mare nenorocire... (*Merge şi smulge din marginea şanţului nişte buruieni şi le aruncă în ladă*)

DAN (*Păstrându-şi cumpătul*): Cine s-ar fi aşteptat la aşa ceva? Ne obişnuisem cu ea în pat, credeam că nu va muri niciodată... Tinereţe fără bătrâneţe în pat, nu se poate, aşa gândeam... (*Către Perpelea*) Poate-mi ajutaţi să o suim în pat, s-o pregătim.

IRINA: Lasă, nu te amesteca, Dane... Las-o acolo, să vedem ce zice comuna.

DAN (*Aruncă şi el nişte flori în ladă*): Dumnezeu s-o ierte.

IRINA (*Se urcă în pat şi începe să plângă. Dan vine lângă ea*)

PERPELEA: Cum au unii noroc!

BRUNETA: O duceau şi ei destul de greu, n-aţi văzut, ajunseseră până la divorţ. Acum măcar au culcuşul lor, nu se mai bagă nimeni între ei...

FEMEIA ÎNALTĂ: Încetul cu încetul o să se rezolve toate problemele...

COCA: Nu poţi pretinde totul dintr-o dată...

IRINA (*Către Dan*): Iubitule, vino mai aproape că mi-am schimbat părerea.

DAN (*Curtenitor*): Ţi-ai pus părerea aia care-mi place mie? (*Apare Neagu cu un geamantan în mână*)

NEAGU (*Către Perpelea*): Bună ziua. Care a patul cel liber? Am fost repartizat aici.

PERPELEA: Nu ştiu, nu mă bag.

IRINA (*Sare ca arsă*): Ce pat liber, care pat?

NEAGU: Dacă am fost repartizat... Că n-m-ar fi trimis aiurea. Uite aici hârtia.

DAN: Domnule, n-ai nici un drept...

NEAGU: Vă rog cheile, să mă pot urca-n pat (*Se instalează*)

IRINA (*Către Dan*): Vezi, bărbate?! Tu, în loc să te zbaţi, să umbli pe la foruri...

NEAGU: Vă rog, gălăgia mai mică, nu suntem în gară... Mi-s frânt de oboseală...

DAN (*Către Irina*): Tu de ce te-ai lăsat pe mine? Dacă ştiai că mie n-o să-mi dea, de bleg ce sunt, or să mă ducă cu vorba şi până la urmă o să primească altul repartiţia, de ce nu te-ai ocupat tu de problemă? Aşa fac femeile gospodine, se duc pe colo pe dincolo... ele răzbesc mai uşor...

NEAGU: Oameni buni, linişte!

DAN (*Îşi ia haina şi pleacă*)

IRINA: Du-te la centru...

DAN (*Ieşind*): Da, că sunt nebun să... Mă duc să joc bâza!

IRINA: Ptiu, stricatule!

NEAGU: Îmi pare rău, doamnă, că s-a nimerit aşa... Mie mi s-a promis de mult şi astăzi numai ce primesc un telefon: „Vino să-ţi iei apartamentul în primire".

IRINA: Dar e un simplu pat nenorocit...

DAN: Apartamentul cel mi ieftin, ştiu... Nici n-am pretenţia la mai mult. Nu-mi pot permite...

IRINA (*Disperată*): Şi noi ce facem acuma?

NEAGU: Ne-om îngădui noi... Până primiţi şi dumneavoastră repartizarea... Vă învăţ eu unde să mergeţi... Duceţi-vă la... (*Îi suflă ceva la ureche*)

IRINA: Nu, domnule. Asta e boală lungă... (*Începe să plângă. Merge lângă ladă şi boceşte şi mai tare*): De ce-ai murit...?

BRUNETA: Norocul e schimbător, dragă...

COCA: Zici că l-ai prins pe Dumnezeu de-un picior... şi când colo e de lemn! (*Râde acru*)

NEAGU (*Fumează o ţigară, aşezat pe marginea patului*)

POTOLEA (*Se apropie de el*): Dumneata eşti cel nou?

NEAGU: Da.

POTOLEA: Uite care e chestia, trăim nişte vremuri tâmpite.

NEAGU (*Perplex*): Cum?

POTOLEA: Ascultă-mă pe mine, că sunt de pe-aici. Salariul se face că se măreşte şi-n realitate scade vertiginos. Mie mi s-a micşorat de trei ori, de când cu măririle astea, pentru că aia s-a scumpit, ailaltă la fel... Mergi la piaţă după nişte gunoaie şi trebuie să faci şi coadă.

NEAGU (*Ridicându-se în picioare*): Domnule, drept cine mă iei? Te dau pe mâna... Cum îţi permiţi?!

POTOLEA (*Resemnat*): Au băgat frica şi-n dumneata...

NEAGU: Chem...

POTOLEA (*Fericit, îl pupă*): Am vrut să te-ncerc... Bravo! Eşti de-ai noştri. Acum, de când s-au deschis graniţele, vin fel de fel de spioni.

NEAGU: Ce graniţe, domnule, ce tot vorbeşti?

POTOLEA: Dintre sat şi oraş. (*Şoaptă*) Vin ţăranii de la sate şi fac spionaj industrial...

NEAGU (*Demn*): Eu nu sunt ce crezi dumneata...

POTOLEA: Bineînţeles, din moment ce ţi-au dat pat la noi, înseamnă că te-ai integrat. De-aia trebuie să mă ajuţi. Ştii ce, facem o echipă de tir.

NEAGU: A, nu...

(va urma)

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

AMINTIRI DEGHIZATE

Ov. S. CROHMĂLNICEANU

NU PE GUSTUL TUTUROR (III)

Reconstituind acum, aproximativ, monologul lui, descopăr că folosea repetiția și ca să scandalizeze urechea. În cazul pe care l-am istorisit, se agățase de niște sintagme orduriere, nepronunțabile într-o alocuțiune intelectuală publică, și-și exaspera adversarul rostindu-le dimpotrivă mereu.

Despre Stancu se spunea că fusese un pamfletar temut. Își publicase chiar o culegere cuprinzând intervențiile sale gazetărești cele mai vehemente, intitulate *Cefe de taur* (1955), dar nu prea reieșea dintr-însa că ar fi avut talentul invectivei. Dusese, e drept, câteva campanii de presă remarcabile îndeosebi prin stăruință. Era ca un câine rău, care o dată ce apucă pantalonul cuiva nu-l mai lasă. Când vorbea însă, nimicea repede adversarul cu aceeași tehnică repetitivă asomantă. A avut un rol important în îndepărtarea lui Eugen Barbu de la conducerea revistei Luceafărul. L-am auzit luându-se de acesta, care terorizase nestingherit o lungă vreme viața literară. „Ai crezut că nu mai am dinți, tovarășe Barbu, i-a zis Stancu, dezvelindu-și, tot într-o manieră canină, splendida lui dantură. Am încă dinți buni, tovarășe Barbu! Să nu intri în dinții mei, tovarășe Barbu." Și a ținut-o așa mai departe.

Nu toată lumea gusta teatrul lui Stancu. Unul, căruia am avut ocazia să constat că i-a displăcut în întregime, a fost Günther Grass. Vestitul scriitor german venise în România cu o expoziție de carte. Aceasta trebuia să aibă loc a doua zi și Günther Grass să ia cuvântul la inaugurare. A apărut însă un diferend. Reprezentantul Ministerului Culturii, adică ochiul autorităților românești, controlând ce cărți urmau să fie expuse, ceruse retragerea câtorva, pe motivul că ar ofensa guvernul Republicii Democrate Germane, cu care noi întrețineam relații „frățești". Günther Grass s-a opus; considera pretenția drept un viol al libertății de expresie. Au început tocmelile și deschiderea expoziției s-a amânat până la terminarea lor. Ca să fie îmblânzit, Günther Grass a fost invitat la o întâlnire cu scriitorii, în Casa acestora de pe Calea Victoriei. Avea să facă onorurile gazdei Zaharia Stancu și să prezideze el discuțiile. Cu vreo zece minute înainte de ora anunțată a vizitei, mi-a dat un telefon că se simte prost și să-i țin eu locul, fiindcă o să vină mai târziu. Știa că-l cunosc pe Günther Grass, fusesem în locuința lui din Berlin și-i luasem un interviu.

Scriitorul german, de cum a pășit pragul Casei Scriitorilor, a făcut o remarcă provocatoare. Admirând interiorul somptuos, a întrebat dacă nu e cumva o colivie aurită? A fost și prima chestiune pe care le-a adresat-o scriitorilor români, adunați ca să schimbe câteva păreri cu el. A primit un răspuns încurcat. Tertulian, la curent cu o dezbatere ideologică din Germania, nu prea plăcută pentru Grass, l-a întrebat de ea și a fost rândul oaspetelui să se simtă stânjenit. Cineva, „bine orientat", a intervenit spunând că scriitorii sunt îndeosebi dornici să discute cu ilustrul lor coleg probleme literare. Günther Grass a fost, drept urmare, năpădit de nenumărate întrebări, una mai inteligentă ca alta. Cum vede el raportul dintre imaginație și cerințele realismului? Cât de tipic e personajul principal din *Toboșarul?* Cum s-a documentat pentru scrierea romanului? Ce proiecte literare de viitor are? ș.a.m.d. Întâlnirea, care debutase animat, a ajuns repede să adoarmă. Günther Grass dădea semne vădite de plictiseală, când a intrat Stancu. I-am predat îndată bucuros conducerea discuțiilor. Günther Grass s-a trezit și el și a reluat întrebarea cu colivia de aur, adresându-i-o lui Stancu direct.

Acesta a dat un răspuns ca la carte. Grass a replicat. Stancu a pornit să țină un discurs interminabil în care a înșirat toate suferințele scriitorilor români de la Eminescu până la Bacovia, arătând apoi câte a făcut statul socialist pentru ei, începând cu tirajele și sfârșind cu pensiile. Lui Günther Grass i-a trecut orice chef de dispută și întâlnirea a luat sfârșit.

Nu a rumegat însă bine înfrângerea prin abandon, fiindcă a doua zi, când expoziția s-a deschis, organizatorii acceptând să scoată volumele incriminate, a ținut să amintească incidentul vorbind publicului venit să-l asculte în sala Institutului de Relații Culturale cu Străinătatea, unde e acum sediul AGIR. În prezidiu eram și eu și Stancu. Rolul meu fusese să-l prezint pe vorbitor, ceea ce am și făcut. Stancu a luat cuvântul în încheiere ca să-i mulțumească și, după niște fraze protocolare, s-a apucat să-l mustre pentru ceea ce spusese. Dojana era în spiritul „voi care-i linșați pe negri..." și, ca să aibă cât mai mult efect, recurgea la faimoasele repetiții. De data asta le-am văzut asumându-și o funcție descurajatoare. Lucrau prin reducția propagandistică tipică a războiului rece, asimilând rapid câteva biete opuscule critice la adresa Republicii Democrate Germane, cu execuția soților Rosenberg, lagărele din Grecia și aruncarea de napalm peste satele vietnameze. Natura gravă a imputărilor, rostogolirea lor într-o moară de cuvinte neoprită, reluând cu obstinație aceeași argumentație simplistă, țintea să-i taie adversarului gustul să mai invoce eventuale distincții logice. Repetiția exprima aici o convingere de neclintit, fanatică, pe care era zadarnic să încerci a o clătina

Szass Janos mi-a povestit că l-a condus la aeroport, în dimineața următoare, pe Günther Grass, acesta urmând să ia avionul spre Budapesta. Cursa a avut o mare întârziere, pasagerii au trebuit să aștepte câteva ore bune, iar secretarul Uniunii răspunzător pentru problemele literare ale minorităților i-a ținut de urât oaspetelui, fiindcă vorbea fluent nemțește și putea fi un interlocutor amabil pentru el. A aflat astfel chiar din gura lui Grass cu ce impresii părăsea România. Întâlnise inși care gândeau ca niște intelectuali europeni, Szass, Matei Călinescu, Tertulian, eu. „Dar președintele ăsta al vostru, a adăugat cu năduf, este *ein ausgeleierter Schauspieler*" (un actor răsuflat).

UN SUFLET INDIAN PENTRU ROMÂNIA

„A murit Enghidu - prietenul meu..."- îmi vine să spun, alături de Nichita Stănescu, cel care pusese acest *motto* în fruntea poeziei sale *Enghidu*: „Ceea ce e unic el însuși se doare pe sine, măsurând, ca la toance,/ în munți, trecerea timpului/ știindu-se singur,/ schimbând cu jur împrejurul lui nume de lucruri". Sau: „Cel ce nu e fără Timp este, ca amintirea". Sau, și mai dureros: „Ieși din cort, prietene,/ să stăm față-în față/ privindu-ne, să tăcem împreună,/ mereu întrebându-ne/ în sine celălalt dacă e, / și cum pe sine însuși se simte".

Dar, vorba poetului: „Joc de-a rostogolul, cu pietrele/ de undeva stârnite, spre *altundeva...*" (s.n. - *Enghidu*)

Nu știu cum o fi traducând Ea această poezie în limba muzicală a lui Tagore, dar, auzind că s-a stins, aproape neștiută de nimeni, într-un spital, atât de repede, Doamna AMITA BHOSE (fostă RAY) - îmi vine să strig să mă audă toți cei ce, iubind cultura, poezia românească, l-au prețuit eforturile - încununate adesea de succes - de a o răspândi - indo-europeni fiind noi, toți, de la Gange, la Dunăre sau la Marea Nordului - de a O face cunoscută dincolo, spre Soare-răsare, la Mama India...

Căci - dacă Eminescu sau Coșbuc aduceau - pe cale livrescă, sanscrită, prin filieră germană inițial - India, aici, în România; dacă Brâncuși trebuia să meargă acolo să construiască un Templu; dacă Nichifor Crainic îl saluta fascinat pe Tagore la trecerea sa prin România - pătruns, cum erau, de fapt, toți „gândiriștii" (numele lui Blaga a fost adesea invocat în studiile de orientalistică), de mistica, filosofia și cultura indiană; dacă Mircea Eliade a fost și a studiat acolo, ca să poată scrie, apoi, *Istoria religiilor* sau superbul poem de dragoste din *Maitreyi* ; dacă, în fine, doctorul Sergiu Al. George n-a apucat „să afle ecoul capodoperei sale *Arhaic și universal*" în India (citez din *Manuscriptum* nr. 3-4, 1990, recent apărut, p. 213-214), AMITA BHOSE a reușit, iată, să aducă India la noi, aici, în România și să ducă acolo, în India, singură, cu puterile ei (cine putea s-o ajute?!) literatura română: a tradus și a publicat acolo, la Calcutta, pe Eminescu, Sadoveanu, Mihail Sebastian, Nichita Stănescu sau Marin Sorescu ...

A trecut cu brio un dificil examen de doctorat în filologia română - cu prof. Zoe Dumitrescu-Bușulenga - și a publicat, cum se știe, o carte de referință în vasta bibliografie eminesciană - *Eminescu și India* (Ed.„Junimea", 1978).

Avea proiecte mari: are, cum știu, la o editură, o carte despre ecourile indiene în cultura românească (de la *Varlaam și Ioasaf* la ... *Divanul persian* al lui Sadoveanu); apoi alte și alte traduceri din română în bengali și invers; studii de indianistică pe care voia să le amplifice pe multiple planuri etc., etc.

A reușit - în puținul timp pe care Soarta i l-a hărăzit să stea aici (eu o cunosc de vreo 21 de ani!) - să-l apropie pe Eminescu de Tagore și invers; Folclorul român de cel indian etc.

S-a înconjurat de studenți devotați care îi vor duce munca mai departe. Dar eu, eu, prietenul, „fratele" Ei de suflet românesc, rămân, desigur, dezolat - *Ghilgameș*, care atâta de ... atâta îl obseda pe Nichita Stănescu.

Fănuș BĂILEȘTEANU

CALCUTTA ÎNTRE DRACULA ȘI BRAM STOKER

Locuiam atunci în Căminul Grozăvești. Într-o seară, un student (sau doctorant) japonez, pe care l-am cunoscut prin intermediul primului meu student român înscris la limba bengali, a dat buzna în camera mea și m-a anunțat, foarte încântat, că a întâlnit, cu ocazia sosirii unei delegații japoneze la Athénée Palace, un profesor indian stabilit undeva în străinătate. Profesorul, nu mai puțin bucuros, mi-a transmis un mesaj, rugându-mă să-l contactez.

Zis și făcut. A doua zi, la prânz, mă aflu în braseria hotelului, la masă cu profesorul Verna (sau Varna). Era vara anului 1973 sau 1974. Compatriotul meu era profesor de engleză la o universitate din Canada. Era prieten cu profesorul american de origine română Radu Florescu.

Venise în România cu o echipă internațională de filmare, pentru a realiza un film documentar despre țara lui Dracula.

— Dar știți dv. cum a ajuns legenda lui Dracula în Occident?, m-a întrebat profesorul.

— Mărturisesc că nu, am răspuns.

A început narațiunea. Într-un an, venise la Calcutta trupa de teatru shakespearean, condusă de Sir Henry Arving. A fost cazată la Grand Hotel (acum Uberoj), în plin centru al orașului metropolă, pe atunci *probabil* capitala Indiei. Acolo veneau vânzătorii ambulanți din tot Orientul, ca să prindă clienți bogați, fie maharajahi, fie albi. Așa l-a abordat un vânzător de covoare românești pe marele artist. Nu se știe dacă Sir Henry a fost interesat de covoarele din estul Europei dar secretarul său, nimeni altul decât Bram Stoker, a fost. Cu această ocazie, comerciantul - care presupun că vorbea cursiv engleza - i-a relatat scriitorului legenda lui Dracula. Întors acasă, Stoker a conceput povestea romanțată.

Au trecut atâția ani de la vizita romancierului la Calcutta până la cea a profesorului în București! Au trecut încă aproape două decenii de atunci! Scriu totul din memorie, în care a rămas vie numai amintirea mesei foarte plăcute din acea zi de vară bucureșteană. Căutarea domnului profesor Alexandru Piru a posibilei surse de informare a lui Stoker (Literatorul, nr 43/1992,p.5) m-a determinat să însemnez aceste rânduri, deși nu subscriu la nimic din cele relatate de compatriotul meu. Totuși, și zvonurile trebuie înregistrate pentru istorie.

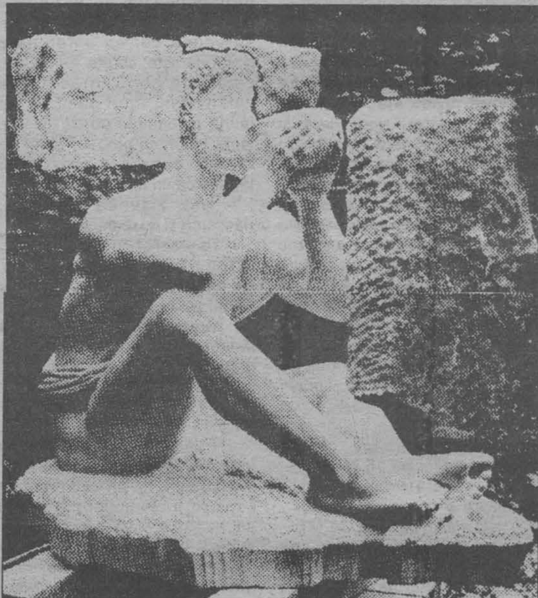
Amita BHOSE

P.S. Christopher Lee este - pare-se - unicul interpret al lui Dracula în Anglia. Au fost realizate numeroase filme pe această temă, unele chiar foarte reușite. N-ar fi rău dacă am asista și noi la unele dintre ele la T.V.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Amintiri despre...
I.D. Sârbu la „revista de pedagogie”

De la apariţia sa în 1952 şi până în 1955, „Revista de pedagogie” – organ al Institutului de Ştiinţe Pedagogice din Bucureşti – a scos numai patru numere anual. În octombrie 1955, s-a decis, ca, de la 1 ianuarie 1956, revista să apară lunar, ceea ce a impus sporirea numărului redactorilor ei. În acest context, I.D. Sârbu a fost încadrat, în noiembrie 1955, în colectivul redacţional al „Revistei de pedagogie”, în calitatea de redactor, care urma să aibă legătura cu unii colaboratori din provincie, să trieze unele materiale venite de la colaboratorii externi, să şlefuiască unele texte care „şchiopătau” din punct de vedere stilistic. Putea, de asemenea, să publice şi unele articole proprii în revista amintită.

Mark Batten: "The Diogenist"

Deoarece la începutul anului şcolar 1955-1956, au apărut unele manuale noi pentru şcolile cu limba de predare a minorităţilor naţionale, I.D. Sârbu, care cunoştea bine limba maghiară, imediat după prezentarea sa la post, s-a oferit să recenzeze el manualul de lectură literară pentru clasa a VII-a a şcolilor cu limbile de predare maghiară. Recenzia sa a apărut în ultimul număr al „Revistei de pedagogie” (nr. 4) din anul 1955, la rubrica „Critică şi bibliografie”, având titlul „Un nou manual de lectură literară pentru clasa a VII-a a şcolilor cu limba de predare maghiară”. Acesta a fost, de altfel, singurul articol semnat de I.D.Sârbu în „Revista de pedagogie”, deşi ulterior, a mai colaborat la redactarea unor articole de sinteză pe teme diverse, apărute însă în paginile revistei fără semnătură. Recenzia lui I.D. Sârbu era bine drămuită, scrisă cu pricepere şi o viziune personală, în care nu lipsea semnalarea unor deficienţe lacunare ale manualului respectiv. I.D. Sârbu sublinia, cu multă justeţe, în primul rând, următoarea idee cardinală a unui astfel de material: „În principal, elevul de clasa a VII-a trebuie să plece format în ceea ce priveşte dragostea şi înţelegerea pentru lectură în general şi pentru literatura ţării sale în special. Nu definitiv format – asta rămâne o problemă de educaţie deschisă – dar suficient de orientat şi educat pentru ca, chiar dacă nu va mai urma vreo şcoală, el să rămână totuşi, toată viaţa lui, un bun şi fidel prieten al literaturii frumoase”. În această cerinţă primordială reliefată de I.D. Sârbu iese la iveală pregnant orientarea lui anterioară de specialist în ale esteticii şi, mai ales, *de profesor* de estetică. Lăudând faptul că autorii manualului recenzat au inclus în paginile sale, în traducere, texte de M. Eminescu şi I.L. Caragiale, face, totuşi, următoarea remarcă în totul îndreptăţită: „Nu înţelegem însă motivul pentru care nu apare I. Creangă. Acest autor este mult mai apropiat de sufletul copiilor decât – să zicem – I.L. Caragiale, din care se prezintă o bucată foarte greu de sesizat în traducere: *Conu Leonida faţă cu reacţiunea*. I Creangă ar fi putut completa triumviratul clasicilor români: pe lângă un poet liric – Eminescu, un dramaturg – Caragiale, el ar fi putut să figureze ca reprezentantul genului epic”. L-am felicitat pentru recenzia publicată în „Revista de pedagogie” (eram, pe atunci, director adjunct al Institutului de Ştiinţe Pedagogice) şi, cu multă vervă, mi-a declarat că unora nu le-a plăcut ceea ce a scris, sub motivul că nu era 100% redactat în tonalitate pozitivă.

I. D. Sârbu era, tot timpul, o sursă nesecată de glume, calambururi şi observaţii tăioase mascate în înveliş metaforic cvasiinocent. Se simţea bine mai ales în mijlocul colegilor din Institut, printre care se învârtea ţanţoş ca un „cocoş” într-o găinărie. În ianuarie 1956, un cercetător al Institutului ne-a propus, câtorva dintre noi, să ne fotografieze în faţa localului unde lucram pe atunci (pe stada Spiru Haret). În ultimul moment, când era gata să se declanşeze obturatorul aparatului de fotografiat, a apărut, în fugă, şi I.D. Sârbu vociferând: „Staţi! Să vin şi eu! Fără mine, poza nu are nici un haz!” Şi s-a aşezat la capătul din stânga al grupului nostru. În ziua de 8 martie 1956, am plecat cu câţiva dintre cercetătorii Institutului să ne fotografiem în Cişmigiu. I.D. Sârbu a „decretat” ca micul nostru colectiv să se fotografieze la bustul lui I.L. Caragiale, care, privindu-ne impasibil de sus, ne-ar fi spus tuturora: „Aveţi puţintică răbdare, onorabililor! Şi totul o să fie bine!”

Prin iunie 1956, i-a apărut la Editura Tineretului volumaşul cu povestirea „Concert”, având coperta desenată de C. Piliuţă. I.D Sârbu mi-a donat un exemplar pe care a scris următoarea dedicaţie: „Tov. I. Cremer în semn de adâncă preţuire. I.D. Sârbu”, rugându-mă să citesc cât mai repede povestirea lui şi să-i spun, fără reticenţe, părerea. Am citit-o imediat şi, apoi, am discutat cu I.D. Sârbu despre impresiile mele. Pe moment, n-a vrut să recunoască exactitatea unora dintre obiecţiile mele. Dar, după puţin timp, mi-a declarat că aveam dreptate, deoarece n-a condus cu prea multă artă „concertul” său şi a lăsat să se exprime şi tonalităţi false.

I.D. Sârbu avea un temperament vulcanic. Îl enervau îndeosebi chingile prostiei şi ale îngustimii mintale. De aici, certuri furtunoase cu redactorul adjunct al revistei, un închistat dogmatic, cu totul refractar umorului sau atitudinilor mai suple. Exasperat, I.D. Sârbu a scris şi a publicat într-o revistă a timpului (nu-mi amintesc care) o schiţă umoristică, intitulată, dacă ţin bine minte – „Într-o redacţie de revistă”, semnând textul cu un pseudonim. Schiţa lui I.D. Sârbu făcea un portret magistral al redactorului conducător al „Revistei de pedagogie” şi, ca atare, a amuzat pe toţi cercetătorii Institutului, cu excepţia şefului lui I.D. Sârbu, care, înveninat, l-a reclamat la o persoană sus-pusă de pe atunci. Drept urmare, s-a decis să i se desfacă contractul aceluia care a îndrăznit să-şi bată joc de şeful lui ierarhic! Aşa că, în toamna anului 1956, I.D. Sârbu a trecut ca redactor la revista „Teatrul”.

I. CREMER

GRAFITTI

Gheorghe TOMOZEI

„De ce eu?“

Ascult la radio un scurt comunicat despre conferirea Premiului Nobel pentru fizică. Sau chimie. Nu reţin, fiind eu în copilărie certat cu amândouă. Numele laureatului? Nu-l reţin, nu l-am auzit nicicând sau l-am auzit prea des (dacă e Fischer?) desemnând *alt* trup decât al acestuia, al proaspătului nemuritor. Deci, precizie ştiinţifică! Fischer sau Fleischer sau Schuster, cam aşa ceva. Nu Kom-In-Tern sau Ionescu (sau Ionesco), spre a fi „memorabil“.

Nu despre asta e vorba.

Se face o scurtă biografie: omul are 72 de ani, s-a născut la...Lucrează la...

Nu despre asta e vorba.

Un reporter „pe fază“ i-a forţat intimitatea (laborator, alburi, metaluri, halate de cosmonauţi) spre a-l încunoştinţa primul de fericita veste.

Şi omul nostru (fiindcă devine *al nostru*), nepregătit pentru soclu îşi scapă din pleoape monoclul (adică microscopul) şi uimit, aproape special rosteşte aceste gângave, năucitoare şi celeste cuvinte:

„DAR DE CE EU?

E mult mai sigur că a zis:

„DA' DE CE EU?“

Se va fi fâstâcit, se va fi roşit, dând din colţ în colţ (colţurile... planetei) bucuros şi totuşi tulburat, convins că sublimitarea clipei ascunde în ea şi câţiva ghimpi: el ştie că n-a lucrat singur (în domeniu) că s-a slujit *şi* de truda altora, zidiţi acum în anonimat pe când el... pe când Domnia Sa...

M-am cutremurat la auzul veştii în turnul meu de la Lago Tei (cum zice Fănuş) şi mi-am turnat un pahar, ba chiar l-am băut, gândind cu ochii umeziţi la dragul Fischer, Schuster (Busch nu!) sau cum s-o numi şi mi-am închipuit că-i vorbesc:

— Domnule, pane, serenissime, sir, bande, gospodin, cavalere, herr, monseniore, Prea-Fericite, tovarăşe Schuster sau Fleischer, află despre mine că eşti omul cel mai frumos pe care l-am auzit cuvântând, eu care cuvânt beau cuvânt mănânc, cu cuvânt noaptea mă culc şi-ţi sărut mâna bătrână plecându-mi spinarea sub silabele conţinute de acel „DA' DE CE EU?“ care îmi dau curaj. Se poate. Încă se poate.

N-am înebunit de tot.

Punctele cardinale sunt (stai să număr) tot patru.

Anotimpurile la fel.

Pământul, (e treaba lui!) rotund.

Uite că e posibil ca 2 x 2 să nu mai facă 7!

Acum când mulţi locuitori ai pământului ăsta căruia îi spunem când ţară a domnului, când ţărişoară necăjită, când ruşinea Europei când (mai rar) fala ei, când orice Terchea-Berchea, Burtă-Verde Burtă-Roşie, Neica-Nime se crede mai-mare peste Voroneţ şi Oda în metru antic şi Muntele Omul bătând cu pumnul în masă (cu capetele noaste adică) precum că el e Speranţa, Alesul, Unsul, Netunsul; şi (de-ar putea) ar arde în urma lui totul spre a se instala, zeu peste morminte neprihănite; orice vânător de dregătorii şi de *dulce*, neînvăţat cu sudoarea şi truda, un ăsta, zic atunci când e ceas de priveghe şi încercăm să ne înălţăm din cenuşi (de oase, desigur, dar şi de crini), ăsta grohăia gros, spoliator:

„EU!“

Şi zice „MINE“ şi zice „AL MEU“ sau (conjunctural) „AI NOŞTRI!“

Din gura lui scârnavă s-au ivit, chiar în Decemvre '89 vocabulele:

„DACĂ NU NOI, ATUNCI CINE?“ menite să deturneze ambiţii curate, să învrăjbească, să spargă pisanii.

Ăla cu milioanele lui „chivernisite“ peste noapte. Ăla care cumpără tot: chiar dosarul *lui* de delator la Securitate.

Ăla care vrea să *se pună* deputat. Sau senator.

... În vremea în care Mister Fischer se rosteşte, stupefiindu-ne:

„da de ce eu?“

Care ce poţi ca să mai zici, vorba unui Meşter vechiu, ce altceva decât să-i şopteşti între gârle de plâns că tu tot mai crezi în geniu, în vis în *lucrare*, că tot îi mai visezi pe Oameni, drept care când îl auzi pe noul Nobel cum se sperie („DA' DE CE EU?“) să-i spui cinstit, suav, pe româneşte:

Fiindcă *tu* eşti *noi*.

Deci şi *eu*.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Titus POPOVICI

TAIFUN ÎN "PELIMETRU"

Pe neaşteptate tovarăşa Chitrofan Zambila observă că vila tovarăşului Argatu Ionel, cu care erau vecini, are mai multe încăperi decât a lor. Îi spuse soţului ei, secretar adj. cu probleme organizatorice, de cadre:„Auzi Chitrofane ... (Aici e de notat faptul că tovarăşele se adresau tovarăşilor pe numele de familie, ca şi cum *Gicu* sau *Fane* sau *Titi* ar fi ştirbit, chiar în intimitate, din autoritatea lor politică) adică dă ce aia a lu' Argatu, beţivu' ăla care-i pute picioarele, să aibe unşpe'ce camere şi noi, secretari la cadre care hotărăşte totul, numa' opt? Da' aşa ai fost toată viaţa, că dacă nu te culegeam din şanţuri, tot acolo iereai şi azi! Te laşi călcat dă toţi nespălaţii, ca o cârpă, dar vin eu atunci şi te întreb: rabzi tu să se uite la mine maramoaica lu' Argatu dă sus? Numa pen'că eşti tu moale şi umanist?" Şi atunci tovarăşul Chitrofan Marin, excedat, cerea din nou dosarul tovarăşului Argatu; îl bibilea, îl legumea şi era frapat de faptul că în autobiografie nu se insistă îndeajuns asupra perioadei cuprinsă între 14 Martie 1934 şi 8 Ianuarie 1935. Îl chema pe Argatu la el, *la cadre* şi prieteneşte, „că doar nu ne cunoaştem dă ieri dă alantăieri", îl ruga să aprofundeze, să aducă unele completări.

– Nu dă alta, Tovnelu, da' ştii? Cineva, nu-ş cine, i-a suflat *şefului* că tu în ... ia stai să văz, da, da, pă 9 decemvrie 1938 ... sau să fi fost în februarie 36? ... aşa şi pă dincolo. Ştii şi tu cum e *Tovarăşu'*, vigilent ... Te rog eu tovărăşeşte şi ca prieten, clarifică ...

Tovarăşul Argatu îşi sfărâma creierii, încercând să-şi aducă aminte ce făcuse, spusese sau gândise el în acea îndepărtată zi de iarnă, după ce predase tramvaiul la depou. În acest timp tovarăşul Chitrofan găsea sau provoca el o ocazie potrivită şi cu un aer îngrijorat de soarta revoluţiei îi plasa *Şefului* că în trecutul lui Argatu „s-a ivit" ceva neclar. „Verifică imediat!" i se trase sarcina prioritară. Nu era greu să găsească vreun duşman al lui Argatu, prea avea metode de vechil! Acesta îşi amintea cu precizie („Răspund cu carnetu'l!") că-l văzuse într-o iarnă bând ţuici fierte la „Trei cârnaţi" cu un văr al lui, legionar. Neamul verde era căutat la Canal, la Piteşti ori la Aiud şi după lămurirea de rigoare declara că el însuşi, cu mâna lui, îl înscrisese pe văr-su la cuibul „Dezrobitorii" din Tifleşti-Argeş. Argatu, pus sub acuzaţie de pactizare cu fascismul şi - mai grav - de ascundere a acestui lucru, jura că banditul minte, că legătura lor era doar prin alianţă şi nu de sânge, că-l întâlnise pe aşa zisul văr doar o singură dată în gară la Titu, prin 1943, când fascistul se întorcea fără o mână de pe front, unde stătuse în linia întâi, din prima zi a războiului, să-şi ispăşească credinţele criminale ... Începea ancheta, întâi pe linie de partid, apoi în „altă parte". Soţia trădătorului, tovarăşa Mina declara că „îşi dă seama căci, căsătorindu-se cu dânsa, Aragatu a vrut să-şi camufleze trecutul mârşav" şi astfel problema locativ-ambientală dintre cei doi ilegalişti căpăta o rezolvare de principiu.

Automobilele oficiale, rechiziţionate de la huzuritori, jucau de asemenea un rol însemnat în transformarea contradicţiilor neantagonice în antagonice, dar asta se petrecea pe linie de progenituri, de copii purtând T-shirturi cu inscripţii haioase: FUCK IT, I LIKE IKE sau I'M GAY şi primii blue-jeanşi, strict prohibiţi altora de vârsta lor: cine era prins în această ţinută decadentă era dus la miliţie, tuns chilug, iar pantalonii de văcar texan tăiaţi fâşii-fâşii cu lama de ras. La şcoala specială „în numele lui Pavlik Morozov" cu limba de predare rusă şi profesori aduşi de la Kuibâşev, Voroşilovo sau Molotovsk, se puteau auzi în pauză discuţii în limba lui Lenin şi Stalin, urmate nu de demascări politice, cum ar fi fost cazul, ci de palme, pumni, picioare :„*U nas Buick! U vas tol'ko Ford!*" Nu toate problemele de aşezare a vieţii pe temeliile de granit ale eticii şi echităţii revoluţionare aveau asemenea deznodăminte spectaculoase; e drept că în acest tip de contradicţii jucau un rol principal fiinţele necuvântătoare: astfel, pekinezul tovarăşei Beşlegu Diamanta muşcase pisica de Angora a tovarăşei Munterescu Noemi; la rândul ei, aceasta devorase papagalul tovarăşei Lőrinczy Mártha care ştia să spună pe ungureşte „*Eljen Stalin elvtárs!*" ori tânărul Volodea-Iosif Ionescu, în vârstă de cinci ani, trăsese cu revolverul tatălui său, un Mauser 7,65 în fereastra tovarăşului Gogu Limbăşeanu când acesta stătea pe WC.

Aceşti copii precoci creşteau, le apăreau primele coşuri, fericite tulburări ale sângelui tânăr şi, cum erau aproape toată noaptea pe străzile cu atâta arboret şi boschete propice, natura îşi cerea drepturile, iar viitorii conducători de mâine i le dădeau cu elan tineresc. Era un erotism foarte sportiv, fără dramele şi sfâşierile dezlănţuite de mentalitatea burgheză, care confundă posesiunea cu proprietatea. Mereu proprietatea blestemată! chiar când este vorba de sânişori abia îmbobociţi şi de pulpişoare argintii ca nişte cleni. Fetele şi băieţii se schimbau între ei, îşi comparau fără complexe performanţele şi dimensiunile, învăţau unii de la alţii, făceau schimb de experienţă, ca şi cum abstinenţa pe care şi-o impuneau părinţii, din raţiuni superioare de stat şi de partid, se răzbuna, hulpavă, în trupurile lor nubile şi experte înainte de vreme. Dar uneori intervenea şi întâmplarea, categorie neglijată de locuitorii „pelimetrului", căci aşa i se spunea. O tovarăşă căzută pe neaşteptate acasă şi-a găsit fetiţa cu juponelul dat peste cap şi chiloţelul tremurând în vârful piciorușului ridicat spre tavan, într-o veselă partuză. A gonit pe golani, împărţindu-le câteva ghionturi, a bătut zdravăn pe tovarăşica, apoi s-a închis în biroul ei, să caute în operele clasicilor marxism-leninismului referiri la modul cel mai just de educare a fetelor cu mâncărime precoce. Fetiţa, jignită în demnitatea ei, a luat un satâr, a urcat numai în ciorăpei de nylon masiva scară interioară, a intrat pâş-pâş în birou şi i-a crăpat capul.

S-o fi influenţat exemplul, destinul şi cariera unui cunoscut conducător de partid şi de stat, ajuns mai târziu Erou între eroii neamului, eminentă personalitate a lumii contemporane, ctitor de geniu? Chiar înainte de fantastica lui ascensiune, se povestea cu şuşoteli prudente că pe timpul uceniciei sale de cizmar, făcându-i-se poftă de nişte bere, a şutit câteva kilograme de talpă şi s-a dus în târg, să le vândă. Unui poliţist treaba i s-a părut suspectă, l-a luat la întrebări şi l-a adus de o ureche înapoi la patron, în robie. Acesta, un consătean care-l luase de milă, că era dintr-o familie de „nime'n drum", i-a tras câteva palme şi şi-a văzut de lucru. Tânărul, jignit în demnitatea sa, a luat un ciocan, s-a apropiat pe furiş, pe la spate şi i-a tras una în moalele capului, spărgându-i-l, drept care a ajuns la Văcăreşti. Aici, puşcăriaşii de drept comun au dat buzna la cărniţa fragedă. Comuniştilor aflaţi acolo li s-a făcut milă de biata victimă a exploatării capitaliste, l-au luat între ei şi, cum între timp patronul îl iertase şi urma să fie eliberat, l-au însărcinat cu transmiterea unor mesaje revoluţionare („trimite-ţi albiturii, slănină şi Ţigării) şi din clipa aceea tânărul a devenit un revoluţionar de profesie, adică nu şi-a mai cheltuit inteligenţa, energia şi cultura bătând pingele şi punând flecuri, ci s-a dedicat în întregime nobilei sarcini de-a conduce poporul, fără deosebire de naţionalitate, cu poporul şi pentru popor, pe noi culmi de progres şi civilizaţie, spre visul de aur al omenirii, comunismul !

Acest domeniu al poporului, „pelimetrul" în care trăiau, dormeau şi se bine-meritat destindeau cei mai buni dintre cei buni, se bucura de o grijă *specială* din partea Organelor profilate pe apărarea integrităţii fizice a locuitorilor acestui spaţiu vital. Sute, dacă nu mii de bărbaţi tineri, sănătoşi, în floarea vârstei şi a forţei de muncă, unii cu expresii vii, inteligente, alţii cu ochii goi ca nişte zombi, vegheau de la mansarde, din curţile-parc năpădite de o vegetaţie bogată dar disciplinată, de pe străzile cu asfaltul fără gropi, fără duluri sau surpări şi orice intrus era îndată prins în periscop, urmărit pas cu pas, legitimat şi - de la caz la caz - luat şi pe mai departe în evidenţă. Îndată ce cădea seara efectivul se dubla, iar în zilele de sărbători revoluţionare (zile în care e cunoscut că duşmanul acţionează cu predilecţie) se tripla. La intrarea străzilor care duceau în inima „pelimetrului", la Club, se postau maşini blindate, rămânând în alertă de gradul unu până dimineaţa. Ce s-ar fi întâmplat dacă un comando titoisto-imperialist (ori, mult mai târziu, sovietico-maghiar), paraşutat într-o noapte fără lună, ar fi capturat sau masacrat dintr-o dată tot centrul vital al naţiunii? E mai bine să nu ne gândim.

Dar cum timpul trecea şi duşmanul nu se mai hotăra şi el odată să dea această lovitură decisivă, vigilenţa ostăşească a servanţilor de pe auto-blindate se relaxă încetul cu încetul. Erau băieţi tineri, robuşti, aleşi pe sprânceană, verificaţi din toate punctele de vedere. Li se făceau periodic complexe analize medicale, să nu fie cumva purtătorii unor viruşi şi să-i împrăştie, fără voia lor, în „pelimetru". În majoritatea vilelor lucrau, pe post de fată-n-casă-bună-la-toate, pempante şi tinere surori medicale, retribuite însă de la spitalele unde figurau pe schemă. *Tovarăşelor* soţii de *tovarăşi* nu le plăcea să-şi plătească servitoarele din buzunarul lor şi nici să li se reamintească fosta condiţie socială a celor mai multe dintre ele. Între drăguţele june şi bravii militari de pază se stabiliră, cum era şi firesc, relaţii sincere, tovărăşeşti, astfel că în dimineaţa zilei de 16 Mai 19 ... când se petrece această povestire şi convoiul de dubiţe - PÂINE, CARNE, LEGUME - condus de Ninel Aurăreanu intră pe neaşteptate în „pelimetru", ostaşii, osteniţi de îmbrăţişări furtunoase şi îndelung repetate, dormeau în TAB-uri cu fruntea pe culasa mitralierelor şi nu remarcară intromisiunea. La rândul lor tinerii şi eleganţii băieţi în civil, văzând că s-a trecut fără probleme de prima barieră blindată, dotată cu o putere de foc nimicitoare, apreciară pe bună dreptate că acest convoi trebuie să se afle în *perimetru* (ei aşa pronunţau; mulţi aveau facultatea) cu o misiune bine determinată, cu ordine precise, la indicaţii superioare, astfel că se mulţumiră să-l urmărească cu privirea până în clipa când se opri pe strada Herăstrău, la numărul 6, unde locuia tovarăşul Chioambă Paraschiv, Vice-Preşedinte al Consiliului de Miniştri, care tocmai plecase la CC, convocat de urgenţă pe linie de nerealizare a planului de Stat. La soneria insistentă a lui Ninel Aurăreanu se auzi târziu, de la etaj, o voce spartă şi răguşită de femeie:

-Ce mă-ta vrei acuşa-n cap dă zori? Şi o faţă mare, lată, pe jumătate ascunsă sub un tulpan unsuros, se ivi plină de mânie, dar văzând elegantele dubiţe cu firme alimentare îmbietoare, se îmbună: Oi fi dă la noi, dă la Gospodărie? Da' venişi dăgeaba că azi n-am comandat nimic; a mai rămas dăstul dă ieri. Noi facem ieconomii, n-am uitat dă unde am pornit!

Ninel Aurăreanu se orientă imediat:

– Azi e o distribuţie *specială*, fără comandă, numai pentru cadrele *mai* superioare, la indicaţii *deosebite*!

– Ce nu spui aşa, tăticu? Stai că vin imediat!

În dosul zidurilor înalte ca de fortăreaţă, cu cioburi de sticlă de bere presărate pe coamă, nu se vedeau decât rare ramuri de pruni, meri şi peri, pomi mai degrabă utilitari, insoliţi în această zonă, unde predominau brazii argintii, molizii, sălciile plângătoare, plopi japonezi, arbori decorativi. Poarta de oţel, vopsită într-un cenuşiu de crucişător, avea mai multe broaşte speciale; trecu un timp şi în cadrul ei apăru tovarăşa Chioambă Paraschiva, soţia tovarăşului Vice. Mare, pătrată, osoasă, purta un fel de capot de diftină, soios, iar picioarele goale şi roşii erau vârâte în târlici cu talpă de lemn. La gât îi atârna o cruce mare, de aur, protopopească şi pe degete avea inele cu rubin. În spatele ei se vedea curtea amenajată gospodăreşte: coteţe de păsări, cocini de porci, grădină de zarzavaturi, totul păzit de un câine ciobănesc corcit cu lup, legat în lanţ şi probabil lihnit de foame, deoarece se zbătea lătrând ca un turbat.

– Hai, zise ea plictisită, dăscarcă şi du la cămară!

– *Te grăbeşti?*

Tonul neaşteptat, rece, tăios, de boier cu înfăţişare distinsă (Ninel purta un costum albastru cu dunguliţe gris, la două rânduri, guler apretat şi cravată bordo cu negru) o zăpăciră pe tovarăşa. Se îndoi, oftând, din şalele late: „Nu mă grăbesc, să trăiţi!"

– Atunci pofteşte-mă înăuntru! Ce aştepţi? Să te rog?

– Poftiţi ... şi un ultim rest de conştiinţă revoluţionară o opri să adauge, instinctiv, „săru-mâna"...

Cu mâinile la spate, aruncând priviri nemulţumite, acre, Ninel străbătu alene aleea de marmură de Işalniţa şerpuind printre răsadurile de ceapă, usturi, ardei şi fasole; intră într-un hol imens, pardosit cu gresie albastru-verzuie; jur împrejurul pereţilor lambrisaţi cu lemn de trandafir, se înşirau mari borcane cu murături, iar de grinzile aparente, de stejar vechi, atârnau în bilţuri de sfoară flocoasă hălci de slănină, şunci şi ghirlande de cârnaţi. Peste covoarele de Smirna, în nuanţe nobile, stinse şi Ghiordezuri, ca un foc viol într-o pădure verde, fuseseră aşternute scoarţe ţărăneşti, rupte şi cârpite, ori saci de iută. Tovarăşa Chioambă nu-şi venea în fire şi se legăna de pe un picior pe altul ca o raţă leşească: cine putea fi tovarăşul ăsta? Dacă-şi îngăduia să vorbească aşa cu ea, în faţa căreia tremurau maiori şi colonei, însemna că ştie el ceva; nu era nebun să-şi cufurească soarta. Ce să se fi întâmplat? Să fi venit americanii, ori să fi izbucnit aia, cum îi zice, contrarevoluţia, ca în Ungaria acu' nu-i multă vreme? Sau, Doamne-fereşte, l-o fi dat jos pe Chioambă din

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

funcţie, că limbricu' ăla dă Spelbu îl sapă pă unde poate, zice că nu-i *copetent* şi că bea dă stinge până se scapă pă el ... Te pomeneşti că ăsta a venit s-o scoată din casă, uite-l, mă-sa a dracu', cum se primblă el cu mâinile la spate ca pă tarlaua lui şi se uită la toate cu ochi dă dihor, iar ei nu-i vine nimic în minte, nici ce să zică, nici ce să facă, parcă e vrăjită!

De la etaj se auzi un cotcodăcit de găină, asurzitor. Ninel tresări speriat, dar tovarăşa Chioambă îi făcu semn să se liniştească, zâmbind servil:

– Nu-i nimic. Doar mama *Tovarăşului*. Dânsa este, să scuzaţi, damblagie. Rezolv problema acuşica.

Pierzându-şi un papuc, sări la o măsuţă Louis XV pe care se afla un telefon „pe scurt" şi un săcui de făină de porumb; ridică receptorul şi începu să strige:

– Profesoru' Măgureanu? Ce faci, mă tovarăşu? Mama *tovarăşului* face criză şi dumneata iei atitudine dă gură-cască? Aşa ... aşa ... vezi că ştii, dacă te ia omu' cum trăbuie? Hai, vino dă-ndată!

Faptul că profesorul - mare lucru şi dă capul ăstora! - îi spusese cu voce tremurândă: „Sărut-mâinile, sosesc acuma!" o mai linişti; dacă l-ar fi mazilit pe Chioambă, i-ar fi tăiat şi legăturile de telefon. Aşa s-a întâmplat şi cu Hotinevski, ăla dă se tot scărpina în cur şi cu Manole Dumitrescu, care nu ştia vorbi decât pă radicale şi cu piticu dă Perticarie...

– Tovărăşelu, nu vă supăraţi că întreb, dar însă ... totuşi ... cătuşi de puţin ... contează extrem dă mult ...

– Unde ţii icoanele? se răsti, sec , Ninel. Îşi dăduse seama că acesta era singurul ton care putea s-o împiedice pe tovarăşa Chioambă Paraschiva să-l facă să-şi piardă vremea cu ea. Trebuia s-o ţină cât mai mult în această stare de nesiguranţă. Era vorba de colecţia de icoane pe sticlă din secolul XVIII, adunate pe o nimica toată de domnul Costache Bălănuţă în timpul unei campanii electorale în Maramureş, înainte de război.

– Care icoane? băigui tovarăşa

– Alea de vă închinaţi la ele pe ascuns, dovedind astfel atitudine înapoiată, incompatibilă cu înalta sarcină de activist cu munci de răspundere!

Tovarăşei Chioambă Paraschiva i se tăiară picioarele. De unde cunoştea ăsta? Că doar nu era tâmpită să se roage în gura mare, ştia şi ea că *dânşii* are chestii-socoteli peste tot, până şi în ieşitoare şi zicea numai în gând, stând în genunchi în faţa reprezentărilor pline de o naivă fervoare ale Domnului-Dumnezeului nostru, ale Fiului Său şi ale tuturor sfinţilor:„Doamne, ajută-l pă Chioambă să promoveze pe linie dă Partid şi dă Stat!" sau „Doamne, fă să-l iescludă pă Spelbu din Partidu' nostru!"... Câteodată, *Cel de Sus* o ascultase, alteori nu. Când cum. Îl auzi pe tânărul cu barbă şi ochi albaştri, spunându-i :

– Se organizează o expoziţie naţională împotriva misticismului şi *conducerea* vrea să ştie cine colaborează şi cine nu.

De sus se auzi iarăşi cotcodăcitul acela năpraznic.

– E damblagie, spuse tovarăşa Chioambă. Face pă ea. Da' n-avem sufletu' ăla, ca Duţa lu' Briceag, dă şi-a dus mama la Ilias şi nu se duce niciodată să-i ducă un ou, o turtă-dulce acolo! Dacă-i vorba dă ispoziţie dă partid, poftiţi ...

Icoanele ocupau un perete întreg într-o odăiţă unde ardea zi şi noapte o candelă. Când intrară, tovarăşa Chioambă se repezi şi o stinse, arzându-şi buricele degetelor.

– Să ştiţi că şi la alde Spelbu găsiţi icoane şi încă mai acătării. Ferecate-n argint. Şi să mai ştiţi că ei, dă Paşte, merge cu toată familia la o biserică în mahala, pot să aflu la care, dă unde vine acasă cu lumânări aprinse, da' poate partidu' cunoaşte ... Eu am păstrat vechiturile astea că le-am primit cu *inventar*, altfel le aruncam dă mult. Noi nu mai credem, suntem tovarăşi ... („Doamne iartă-mă, Doamne nu te uita în gura mea, Doamne fie-ţi milă, sunt o nemernică!") eu toată ziua robotesc prin bucătărie, că tovarăşu' are stomacu' delicat, nu păstrează dacă nu-i proaspăt şi natural, cum să-mi umble mintea la prostii, la înapoiere? (Doamne nu te întoarce dă la mine, învaţă-mă ce să zic şi ce să fac" ...). Nu înţeleg cum alţii se mai pretează ... Luaţi, luaţi ...

Rămase rezemată de un perete, pocnindu-şi degetele pline de inele şi privind năucă la tinerii în salopete negre, cum iau icoanele şi ies cu ele în pas vioi; nu avu puterea să le strige:„Ce umblaţi ca chiorii şi-mi călcaţi răsadurile?"; pe urmă auzi cum porneşte convoiul şi căzu în genunchi în faţa peretelui gol, unde se vedeau, ca nişte patrate mai deschise la culoare, urmele icoanelor. Dar nu-i veni în minte nici o rugăciune, ca şi cum sfinţii aceia, semănând cu nişte cerşetori sau măturători de stradă, le-ar fi dus cu ei, luându-i-le din minte.

... şi câte n-a făcut să scape de truda aia nesuferită de la ţară! Ăştia dă azi din colectivă nu ştie; munceşte, nu munceşte, tot le dă ceva; dă ce mai are nevoie fură, dar ea a preferat mai bine să fugă de acasă, să fie servitoare la oraş, dar n-a avut noroc, domnul a desfetit-o la nici o săptămână de la angajare şi la două i-a prins doamna îmbârligaţi şi după ce a bătut-o şi a despletit-o - iar domnul se uita şi zicea „dragă, nu te enerva, o să-ţi cauzeze" - a dat-o afară, nici leafa nu i-a mai plătit-o, doamnă, săru'mâna, da' eu din ce trăiesc? Din fofoloancă, scroafo, din fofoloancă, i-a răspuns doamna care era bolnavă de cancer şi nu i-a ajutat Dumnezeu: n-a mai dus-o mult; în schimb pă ea Dumnezeu n-a părăsit-o: unul cu care s-a dus pe o bangă în Cişmigiu a fost galant şi a pus vorbă de au angajat-o la o fabrică de testile, undeva prin Dudeşti, da' nu era de trăit, îţi curgea sângele din urechi din pricina zgomotului; maşinile erau vechi, îţi prindea deştele dacă te lua gândurile; noroc că s-a împrietenit cu una Duţa, fata crâşmarului Briceag din satu' vecin, frumoasă, arzoaică şi pramatie; nici ei nu-i plăcea la ţesătorie, în iadu ăla şi într-o zi i-a spus:„Auzi, fa, dă aia am venitără noi în Capitală, să pierim aici ca proastele dă oftigă şi dă aia m-a ales pă mine Regina Balului? Hai cu mine că n-o să-ţi pară rău. Ce? O speli şi e ca nouă, am un vad bun la Găieşti în gară" şi s-au apucat amândouă să vândă seminţe acolo, da' numa' aşa, dă sanchi, să aibă ocazia să se fâţâie pă peron, dând din tur şi scoţându-i din minţi pe călătorii dă la clasa întâi, încât mulţi lăsau trenu' să se ducă dracului şi venea cu ele în spatele gării, unde, până isprăvea, îi păzea Relu, peştele Duţei lu' Briceag; da dă suflet Duţa avea pă altu, unu' Puiu închis la puşcărie ca bolşevic şi o dată când avea ei vorbitor s-a dus şi ea din curiozitate; ăla săracu' mic şi bâlbâit, era pierit după Duţa, a căzut aproape în genunchi în faţa ei şi i-a spus ceva cu plopi fără soţ şi acel farmec sfânt, iubire pe pământ, iar ea îşi trăsese o bască până peste sprâncene, ca să nu vadă Puiu că şi-a vopsit păru' blond, cum îi plăcea lu' Friţ, un soldat neamţ care le aducea coniac fin şi parfum dă violete şi cât dă bine a petrecut amândouă cu ei! Era băieţi galanţi nu ca calicii dă români, păcat că a venit ruşii, nişte mârle, da' pă dă altă parte a ieşit Puiu din lagăr şi fiind omu' lor, a ruşilor, a ajuns mare şi tare şi în această calitate i l-a prezentat pă Chioambă ca să-l ia dă bărbat, să fie adică *tovarăşa* lui şi degeaba a plâns ea că nu-l vrea, că e urât şi-i pute gura; Duţa lu' Briceag a luat-o tare: „tu să faci, fa, ce-ţi spune Partidu'!" şi atunci n-a mai avut ce face, l-a *aceptat* şi a stat cu el şi când lucra în sicoritate, de să lăuda că plezneşte peste bot miniştri, generali şi episcopi şi mai târziu, când tot Partidu' l-a trimis la Facultatea Jidanov; nu-i pare rău, prin Chioambă a ajuns „tovarăşa ministru"; vai! da' tot timpu' cu frica în sân că se isprăveşte, nu se poa' să nu se isprăvească, prea este totul frumos din cale-afară ca în poveşti; de aceea pune ea murături şi seamănă cartofi şi fasole şi taie porci în fiecare an; nu poa' să ţie, cine a mai văzut un bou ca Chioambă să stea în fruntea ţării şi nu în vis şi nu o zi-două, ci uite, se adună anii şi nu se mai miră nimeni! Singura plată este că trebuie să rabde toate hachiţele Duţei lu' Briceag; asta s-a făcut ca o scorpie, calcă în picioare pă toată lumea; dar fără ajutorul ei tovărăşesc unde ar fi acum? Ar face trotalul şi nu mai merge, că s-a başoldit rău de tot, poate dă prea mult trai bun, dar mai dăgrabă dă grijili intelectuale, întrucît se pregăteşte să dea la Facultate, că după ce o mierleşte *şefu ăl mare*, şi nu mai are mult, că pute a hoit, vine - cum zice Duţa lu' Briceag - o iechipă tânără şi o nouă iepocă, iar soţiile trăbuie să aibe şi ele diplome, ca să poată conduce la egal cu bărbaţii, nu să stea la plită şi să şteargă plozii dă rahat! În schimb e foarte greu: pă ea a repartizat-o la Istorie, habar n-are dă ce şi oricât buchiseşte nu-i intră nimic în cap, îl încurcă pă Ştefan cel Mare cu Despot Vodă ori cu Radu Paisie, iar din chestiile cu cruciaţi şi paşoptişti nu înţelege nimic, da' se teme dă Duţa lu' Briceag, nu vrea s-o supere; când e în toane bune, mai rar e drept, te mai poţi înţelege: acu doi ani a luat-o cu ea în vacanţă în străinătate, în *Occident*, undeva în Anglia sau în Grecia; a fost deosebit; nevasta ambasadorului - mare lucru şi dă capu' ălora, neşte căcănari! - umbla cu ele două ca cu ouăle roşii şi nu le dădea voie să achite nimic-nimic din ce târguiau; de bună seamă Duţa lui Briceag mai mult, ea, ca mai inferioară, mai puţin, da' dă ce să supere pă bunul Dumnezeu? Şi-a adus o mulţime dă lucruri frumoase; le ţine la naftalină, fiindcă nu se ştie niciodată ce poate surveni! Uite-acuma, când se aştepta cel mai puţin, a căzut pe capul lor nenorocirea: cine ştie ce-o fi trăncănit Chioambă la beţie, ori poate Duţa, să se fi supărat Duţa pă ei? Ori poate ... Maică Precistă! Te pomeneşti că o fi fost vreun hoţ şi pe baza asta Chioambă o bate de o năuceşte pă bună dreptate, că lasă să intre în casă toţi *debredeii*! Se lăsă pe treptele lucioase ale scării interioare şi cu fruntea pe genunchi îşi boci viaţa fără rost şi fără bucurie, din clipa când a văzut lumina zilei în casa de lut şi de bălegar uscat dintr-un sat din prăfăria Bărăganului şi totul a fost degeaba şi zadarnic şi-a pus blana la bătaie în gară la Găieşti şi în van a nădăjduit că o ia Hans sau Johann departe, departe; a trebuit să-l rabde pă împuţitu' dă Chioambă, să înghită hachiţele şi cruzimea Duţei lu' Briceag, să tocească şirul fără cap şi coadă al Domnitorilor Moldovei şi Ţării Româneşti; se mai răcorea punând murături şi semănând fasole şi ridichi în parc; dar sufletul ei era gol ca peretele fără icoane ... Şi cântă, cât putu de tare, că nu-i mai păsa, toată această nimicnicie:

Frunză verde dă doi nuci,
Te tot duci, viaţă, te duci,
Prin pădure să apuci,
Prin pădurea-ntunecoasă,
Lupu' nainte să-ţi iasă
Murgu' să se potignească,
Mâna dreaptă să-ţi sclintească,
Şi cea stângă să ţi-o frângă,
Să ţi-o rupă pân'la cot
Să rămâi calic dă tot,
Golişel ca o surcea,
Cum ieşişi din mumă-ta!

(Din romanul „CAP sau PAJURĂ")

Ivan Meštrovic: Fată cu chitară

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

ISTORIE LITERARĂ

Al. PIRU

Imaginea interioară eminesciană

După cum însuşi declară într-un „cuvânt înapoi", Mircea Cărtărescu şi-a scris cartea sa *Visul chimeric - subteranele poeziei eminesciene* (Litera, Bucureşti, 1992) cu doisprezece ani în urmă, probabil după ce şi-a trecut licenţa în Litere cu o variantă a lucrării, mai scurtă, în 1979. Publicând câteva fragmente prin reviste, înainte şi după revoluţie, n-a schimbat, pretinde, nimic din textul încheiat în 1980. Fiind, în opinia mea, cel mai bun poet şi prozator al generaţiei ivite din 1980 încoace (a debutat în 1982, împreună cu Traian T.Coşovei, Florin Iaru şi Ion Stratan şi singur, în 1983), n-am de ce să nu-l cred. Mi se pare firesc ca Mircea Cărtărescu să fie încă de la început şi un excelent eseist. Poate tocmai fiindcă n-a vrut să fie nici istoric literar, nici eminescolog, nici critic, cum ne asigură. Înţelegem că n-a vrut să meargă pe drumuri bătute, ci pe o cale proprie şi să scrie despre Eminescu ceva personal. Lucrul este posibil.

În prima fază, autorul s-a instruit. Nu citind pe cei care au scris despre Eminescu, ci critica mai nouă, în uz la noi prin anii '80, nu e greşit să spunem „la modă" atunci, relansată de Editura Univers, după ce se impusese în Vest cu mai mult de treizeci de ani în urmă, critică preocupată de investigarea conţinutului antropologic şi psihologic al operei, de structurile inconştiente şi aspectele imaginarului: psihocritica lui Charles Mauron *(De la metaforele obsedante la mitul personal*, 1963) şi Jean Paul Weber *(Geneza operei poetice*, 1961), critica tematică a lui Bachelard *(Psihanaliza focului*, 1938, *Apa şi visele*, 1941, *Poetica spaţiului*, 1957, *Poetica reveriei*, 1960), Jean Pierre Richard *(Poezie şi profunzime*, 1955) şi Georges Poulet *(Etudes sur le temps humain*, 1949-1966), critica arhetipală şi mitocritica lui Northrop Frye *(Anatomia criticii*, 1957) şi Gilbert Durand *(Structurile antropologice ale imaginarului*, 1969). Psihanaliza clasică aplicată la literatură nu din perspectiva operei, ci a omului, ca pacient, nu ca creator, nu este ceea ce se cheamă critică, ci doar terapeutică. De reţinut totuşi că Freud a vorbit cel dintâi despre inconştient, că Jung a pus în circulaţie noţiunea de inconştient colectiv şi că, pe urmele lor, Bachelard a putut să descrie visele materiei, iar Gilbert Durand dominantele antropologice. În analiza sa, criticul nu ţine seama de conţinuturile de suprafaţă ale operei (biografice, procedurale, culturale), fixându-se asupra celor de profunzime ale sinelui (inconştientului colectiv), inconştientului personal (individual) şi eului. Demersul criticului în căutarea schemelor invariabile (arhetipurilor) pe baza cărora se constituie o constelaţie de simboluri în toate manifestările umane ale imaginaţiei are un caracter ermeneutic.

Punctul de plecare al identificării personalităţii lui Eminescu, a modului său de a înţelege poezia şi a fi poet este un manuscris conţinând, cum s-a dovedit ulterior, notiţe luate la cursul lui Ed.Zeller, *Algemeine Gheschichte der Philosophie* din 6/18 ianuarie 1873. Nu este însă adevărat că, pornind de la Schopenhauer, Zeller recomanda romantismul, dimpotrivă, susţinea că arta trebuie să rămână mereu în marginile raţiunii, că în natura noastră e o forţă ce face posibilă fantezia creatoare, ceva analog unei naturi sublimate. Suntem din firea ei şi ea din firea noastră. Citim aceste lucruri în Ms. 2257, f.11-12; Ms. 2257, fila 216, citat în continuare de Mircea Cărtărescu, este în legătură cu legile, definite ca visuri ale naturii conştientizate, simboluri descifrate (se citează Montesquieu). Alăturarea manuscriselor este arbitrară.

Putem fi de acord că în poezia *Criticilor mei* din 1876 („Unde voi găsi cuvântul/Ce exprimă adevărul?") Eminescu caută adevărul adânc, nu de suprafaţă, totdeauna controlat însă de „minte" (raţiune). Se justifică aici mai curând atitudinea clasică. Nu negăm că în poeziile *Cu gânduri şi cu imagini* din acelaşi an, 1876, poziţia e romantică, restituie drepturile libertăţii faţă de canon, dar nu înseamnă oare aceasta că Eminescu era un poet bipolar, romantic şi totodată clasic? Mă-ndoiesc că trebuie să considerăm romantică *Oda în metru antic* (începută în 1873-1874 ca odă pentru Napoleon, reluată pe cont propriu la Iaşi, în 1876, şi finisată la Bucureşti în 1881-1882). Se poate înscrie ataraxia, seninătatea celui care a înţeles calea nemuririi, ca şi Hyperion, drept romantism? În poezia *Cu gânduri şi cu imagini* citim acest sfat: „Nu urmaţi gândirii mele:/ Căci noianu-i de greşele,/ Urmărind prin întuneric/ Visul vieţii-mi cel himeric".

Glumim. Am explicat titlul eseului. Să recunoaştem că Mircea Cărtărescu este un eminent interpret, exeget al arhetipurilor eminesciene, al simbolurilor păstrate în inconştient. Clasicii sunt diurni, romanticii nocturni. Dintre sexe aleg femeia. Regimul nocturn înregistrează spaţiul (coborârea, spaţiul concentric şi labirintul), noaptea (imagine, somn şi vis), feminitatea (femeia, mormântul protector, recipientele: insula, grota, doma, locuinţa, barca). Dionis coboară în trecut, în epoca lui Alexandru cel Bun, în paradisul pierdut din lună. Apa e identificată cu mormântul *(Odin şi poetul)*: „O mare îngheţată cum nu sunt/ De tine-aproape să mă-nece în fine!" Valea străbătută de Florin simbolizează de asemeni mormântul ca şi „cavitatea feminină". Despre labirint la Eminescu a vorbit Felicia Giurgiu. Ca structură arhetipală Mircea Cărtărescu îl identifică şi în *Lasă-ţi lumea...* Noaptea este simbolul inconştientului. Nopţii se asociază luna, apa şi femeia, constelaţie stabilă, legată de fecunditate *(Lacul)*: „Iată lacul. Luna plină/ Poleindu-l îl străbate./ El, pătruns de-a ei lumină/ Simte-a lui singurătate". Despre lună şi culturile fecundităţii şi ale morţii a vorbit Mircea Eliade. O relaţie între apă şi femeie a făcut Bachelard: „Focul nu-i un corp, e principiul mascul (forma), care vesteşte materia femelă ... apa ..." Femeia iese din apă *(Oricât de mult am suferit)*: „Tu numai dulce îmi răsai ... Din valuri de mare ca lună".

Toate aceste arhetipuri sunt reluate în trei complexe găsite de autor în opera lui Eminescu. Cel dintâi e complexul lui Hoffmann (stabilit de Bachelard în nuvela *Ulciorul de aur)*, relaţia dintre apă şi foc, văzută ca o apropiere erotică, fie ca o substituţie thanatică *(O, stingă-se ..., Ah, mierea buzei tale, Strigoii)*. Al doilea complex e cel mitic al labirintului definit de Eliade ca pătrundere într-o cavernă, echivalentă cu coborârea în infern, altfel spus, cu o moarte de tip ritual, iniţiatic. În fine, al treilea complex este cel al lui Narcis, socotit de autor adevăratul mister de profunzime al lui Eminescu. De acord cu viziunea romantică a temei dublului din poezii ca *Gemenii*, unde există o confuzie de euri, nu credem că acelaşi lucru caracterizează şi *Luceafărul*, unde Cătălina şi Cătălin pot fi confundaţi, pe când Cătălina şi Hyperion rămân antinomici. Eul clasic, scrie G.Călinescu, complet definit, ridicat la o schemă inteligibilă, nu se poate scinda. Drama poetului, dacă e o dramă, nu stă în această ruptură interioară, ea apare, dimpotrivă, ca o elevare, ca o depăşire a unei condiţii inferioare, o restabilire a echilibrului. Erou al unei pasagere crize, Hyperion se întoarce în eternitate, redevine asemenea celui care în *Oda în metru antic* cunoaşte lecţia nemuririi. Profunzimea poeziei lui Eminescu aici este.

ENCICLOPEDISMUL ROMÂNESC

(urmare din pag. 1)

însuşit o complexă cultură bizantină. Alţi teologi au învăţat în unele colegii din sudul Dunării. Aşa ne explicăm de ce aceşti cărturari cunoşteau latina şi greaca, slavona, polona, limba turcă şi rusă, italiana, ca şi alte limbi mai rare.

Câteva obiective mari au stat în faţa acestor oameni care, dincolo de faptul că ştiau mai multe limbi, erau iniţiaţi în ştiinţele istorice şi filologice, în teologie şi ştiinţele naturii. Aceste obiective primordiale au fost: realizarea unor cărţi de ritual în limba română, alcătuirea de opere de istorie a neamului, elaborarea de manuale pentru primele şcoli, scrierea de tratate doveditoare ale romanităţii poporului şi latinităţii limbii.

Înseşi etapele de tălmăcire a Bibliei, începând cu *Noul Testament* (1648), realizat sub îndrumarea Mitropolitului Simion Ştefan până la *Biblia* de la Bucureşti (1688), reprezintă acte de progres în realizarea unei limbi româneşti unitare. Dacă ardelenii au făcut apel la versuri latineşti, slavone şi greceşti, în predoslavia *Bibliei* de la Bucureşti se arată că a fost realizată de *„oameni ai locului"*, care cunoşteau *„limba elenească"*.

Dacă erudiţia românească a început prin *multilingvism*, necesar în tălmăcirea scrierilor religioase, cărţile de istorie, scrise în română, polonă, latină etc. reprezentau opere de clarificare a originii poporului român şi de apărare faţă de unele teze tendenţioase susţinute de unii istoriografi străini. Erudiţia primilor cărturari români nu a constituit niciodată un ornament. Ea a fost o formă de justificare a existenţei poporului român pe teritoriul dacic şi un act complex de luminare a naţiei, care s-au extins în cele mai variate domenii. Instrumentele primordiale de realizare a acestor năzuinţe erau *oamenii învăţaţi*, mijloacele practice de realizare le constituiau şcolile elementare în limba română, gimnaziile, colegiile, unde se învăţau mai multe limbi. De la înalţii prelaţi până la demnitarii din diferite provincii ale ţării, erudiţia era o marcă a valorii pusă în slujba intereselor naţiunii. Când la Oradea urma să vină un nou episcop în locul lui Darabant, S.Micu scria: *„de-ar da Dumnezeu bisericii din Gradia ca episcop un om iubitor de erudiţie şi învăţătură, care să sprijine ştiinţa şi cultura în neamul nostru"*. Dezideratul acesta se transformă într-o necesitate naţională şi socială, de la prelaţi ca Antim Ivireanu, până la boieri luminaţi ca Stolnicul Cantacuzino, Spătarul Milescu, Dimitrie Cantemir şi alţii. Dincolo de faptul că prinţului M. Sturdza îi plăceau cristalele şi bijuteriile, C. Gane l-a caracterizat în cartea sa, *Acum o sută de ani* (1935), în acest fel: „Mihai Sturdza poseda o cultură cu totul deosebită, nu numai pentru vremea lui, dar chiar faţă de oamenii de mai târziu, acei tineri învăţaţi ai Renaşterii care, cunoscându-l târziu la Paris, îl ascultau cu uimire recitând pe de rost tirade întregi, pe greceşte sau pe latineşte, din Homer sau din Virgil. Limba franceză o vorbea la perfecţie, iar istoria şi literatura şi dreptul îi erau familiare. Căpătase această învăţătură de la dascălul său din copilărie, abatele Lhommée din Lunéville".

Erudiţia unor cărturari români ca Stolnicul Cantacuzino, Spătarul Milescu şi Dimitrie Cantemir le-a creat un imens prestigiu în ţară şi străinătate. *Unii* dintre aceştia şi-au utilizat cunoştinţele în cărţi scrise în mai multe limbi. Alţii au fost un fel de agenţi diplomatici ai domnitorilor români. Savanţii autentici, de talia lui D. Cantemir, au fost folosiţi de mai multe curţi imperiale şi, începând cu N.Olahul, au slujit mai multe culturi, dar au rămas credincioşi poporului român, a cărui latinitate a limbii au afirmat-o cu o autoritate greu de tăgăduit. Cunoaşterea limbii latine a slujit la demonstrarea latinităţii limbii noastre. Nicolae Olahul care corespondase cu mari savanţi din Europa afirmase fără ezitare că „Valahii în limba lor îşi zic Rumâni, *adică* Romani şi (părea) socot că vorbesc rumâneşte, adică în limba Romanilor". Miron Costin a scris *Letopiseţul Ţării Moldovei şi Munteniei* în limba polonă, pentru a ne face cunoscuţi în străinătate, iar *Letopiseţul Ţării Moldovei* l-a redactat în limba latină în acelaşi scop.

Dar dincolo de cărţile de erudiţie, cărturarii români au fost preocupaţi destul de timpuriu de elaborarea unor dicţionare şi manuale şcolare. Spătarul Milescu (1636-1709-10) a făcut parte din acea categorie de intelectuali, interesaţi de luminarea tineretului prin manuale şcolare şi dicţionare de învăţare a unei limbi străine. Neculai Milescu a studiat la Constantinopol teologia, filosofia, istoria şi literatura, iar în Italia s-a familiarizat cu matematicile şi ştiinţele naturii. Învăţatul spătar, devenit celebru în Europa după publicarea *Jurnalului de călătorie în China*, tradus în mai multe limbi, va ajunge în Germania unde a învăţat şi latineşte. El a alcătuit un *Dicţionar românesc* şi un *Dicţionar greco-latin-rus*, ambele rămase în manuscris. Din cauza condiţiilor vitrege din ţară şi a comerţului cu creiere, practivat încă modest de marile curţi imperiale din Europa, N. Milescu a ajuns la curtea ţarului, unde s-a ocupat şi de educaţia copiilor unor aristocraţi. Aşa se explică de ce a elaborat un manual de aritmetică şi altul de ştiinţele naturii în limba rusă.

Enciclopedismul românesc era încă adeseori elitist, practicat în cercuri restrânse, dar vădit militant pentru interesele majore ale naţiei pe plan istoric, filologic şi evident prin traduceri. Să nu uităm că *Academia greacă* din Bucureşti, fondată în timpul lui C. Brâncoveanu de Stolnicul Constantin Cantacuzino şi întărită mai târziu prin profesori greci de talie europeană, a fost o instituţie unde au studiat intelectuali greci, dar şi români, ca I. H. Rădulescu. În această perioadă, mai ales prin traduceri în limba greacă, au pătruns în ţară operele lui Montesquieu, Rousseau, Voltaire, Diderot, Cr. Wolf şi atâţia alţii. În epoca fanariotă, cu toate defectele ei, cultura intelectualilor români iese din orizontul strict bizantin şi se europenizează.

Să ne aducem aminte că I. H. Rădulescu realizase un proiect de *Bibliotecă universală* care începea cu Homer şi ar fi trebuit să ajungă până la Balzac şi Hegel. Bursierii români încep să ajungă la Viena, Roma, Paris, Halle, Wittenberg, ca şi în alte mari centre de cultură de pe continentul nostru. Apelul lui C.Diaconovici - Loga privitor la faptul că poporul nostru are nevoie de *bărbaţi luminaţi, şcoli*, apoi cărţi, pentru a se lumina neamul, rămâne deviza permanentă sub care va funcţiona noul enciclopedism românesc.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

GHEORGHE IVĂNESCU — 80

Dacă Parcele n-ar fi fost atât de nemiloase, în aceste zile, lingvistul academician Gheorghe Ivănescu ar fi împlinit 80 de ani. Din nefericire, inima sa a încetat să bată cu o jumătate de deceniu în urmă. Oamenii de ştiinţă au regretat atunci nu numai dispariţia unuia dintre spiritele cele mai ascuţite din lingvistica şi filologia românească, ci şi risipirea iremediabilă a atâtor subiecte şi proiecte vârfuite într-o minte excepţională, precum tomurile într-o vastă bibliotecă. Creator al şcolii lingvistice timişorene, profesor al unor generaţii strălucite de universitari ieşeni (Vasile Arvinte, Al. Andriescu, Ecaterina Teodorescu, St. Giosu, Carmen Gabriela Pamfil), Gheorghe Ivănescu a fost continuatorul cel mai de seamă al şcolii lingvistice ieşene iniţiate de Al. Philippide. Deşi era bine cunoscut în mediile lingvistice din ţară şi străinătate, savantul ieşean şi-a desfăşurat activitatea în discreţie şi modestie, circumstanţe depăşite doar de exemplul devoţiunii şi tenacităţii pentru profesia îmbrăţişată. Puţini dintre cei care nu l-au cunoscut îndeaproape ar fi putut pătrunde dincolo de înfăţişarea austeră şi privirea pătrunzătoare a învăţatului, dincolo de sobrietatea sa proverbială, în sufletul clocotitor al unui om care se arăta de obicei simplu şi neinteresant. Dar cei ce depăşeau ariditatea preocupărilor sale eminamente teoretice şi îndrăzneau să-i calce pragul, casa fiindu-i mereu deschisă pasionaţilor de problemele infinite ale limbajului sau culturii, se aflau în faţa unui „spectacol" inedit. În cele trei camere ale apartamentului din strada Socola, din vechea capitală moldavă, popoare de cărţi, munţi de reviste (de specialitate!), saci cu fişe, manuscrise şi lucrări începute cu decenii în urmă dădeau senzaţia unui atelier faustic în care savantul domina haosul aparent, graţie, printre altele, fabuloasei sale memorii. Pentru profesor, apartamentul său în care aerul părea rarefiat de prezenţa apăsătoare a tomurilor aflate pretutindeni – ca să te aşezi, trebuiau puse, de pe un scaun, într-o altă „grămadă" câteva zeci de volume – exista o ordine perfectă şi multă claritate. Iar când profesorul Gheorghe Ivănescu începea să vorbească se producea un nou miracol. Totul părea că prinde viaţă, istoria lingvisticii se derula ca o aventură fascinantă, curentele lingvistice se năşteau şi dispăreau după legităţile istorice, ideile prindeau materialitate, iar erudiţia avea sunetul pur şi înălţător al muzicii. Savantul se încărca de pasiune până la fervoare părând un vates care apoteozează victoriile ştiinţei din domeniul său. Gheorghe Ivănescu ştia totul despre lingvistica generală, indoeuropeistică, problemele „capitale" ale vechii române literare, stilistică, limba română contemporană, sintaxă, gramatică structuralistă sau generativ-transformaţională. Profesorul ieşean a fost, nu încape îndoială, unul dintre ultimii exponenţi ai enciclopedismului în ştiinţele filologice.

Pentru a omagia figura marelui învăţat, oferim cititorilor noştri câteva pasaje din alocuţiunea ţinută în 1977, prilejuită de împlinirea a 65 de ani. Textul relevă, în primul rând, structura morală a omului de ştiinţă care într-o epocă de encomiu atins de aberaţie aduce un sincer elogiu modestiei fiind, în acelaşi timp, o emoţionantă pledoarie, făcută cu întreaga ardoare a convingerilor sale ştiinţifice, pentru cinstirea memoriei şi meritelor incontestabile ale înaintaşilor. Ca nimeni altul, Gheorghe Ivănescu „s-a bătut" mereu pentru recunoaşterea valorii ştiinţei româneşti.

Cu tristeţe şi pioşenie anunţăm că, în rândul lingviştilor, la care speranţa de viaţă este dintre cele mai ridicate, Gheorghe Ivănescu ar fi împlinit în aceste zile numai 80 de ani.

Lucian CHIŞU

Iubiţi prieteni şi colegi,

N-am ştiut până acum trei săptămâni că prietenii mei şi foştii mei elevi au hotărât să sărbătorească activitatea mea ştiinţifică cu ocazia celei de a 65-a aniversări. Vă mărturisesc că nu consideram necesară această sărbătorire, învăţat fiind de pe când eram tânăr să trăiesc modest, fără zgomot în jurul persoanei mele, mai ales că o despărţire a mea de foştii mei elevi şi de colegi tot nu va avea loc acum. De aceea credeam că şi prietenii mei şi foştii mei elevi vor face aşa cum gândeam eu. Am fost elevul unui om care râdea de sărbătoriri, de ceea ce se numeşte glorie, de tot ce este manifestare a amorului propriu şi alimentează acest amor; am fost elevul unui om care chiar ura tot ce este paradă, reclamă, foc de artificii şi zgomot în jurul propriei persoane sau a altora şi preţuia munca îndârjită, munca în tăcere fără elogii şi fără recompense. Mă refer la Alexandru Philippide ca unul care mi-am însuşit ideile sale generale despre limbaj, trebuia să-mi însuşesc şi ideile sale despre viaţă. Deci o sărbătorire ca cea de astăzi n-ar fi trebuit să aibă loc. Dacă am acceptat-o, şi încă fără rezistenţă, este numai pentru că n-am voit să răpesc foştilor mei elevi şi prietenilor mei o bucurie pe care şi-au voit-o ei(...) Deja din anii de studii universitare am început a citi şi lucrările altor lingvişti români sau străini, în special pe cele ale lui A.Meillet, F.de Saussure şi J.Vendryes, dar şi pe cele ale lui K.Brugmann, H.Hirt, F.Sommer, W.Wackernagel, M.Bartoli şi E.Herzog; însă cum constatam că Philippide se războia cu mulţi lingvişti dintre cei mai mari, începeam să-mi formez convingerea, pe care n-o găseam la lingviştii români, că Philippide era şi el una din stelele de primă mărime ale lingvisticii mondiale. Fireşte, mă întrebam adesea dacă am dreptate. Însă această idee nu mă determina să accept orbeşte tot ce spusese Philippide. Adesea îmi formam alte convingeri decât el atât în probleme de lingvistică generală cât şi în probleme de lingvistică românească. Însă cu cât treceau anii, îmi întăream convingerea că ideile sale despre limbaj şi în special cele despre schimbările limbii şi cauzele lor, care erau mai vechi, dar se găseau la el dezvoltate şi perfecţionate, erau singura doctrină justă despre evoluţia limbilor. Voiam de pe atunci să activez pentru perfecţionarea şi răspândirea acestei concepţii, care era în contradicţie cu mai toate doctrinele lingvistice care cuceriseră pe lingviştii occidentali după 1900. Planul meu de atunci s-a realizat greu sau mai de grabă a rămas nerealizat; şi astăzi rămâne o datorie pentru mine de a-l duce la realizare. În anii 1939-1944 am şi redactat o lucrare de aproximativ 500 de pagini format jumătate de coală despre doctrina sa lingvistică; dar lucrarea aceasta a rămas nepublicată până astăzi. Abia câteva articole despre Philippide, publicate după 1945, au expus pe scurt preţuirea mea pentru doctrina învăţatului ieşean.

Preţuirea aceasta m-a pus într-un conflict surd cu mai toţi lingviştii români, care erau adepţii curentelor lingvistice apusene de după 1900 până la 1930 iar după această dată au devenit adepţii structuralismului lingvistic. Dar poziţia mea era în genere greşit înţeleasă; nu se vedea că eu nu tăgăduiam total noile curente lingvistice, ci numai unele aspecte ale lor, şi că eu căutam să le corectez cu ajutorul doctrinei lui Philippide, deci să fac o sinteză între concepţia lui Philippide şi concepţiile occidentale de după 1900 până aproape de vremea noastră. Pot spune că această încăpăţânare a mea de a vedea în doctrina lingvistică a lui Philippide o doctrină viabilă aproape în întregime mi-a adus mult rău în viaţă: am fost considerat ca un retrograd în lingvistică, iar în perioada stalinistă, chiar ca un reacţionar în ce priveşte ideologia ştiinţifică şi filozofică. Deşi, dacă e să-mi spun sincer părerea, - şi rog să mi se ierte această aparentă lipsă de modestie-, am realizat cea mai largă sinteză din istoria lingvisticii generale. Căci am cuprins într-un singur sistem atât lingvistica neogramaticilor şi a lui Philippide, cât şi lingvistica europeană de după 1900 până la generativismul transformaţionalist de pe la 1960. Căci, în perioada de studii în Franţa şi Italia (1934-1937), unde am fost trimis prin sprijinul profesorului Iordan, trăind în ambianţa ştiinţifică şi filozofică a Occidentului dintre cele două războaie mondiale, am reuşit să văd şi ceea ce era adevăr în concepţiile ştiinţifice şi filozofice de acolo. Aşa că evoluţia mea spirituală de până pe la 1950 se explică prin ajutorul sau impulsurile celor doi mari profesori români ai mei în domeniul lingvisticii, A.Philippide şi Iorgu Iordan. La Paris am audiat mai ales pe J.Vendryes şi Mario Roques - Meillet era atunci orb şi nu mai ţinea cursuri -, iar la Roma mai ales pe G.Bertoni. De la ei am învăţat însă mai ales amănunte, şi mai puţin idei generale, căci bazele concepţiei mele lingvistice se înjghebaseră prin lucrările celor doi profesori ieşeni şi prin efortul intelectual depus de mine însumi de a-i sintetiza; ceea ce m-a dus la ideea a două lingvistici deosebite: una a graiurilor poporului şi alta a limbilor literare, ambele cu principii în parte deosebite. Ideea a fost dată publicităţii abia în 1972, dar este rezultatul acestui efort de sintetizare a tuturor curentelor lingvistice care se manifestau pe la 1900-1930 în lingvistică şi a fost concretizată în fişe şi într-o lucrare rămasă în manuscris între anii 1936 şi 1939. De la G.Ibrăileanu am învăţat o concepţie despre literatură în genere şi una despre dezvoltarea literară a poporului român, apoi mai tot ce a spus el despre istoria limbii literare româneşti. Teza mea de doctorat, elaborată între 1937 şi 1947, este aproape în întregime reluarea şi dezvoltarea sau argumentarea cu noi fapte a ideilor sale despre limba literară românească.

Eu mă consider şi un reprezentant în ştiinţa românească al ideilor lui Ibrăileanu despre limba literară românească şi, ceea ce nu se prea vede din lucrările mele publicate, şi un reprezentant în al ideilor sale literare. Consider şi până astăzi că ideile sale de estetică literară şi metoda sa de lucru, principiile sale de explicare a literaturii, sunt de nezdruncinat, ca şi cele ale lui Philippide în lingvistică, şi că astăzi, după atâtea curente de critică literară de peste hotare, nu poate exista pentru criticul şi istoricul literar altă sarcină decât aceea de a face o sinteză între concepţia lui şi concepţiile mai noi. După cele spuse, se înţelege că eu consider pe Philippide şi Ibrăileanu nu numai nişte culmi ale ştiinţei şi culturii româneşti, dar ca nişte culmi ale ştiinţei şi culturii unviersale. Toată munca mea a fost o încercare, este drept prea puţin adusă la cunoştinţa publicului românesc şi străin, de a dovedi că şi poporul nostru a creat valori de prim rang în domeniul filologiei, criticii şi istoriei literare, şi de a dovedi că aceste valori s-au creat mai ales în acest oraş rămas atâta vreme atât de înapoiat din punct de vedere edilitar, care sunt Iaşii. Este aproape curios cum acest oraş atât de mizer materialmente în trecutul său şi în parte şi astăzi a putut crea o concepţie originală despre limbă şi literatură, dacă vreţi o concepţie românească în aceste ştiinţe. Căci, datorită celor doi învăţaţi pomeniţi există astăzi, orice s-ar spune, un punct de vedere românesc în lingvistica generală şi în ştiinţa generală a literaturii. Este aceasta altceva decât ceea ce se numeşte de câtva timp în cultura noastră cu barbarul cuvânt *protocronism*, creat de un om inteligent, dar care nu vede că cel mai mare merit al românilor rămâne acela de a fi dezvoltat şi dus la perfecţie concepţii ştiinţifice mai vechi, pe care nimeni nu le admite până astăzi în Occident. Iată un alt motiv de a fi considerat un înapoiat, un neînţelegător al curentelor mai noi din apus. Iată fapte care au determinat pe unii din colegii mei de breaslă, mai în vârstă sau mai tineri, din Iaşi şi din alte centre culturale ale ţării, să mă considere întrucâtva deplasat, adică lipsit de cumpănirea care se cere oamenilor de ştiinţă, să mă considere un cercetător care cade în exagerări fără seamăn. Dar oare n-a dat acest oraş şi în genere Moldova în secolul trecut oameni de mare originalitate în literatură, în artă, în filozofie, în istorie, ca Eminescu, Creangă, Luchian, Conta, Xenopol? Şi, ca să citez şi oameni din secolul nostru, nu recunoaştem azi aceasta lui Iorga, Pârvan şi Sadoveanu, ca să nu mai vorbesc de creatorii de seamă din domeniul ştiinţelor exacte? Fiindcă s-a întâmplat ca Philippide şi Ibrăileanu să fie determinişti în prima jumătate a secolului nostru, în care în Apus a dominat idealismul, trebuie să concludem că cei doi învăţaţi români au fost nişte oameni de ştiinţă mărunţi, chiar înapoiaţi?

Oare nu cumva poporul român şi Moldova, prin cei doi învăţaţi, a creat sinteza deterministă cea mai impunătoare în domeniul lingvisticii şi al teoriei literare? Se uită că un Baudouin de Courtenay, chiar un F.de Saussure, au fost cam în aceeaşi situaţie: ignoraţi de timpul lor ca teoreticieni ai limbajului, mai târziu apoteozaţi drept creatori ai structuralismului. Dar structuralismul a fost şi rezultatul unei propagande făcute de câţiva lingvişti ruşi sau francezi care cunoşteau doctrina celor doi. La noi nu s-a scris nimic în limbi străine despre opera celor doi învăţaţi români, nu s-a arătat valoarea operei lor. Deci n-avem dreptul să spunem că doctrina lor nu poate deveni mâine o modă. Eu mă mândresc de a fi inţeles pe aceşti doi mari oameni ai poporului român şi de a fi strigat ca în pustie meritele lor, de a le fi făcut mereu elogiul activităţii lor, fără să mi se dea dreptate şi fără să li se dea dreptate (...)

G. IVĂNESCU
noiembrie 1977

Figură feminină arhaică - (Grecia, sec, VI î.e.n.)

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

ARTE PLASTICE

S-a înclinat Caragiale, acum se-nclină şi Brătianu!

„În domeniul monumentelor, hotărârile sunt luate cu majoritate de voturi. Este un principiu democratic şi în acelaşi timp o stupiditate, căci se conferă puterea de a hotărî unor oameni care nu sunt de loc calificaţi să judece cu oarecare discernământ"

Roger AVERMAETE

Aşa se răfuia acum treizeci de ani, marele critic de artă şi estetician flamand, Roger Avermaete, exasperat de starea jalnică a monumentelor, cu proasta lor amplasare, cu „nefuncţionarea lor ca opere de artă" - aspecte care fuseseră lăsate în grija unor municipalităţi.

La noi, aceeaşi problemă depăşeşte cadrul unei polemici cu primarul cutării oraş, fiindcă situaţia monumentelor publice este mai jalnică, mai acută, mai revoltătoare decât oricând şi, poate decât oriunde. Nu ştim, în faţa exemplelor pe care le vom evoca în rândurile ce urmează, cum ar fi reacţionat Avermaete, ştim însă că, în perioada interbelică, alt mare îngrijorat de aspectul urbei sale, George Călinescu, a spus-o răspicat: *„Spiritul critic e o stare de educaţie, nu o profesie"*. Aşa încât, nu lipsa de pricepere a cutărui înscăunat trebuie invocată pentru a stârni indulgenţa ci, dimpotrivă, e în cauză *lipsa de educaţie a tuturor celor care, prin forţa lucrurilor, sunt puşi, azi, să decidă soarta monumentelor publice.*

Primul lucru ce se cere spus este că Bucureştiul nu este încă un oraş al statuilor şi monumentelor. Ele sunt puţine, multe dintre ele modeste şi, cu mici excepţii, ele provin din generozitatea şi elanul unor edili din perioada interbelică ori chiar din veacul trecut. Suntem, aşadar, în faţa unei moşteniri artistice care trebuie îngrijită. Fără ea, Bucureştiul ar fi şi mai sărac, şi mai fără istorie, şi mai gol de amintiri, şi mai văduvit de reperele artei, urbanismului, culturii şi, de ce n-am invoca-o, ale unei istorii sentimentale. Ce se întâmplă azi când se face atâta caz de înnodarea prezentului cu sănătosul şi „legitimul" trecut?

În primul rând, se dărâmă ce şi cui îi trece prin minte că ar contribui, cu gestul său, la alungarea definitivă a unui anume trecut. Aşa au crezut unii anonimi, că procedează bine, dărâmând bustul lui Dobrogeanu-Gherea de pe strada Maria Rosetti. Iar reprezentanţii (mai mult sau mai puţini tradiţionali) ai celor 4-5 partide de expresie social-democrată n-au prea observat, n-au protestat, deşi Gherea nu are legătură cu Partidul Comunist decât în anumite capete incalificabile. Aceiaşi sau alţii au dat jos unele busturi din parcul Herăstrău, unde, acum, prin fosele de verdeaţă ţâşneşte câte un soclu pe care se lăfăie ciorile. Bun! Dar măcar să fi pus ceva în loc. La Craiova, primarul oraşului îl ţine încuiat sub cheie pe Titulescu pe motiv că „ce are Titulescu cu Craiova?" şi nu vrea să permită amplasarea statuii în oraşul care a comandat-o, e adevărat, înaintea venirii noului primar pe „tronul Băniei". Probabil, şi-o fi zis „instruitul" de vreme ce Titulescu a stabilit relaţiile diplomatice cu URSS, o fi fost şi el niscai comunist. La Cluj-Napoca, primarul Funar, „prezidenţiabilul", şi-a ţinut campania electorală cu câteva fixuri, dintre care unul era mutarea statuii lui Matei Corvin din inima oraşului. Altă necesitate „patriotică": aflase el că Matei Corvin n-ar fi român la origine!

Nu mai discutăm de zecile de statui ale „Ostaşului român" (vreo şase la număr) date jos în diferite oraşe ale ţării (ciudat: exclusiv în oraşe transilvănene) pe motivul că ar perpetua amintirea ostaşului ... sovietic! Argument? Aceste „personaje" au mantaua mai lungă decât o aveau ostaşii români. Două obeliscuri care evocau moartea sutelor de soldaţi în lupta de alungare a armatei fasciste din Nordul Ardealului au fost date jos de primarul Oradei. Ştiri aberante vin din toate colţurile ţării. Ansamblurile statuare sunt jefuite: se fură capete de copii, braţe de statui, plăcile cu inscripţii de pe monumente şi nimeni nu vede nimic, nimeni nu se îngrijorează, nimeni nu se grăbeşte să le repare, să le menţină integritatea, identitatea, valoarea artistică şi estetică şi, nu în ultimul rând valoarea morală.

În fine, revenind la Capitala ţării, noul nostru primar vrea să facă gesturi culturale, dar nu ştie cum. Mai întâi a fost gafa colosală cu statuia lui Caragiale mutată în mare viteză din curtea editurii „Cartea Românească", unde nu stătea bine - e drept -, dar cu trecerea timpului, ea s-a integrat în peisaj, evocând amintirea lui Marin Preda care, de câte ori pleca spre casă, arunca o privire spre Caragiale şi spunea: „Ăsta nu stă bine aici" pentru ca, într-o zi când cineva i-a spus că statuia va fi mutată să protesteze: „Lăsaţi-l în pace, mie a început să-mi placă". După ce logică a fost mutată la intretăierea străzii I.L.Caragiale cu Batiştei şi pusă pe două şipci, peste o gaură ce mustea de apă?! Numai ca să-l *comemoreze cu forţa* în acel iulie '92?!

Avea dreptate Călinescu! Un ochi critic, puţin bun simţ ar fi oprit elanul oricui ar fi sesizat ce batjocură imensă i se aduce scriitorului a cărui statuie era pusă într-o băltoacă. S-a înclinat zilnic stând, în noroi, până când, ca să nu cadă de tot, a fost luată de municipalitate. Fiindcă, aici nu e vorba de nici o profesie, ci pur şi simplu de lipsă de educaţie

Tot în grabă, l-au amplasat şi pe Ion I.I.Brătianu în parcul de lângă Muzeul Literaturii, pe actuala prelungire a Bd.Dacia. Fără soclu, direct în pământul unde, până nu demult, creşteau panselele, şade marele bărbat de stat. Toată lumea s-a bucurat revăzând statuia lui Ivan Mestrovici neştirbită de timp şi, tot de atunci, lumea aşteaptă să o vadă pusă cum se cade, pe un soclu, cu fundaţie, cu un spaţiu amenajat în jur. Ei bine, nu! Brătianu a început să se încline şi el! Şi, privindu-l ca pe un fel e bunic tolănit pe bancă, îngăduitor şi răbdător, toţi copiii din părculeţ îl călăresc de mama focului. Iar dacă prefecţii şi primarii au idei năstruşnice, de vină nu este imaginaţia lor, ci *consilierii* care ar trebui să-i înveţe şi lucruri subtile, cum ar fi faptul că bronzul nu se pune în mijlocul sau pe fundalul unei vegetaţii, ci trebuie profilat pe o zidărie, sau pe faţada unei clădiri şi că, în parcuri, în spaţii verzi, merge incomparabil mai bine piatra de granit sau marmura, că lemnul nu se pune în mijlocul oraşului şi în general nici nu se lasă în aer liber să-l înegrească gazele de eşapament şi să-l nădăiască ploile. Ehe, dar şi consilierii noştri culturali îşi exercită exact pe dos calităţile: spiritul critic în politică şi lipsa de educaţie în cultură.

Iordache RĂŞCANU

MUZICA

„Thank You, Mister Rumania!"

Mai mult întâmplător - şi, oricum, nu de la „sursă"! - am aflat că, la începutul acestei toamne, compozitorul Adrian Iorgulescu a avut un succes extraordinar în Statele Unite ale Americii. De ce întâmplător şi de ce nu de la sursă? (Doar, prin forţa împrejurărilor, îl întâlnesc zilnic la Uniunea Compozitorilor şi Muzicologilor, unde - de la Revoluţie încoace - a fost Vicepreşedinte şi unde - din 8 octombrie, ziua demisiei maestrului Pascal Bentoniu - a devenit Preşedinte...) Ei bine, motivul e simplu: Adrian Iorgulescu face parte dintre rarii artişti care, spre a compensa parcă orgoliul nemăsurat, egocentrismul şi - de ce n-am spune-o ? - infatuarea caracteristică pentru histrionismul breslei (mă refer, aici, la breasla muzicală în ansamblul ei şi nu doar la aceea componistică, de regulă mai puţin afectată, totuşi, de acest păcat primordial al trufiei), exagerează prin modestie şi discreţie, printr-un fel de sfială, de jenă în a vorbi despre sine şi despre izbânzile sale. Aşa se face că i-am smuls cu greu câteva detalii despre această cea mai recentă victorie a sa - şi cea mai importantă de până acum.

— De fapt, n-am făcut altceva decât să particip cu două dintre lucrările mele la „Sound Celebration II", cel mai important festival internaţional de muzică contemporană din SUA, ce se desfăşoară din cinci în cinci ani la Louisville, în statul Kentuky. Este un festival de un tip competitiv cu totul aparte, în sensul că intrecerea se desfăşoară nu în timpul, ci înaintea lui: pe baza unei selecţii drastice, organizatorii invită personalităţi confirmate din întreaga lume. Comisia de selecţie este formată din specialişti de marcă şi din laureaţii Premiului „Greenmayer". (Acesta fiind cel mai important premiu american de compoziţie, şi ca prestigiu dar şi din punct de vedere material: 200.000 dolari... L-au câştigat, printre alţii, Ligeti, Lutoslawski, iar anul acesta Penderecki!).

— Cât de drastică este această selecţie? Şi cum se operează ea?

— Comisia examinează partiturile şi înregistrările trimise de către virtualii participanţi. Anul acesta s-au înscris compozitori din 152 de ţări şi au fost aleşi doar „o duzină" rusul Schnittke, stabilit in Germania, japonezul Takemitsu, americanul de origine italiană Corigliano (laureat al Premiului „Greenmayer"), Joan Tower (deasemeni laureată „Greenmayer), cambodgianul Ung, stabilit în SUA, spaniolul Evangelista, stabilit în Canada, mexicana Ana Lara, brazilianul De Souza, ecuadorianul Esteves, israelianul Wolpe, cehul Husa, stabilit în SUA...

—...Şi românul Adrian Iorgulescu! Înţeleg că este un festival pentru consacraţi, în care debutanţii - fie ei şi geniali - nu prea au ce căuta. Şi mai observ migraţia spre America de Nord a talentelor din Europa (nu numai din cea fostă comunistă!) şi din Extremul Orient...Festivalul acesta are o tematică anume sau pretinde un gen anume de lucrări?

— Nu. Sânt admise orice fel de partituri. Eu, de pildă, am trimis *Cvartetul de coarde nr.3* şi *Simfonia a III-a, cu orgă şi cor.* Au fost admise şi amândouă ambele. Trebuie să spun că festivalul durează zece zile (între 10 şi 20 septembrie), dar - spre deosebire de manifestările noastre similare, în frunte cu „Săptămâna internaţională a muzicii noi" - programul este foarte relaxat, cuprinzând doar două concerte simfonice (unul la deschidere şi celălalt la închidere), două camerale şi unul pe care l-aş numi „exotic", căci etala o specie de pitoresc muzical-geografic (Erau prezente instrumente muzicale tradiţionale din Zimbabwe, Guatemala, Mexic, Japonia; pe unele le-am descoperit abia acum!)

—Un concert la două zile, deci. Bănuiesc că, în aceste condiţii, organizatorii n-au a se plânge - ca ai noştri - de criza de public!

— Într-adevăr, sălile erau mereu pline. Şi nu numai la concerte - căci, pe lângă acestea, existau şi extrem de multe conferinţe şi simpozioane, la care, în dialog cu muzicologii, criticii şi compozitorii, intra adesea şi publicul. Ca să nu mai spun că fiecare concert era precedat - cu un ceas înainte şi într-o sală alăturată, întotdeauna plină - de o prezentare (lecture). Am putut astfel să vorbesc auditorilor despre fiecare dintre lucrările mele; după cum într-unul dintre colocvii, am vorbit despre impactul muzicii contemporane asupra publicului.

—Există deci un veritabil public pentru muzica nouă, acolo, la Louisville!

— Am întâlnit un admirabil interes pentru muzica contemporană: totuşi - chiar dacă posedă un teatru, o operă, un balet, o orchestră simfonică şi o facultate de muzică foarte bine cotată în SUA - Louisville nu e decât un orăşel cu circa 300.000 de locuitori! Iar biletele erau destul de scumpe: 45 de dolari la concertele simfonice şi 15-20 de dolari la cele camerale...

— Să vorbim puţin şi despre creaţiile audiate şi despre interpretarea lor. Au participat numai interpreţi americani?

— Dimpotrivă. Interpreţii au fost aleşi şi ei pe acelaşi criteriu valoric strict observat, în urma selecţiei operate prin examinarea recomandărilor, biografiilor artistice şi casetelor cu înregistrări trimise din toată lumea. Cei aleşi spre a cânta partiturile noastre au avut în plus şi libertatea de a interpreta, într-unul dintre concertele camerale, şi alte creaţii contemporane, pentru care au optat ei înşişi. Eu am beneficiat de concursul cvartetului „Cavani" din New York - o formaţie redutabilă, una dintre cele mai bune cotate în interpretarea muzicii contemporane. La prima repetiţie, am avut un adevărat şoc: nu prea mai aveam ce le cere celor patru instrumentişti! Iar în concert au cântat extraordinar...

—Dar nu lor li se datorează faptul că - citez - „Cvartetul nr.3 (1987) de Adrian Iorgulescu a fost cea mai riguroasă piesă a concertului şi cea mai răsplătită de public" (s.n.) O spune limpede cronica publicată de „The Courier Journal" din 16 septembrie: „Armonicele sale eterice, efectele glissando, niciodată ostentative, soliditatea construcţiei produc o profundă impresie „Bănuiesc că Simfonia a III-a a fost cântată de Filarmonica lui Louisville...

—...O orchestră bună, profesionistă, specializată în interpretarea muzicii noi în numai două repetiţii, sub bagheta dirijorului Lawrence L. Smith (care este şi directorul ei general), această orchestră a reuşit să pună la punct interpretarea partiturii mele, care nu este nici simplă, nici scurtă! Dacă în concertul de deschidere avusese de executat doar două lucrări (un concert pentru orchestră al lui Husa şi *Simfonia Adagio* a lui Penderecki - invitatul de onoare al festivalului, în calitatea lui de laureat al Premiului „Greenmayer", care i-a şi fost decernat cu această ocazie), acum, la închidere, în program erau patru opus-uri: două mai mici, e drept (Ung şi Esteves) dar două de mari proporţii (Schnittke şi cu mine), concertul fiind televizat!

- Citez din nou: „Starea a fost marcată de simfoniile rusului Alfred Schnittke şi românului Adrian Iorgulescu, două meditaţii fascinant asupra evoluţiei simfonismului" - spune „Music Rewiew" din 17 septembrie. Nu spune însă nimic despre reacţia publicului.

— A fost mai entuziastă chiar decât aceea prilejuită de audierea *Cvartetului* meu. Sincer să fiu, n-am trăit niciodată aşa ceva şi nici nu-mi închipuiam vreodată că voi ajunge să trăiesc. Las la o parte aplauzele, ovaţiile, rechemările, la rampă (mai numeroase decât acelea de care am avut parte la Bucureşti la prima audiţie a operei *Revoluţia*): dar, la sfârşit, oamenii m-au aşteptat pe scările clădirii strigând „Bravo, Rumania!", iar din parcaj o puzderie de maşini mă salutau cu farurile. Un negru, foarte emoţionant, mi-a spus chiar... „Thank you, Mister Roumania!" Am înţeles o dată în plus că numai de noi, de fiecare dintre noi, depinde ca muzica românească să iasă din izolare - căci nu e ca nimic mai prejos (ba, din contră!) nu numai faţă de cea din Europa, dar şi faţă de aceea din cele două Americi, Asia...

Ceea ce nu spune compozitorul Adrian Iorgulescu este că i-a fost decernată Medalia de Argint ce se oferă câştigătorilor fiecărei ediţii a festivalului ceea ce implică invitarea sa din oficiu la viitoarea ediţie, că primarul din Louisville i-a înmânat Diploma de Cetăţean de onoare şi Cheia oraşului, iar guvernatorul l-a numit Colonel al Statului Kentuky. Toate acestea a trebuit să le aflu - cum spuneam, întâmplător - de la unul ditre colegii săi de breaslă, care au fost invitaţi la o recepţie pe care Ambasada Statelor Unite ale Americii la Bucureşti a oferit-o în onoarea lui Adrian Iorgulescu...

Luminiţa VARTOLOMEI

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

FILM

MERIDIANELE BALANŢEI

REACŢII ÎN LANŢ

Stejarul. Plasat sub semnul tonic al bufoneriei carnavaleşti (precedentul film al cineastului se intitula chiar „Scene de carnaval"), „Stejarul" este în acelaşi timp un film grav şi de o vastă pătrundere socio-politică. Condensează şi dezvoltă în el - traversând microcosmosul epopeii individuale a unei tinere, Nela (Maia Morgenstern), apoi a unui doctor pe care îl întâlneşte, Mitică (Răzvan Vasilescu) - sughiţurile istoriei şi cataclismele care bântuie actualmente Europa de Est, după dispariţia gardurilor de sârmă ghimpată de la fostele republici din U.R.S.S. aflate în fierbere, până la evenimentele din ţara unde se petrece acţiunea filmului, trecând prin, ca un corolar, autodistrugerea Jugoslaviei ... „Stejarul" descrie la o scară umană descopmpunerea naturală a mentalităţilor şi structurilor care a premers prăbuşirea blocului din Est. Găsim toate simptomele: barbaria individuală, corupţia şi deruta generalizată; amestecul extremelor: comicul şi tragicul, derizoriul şi seriosul, falsul-serios şi falsul-ridicol. Umorul macabru domină filmul. (...) Maeştrii ai dezinformării, românii văzuţi de compatriotul lor Pintilie, cineast şi regizor de teatru, au devenit maeştri (aproape în sensul artistic) şi în modificarea permanentă a cursului fluid şi armonios al existenţei lor, al Destinului ... În acest joc de domino cinematografic care este „Stejarul", totul devine pretext pentru festivităţi, pentru divagări, altercaţii, agresiuni, etc. Filmul este de la un capăt la altul o uriaşă *reacţie în lanţ* (cum a fost la scară geopolitică fenomenul care a urmat apariţiei perestroikăi în toate ţările din Est). Carnavalescul cucereşte încetul cu încetul toate straturile vieţii sociale, pe care sfârşeşte prin a o face incoerentă, datorită efortului de a falsifica permanent desfăşurarea sa firească. Viaţa şi moartea îşi pierd ele însele realitatea şi importanţa : decesul unui bolnav ca urmare a unei operaţii clandestine făcută ca o provocare, este mai ales, pentru doctorul vinovat, ocazia visată pentru a intra în conflict cu administraţia spitalului, justiţia, societatea. Pe de altă parte, această dezordine generalizată, adevărat mod de funcţionare al filmului, permite accesul la tot soiul de poveşti imaginabile şi conferă o libertate extraordinară poveştii, care aminteşte adesea de extravaganţele lui Don Quijote, transformând în imagini danteşti cel mai mic accident al monotonului peisaj pe care îl traversează. Întorcându-ne la anarhia medievală, ne reîntoarcem pur şi simplu la viaţă. A se vedea episodul qvasi fellinian al trenului în pană, noaptea, în plin câmp, din care Nela trebuie să coboare pentru a traversa un râu pe spinarea unui bărbat, înainte de a ajunge în faţa unui foc de tabără, sub o ploaie de glume foarte deochiate ale unui soi de curte a miracolelor ţărănească. Fiecare dereglare a sistemului declanşează o nouă aventură ...

Acest proces cronic de reacţii în lanţ este ceea ce constituie forţa şi profunzimea filmului. Proces extraordinar de dinamic şi puternic care te duce cu gândul la „Slapstick" (film burlesc american), de unde se trag, după opinia mea filmele de acţiune cele mai bune. Pentru că specificitatea filmului de acţiune (western, film poliţist, de război sau de aventuri) este aceea de a lăsa în permanenţă uşa deschisă imprevizibilului, catastrofei care va răsuci brusc firul acţiunii într-o direcţie neaşteptată, respectiv o altă dimensiune. Când acest lucrul se transformă într-un angrenaj, spectatorul este agăţat de roţile dinţate şi înghiţit de film, care îl stoarce, îl învârte, îl maltratează, fără a-i lăsa răgazul necesar pentru a se distanţa. Este exact ceea ce se petrece cu „Stejarul" - Nela şi Mitică stau la iarbă verde; câteva clipe apoi, îi regăsim într-un elicopter al armatei, aflat în manevre - care este nu doar un film de acţiune şi un film burlesc, dar în acelaşi timp un film-critic în care Pintilie dezvăluie, cu un nemilos simţ al detaliului, nenumăratele tare ale unei comunităţi aflată în derivă, cangrenată în interior de conflicte de interese care mai de care mai meschine ...

Derizoriu şi tragic, cu logica sa absurdă, filmul alunecă încetişor pe aripile fatalismului, prin uşurătatea cu care pluteşte deasupra tragediilor amorsate. „Stejarul" este un film ludic despre lucruri serioase, deci lipsit de patos. Exact ca în cinematograful burlesc, catastrofe cu consecinţe în mod normal groaznice sunt dezamorsate de către detaliul comic, care le face să devină ridicole.

Până la împăcarea finală, câştigată după o frumoasă teorie a cadavrelor, „Stejarul" navighează voios pe un fluviu al morţii. Umorul negru atinge punctul său maxim când un pumn de terorişti de bâlci ocupă un autocar plin de copii. Scena începe ca o mascaradă şi, pe nesimţite, discret de tot - într-atât de anti-spectaculoasă e regia lui Pintilie - ne trezim în plin coşmar: securitatea, care înconjoară vehicolul, începe să tragă la grămadă, lichidând şi teroriştii şi copiii (fapt divers real, se pare, devenit cu atât mai tulburător, după ce un act similar s-a petrecut în Yugoslavia chiar în momentul în care scriu aceste rânduri). Apoi, momentul de groază trece, dar de data asta farsa nu-şi mai găseşte locul ... Dilemele umane şi reflexiile politice converg spre un singur loc tangibil şi real, singura ancoră într-un ocean de convulsii: stejarul imemorial, bază solidă şi ancestrală, ca un patriarh rural, plin de bun simţ nativ, la rădăcina căruia cuplul va înmormânta cenuşa rămăşiţelor marxismului (aceea ale unui ex-colonel de securitate) pentru a clădi deasupra lor o poveste de dragoste care va cimenta naşterea (anunţată) a unui copil „pur". „Stejarul" se termină acolo de unde încep multe dintre filmele hollywood-iene ... Chiar şi ultima butadă a doctorului turbulent are de ce ne lăsa perplecşi. Înarmat cu un pistol subtilizat celor de la securitate, glumeşte declarând că-şi va ucide viitorul copil dacă va fi „normal" adică nu „nebun" ca el ... Se stabileşte atunci o paralelă extrem de neplăcută cu episodul (precedent) uciderii inocenţilor din autocar. Asta lasă să se întrevadă posibilitatea continuării dezordinii destructive care domnise până atunci. Final deschis deci, în care totul rămâne posibil între serenitatea libertăţii recâştigate şi veşnica întoarcere la haos - care este creuzetul oricărei forme de viaţă, cum au demonstrat astrofizicienii ...

Astfel, cu filme atât de diferite, ca „O viaţă independentă" - pe un versant poetic şi romantic - şi „Stejarul", într-o manieră realistă, critică şi veritabil politică, cineaşti din Est precum Kanevski şi Pintilie (ale căror concluzii se întâlnesc în substrat), tulbură micuţul nostru confort burghez şi ipocritele noastre conştiinţe încărcate, de occidentali ghiftuiţi (în filmele celor doi ne aflăm la antipozi de insignifiantul cinema frumos costumat şi cu efecte care se vor cu pretenţii în care francezii au devenit specialişti). Incredibila vitalitate debordantă a acestor filme „seismice" nu ne oferă „soluţii" la „problemele" morale sau de altă natură, dar decapează şi spală ochii încleiaţi de chewing gum. Este deja foarte mult!

(Vincent Ostria, „Cahiers du cinema", nr, 459)

O CĂLĂTORIE SPIRITUALĂ ÎN ROMÂNIA DUPĂ CĂDERE

„Stejarul", care va fi prezentat la „The New York Film Festival", astăzi la ora 9,30 şi sâmbătă la 6,15 este o bună alegere. El reprezintă România, o ţară ale cărei filme arareori pot fi văzute aici. Lumea pe care o descrie e complet străină pentru americanul de rând. Chiar dacă uneori e şocantă, în schimb nu e niciodată plictisitoare. Pătrunderea în această lume e ca explorarea unei case cu stafii plasate în mijlocul unui parc de distracţii. Niciodată nu ştii când trebuie să te sperii şi când să râzi. „Stejarul" este creaţia lui Lucian Pintilie, un cineast român care şi-a petrecut ultimii 20 de ani în exil, câştigându-şi o formidabilă notorietate ca regizor al unor inovatoare spectacole de teatru în Franţa, Anglia şi Statele Unite. Acest film, coproducţie franco-română, exprimă reacţia domnului Pintilie la prăbuşirea conducerii comuniste din '89 în ţara sa şi speranţele sale de viitor. El începe ca un coşmar şi se termină cu vaga speranţă că o geană de lumină va răsări cândva. Acţiunea e plasată cu puţin înainte de răsturnarea lui Nicolae Ceauşescu, în '89. Printre multe alte lucruri, filmul vorbeşte despre avatarurile Nelei - o tânără profesoară - după moartea tatălui ei, un fost ştab în poliţia secretă, despre care n-am şti nimic dacă n-ar fi scenele de la început. Cei doi locuiesc într-o murdărie epică, într-unul dintre blocurile mizerabile dintr-un cartier popular al Bucureştiului. Locul este înecat în maldăre de vase nespălate, cearceafuri pătate şi munţi de chiştoace. Nela şi tatăl ei zac în pat, cu un proiector de 16 mm între ei, urmărind filmul unui trecut fericit: o fetiţă la petrecerea de ziua ei, îndreptând un pistol de jucărie spre invitaţi, care servili se aruncă pe jos, spre încântarea ei. La început, Nela pare complet opacă. Reacţionează la moartea tatălui ei ca şi când acesta i-ar fi fost iubit. Este atât de posesivă încât n-o lasă pe sora ei să pătrundă în apartament. Când va încerca să doneze organele tatălui ei, i se spune de către un doctor dezabuzat că a sosit prea târziu - deja s-au deteriorat. Facultatea de medicină, de asemenea, nu are ce face cu cadavrul, deoarece nu au frigidere, aşa că Nela va arde la crematoriu corpul şi restul filmului va purta cu ea cenuşa, într-un borcan de Nescafé. Pe parcursul „Stejarului", Nela va accepta o slujbă într-un alt oraş, va fi violată în grup în drum spre locul de muncă, va afla că tatăl ei n-a fost nici pe departe un erou şi întâlneşte un bărbat aflat întocmai ca şi ea, cu spatele la zid. Acesta e Mitică, un doctor cinic şi sardonic, ale cărui relaţii cu regimul nu sunt cele mai bune. Refuză să se supună ordinelor şi îngrijeşte un pacient pe care regimul a decis să-l lase să moară. De-a lungul acestei călătorii iniţiatice a Nelei, domnul Pintilie transformă descrierea într-o amară satiră socială. Filmul are tempo-ul unui teatru de cabaret. Este sălbatic-grotesc, şocant şi uneori extraordinar de comic. Detaliile sunt extrem de vii.

Autorităţile sunt, în mod alternativ, când de temut, când derutante, când pline de bunăvoinţă. La un moment dat, Nela şi Mitică se duc la iarbă verde, ca să se trezească brusc în mijlocul nopţii, sub tirul dezlănţuit al unei unităţi militare aflate în manevre. Mai târziu, când Nela şi Mitică ajung la o înţelegere mai profundă a vieţii, domnul Pintilie pare a sugera că există încă speranţă pentru România, chiar dacă aceasta nu se află după colţ. Cele două roluri principale sunt excepţional de bine interpretate de Maia Morgenstern (Nela) şi Răzvan Vasilescu (Mitică). Ea are stilul şi forţa unei Ana Magnani tânără, iar el este excelent, într-un stil serios de comic. Chiar dacă sensurile filmului sunt, uneori, obscure pentru publicul vorbitor de engleză, asta se datorează mai curând subtilităţii sale decât prolixităţii.

(Vincent Canby, New York Times, 1 oct.)

„STEJARUL"

Într-o Românie exploatată şi chinuită, un bărbat care n-are nimic de pierdut întâlneşte o femeie care a pierdut totul. Sumbru, foarte sumbru.

Nimic de făcut. Absolt nimic de făcut. Nimic. Nelei nu-i mai pasă de nimic, de nimeni şi, mai ales, de sora aceea care a devenit ceea ce ea a refuzat să fie: agentă a securităţii. O ticăloasă. O târfă. Nela nu are ochi, nu respiră decât pentru tatăl ei muribund. Acest tătic iubit care, pe vremuri, când făcea parte din conducerea partidului comunist român, îi organiza revelioane atât de vesele. Aceste revelioane imortalizate pe peliculă şi pe care Nela le revede până la saţietate.

Ah, laşii, ticăloşii! Toţi îşi bat joc acum de tovarăşul Truică, prăbuşit în dizgraţie înainte de a fi lovit de boală. „Vreau ca trupul meu să fie util ştiinţei", spune el cu nobleţe înainte de a-şi da duhul. Dar abia dacă se mai găseşte formol în România anului '89. Aşa că organele tovarăşului Truică nu mai interesează pe nimeni! Comic, nu? Cândva ai fost un ins de temut, iar acum sfârşeşti îndesat într-un borcan de Nescafé ...

Un tren o duce pe Nela. Nu contează unde. În altă parte. Un tren plin până la refuz. Dar, cu cât e mai puţin loc, cu atât românii se înghesuie mai mulţi. Se înjură, se îmbrâncesc, se lovesc, cântă, rrăgâie, urlă. „Pe ăştia vrei tu să-i mântuieşti" îl întreabă Nela, ironică, pe un preot. „Mai ales pe ăştia", murmură el.

O fi posibil, dar fără ea! Nela nu crede nici în Dumnezeu şi nici în om, decât poate, în acest alter-ego al ei, chirurgul pe care-l întâlneşte în acel spital sinistru din acel oraş sinistrat în care eşuează după o tentativă de viol asupra ei.

Ca şi ea, Mitică a văzut de toate la viaţa lui. Ca şi ea, este bântuit de disperare. Dar, dacă în Nela mai răbufneşte din când în când furia, care o face să fiarbă, Mitică nu face decât să râdă. Acest râs insolent este ceea ce-i loveşte cel mai tare pe imbecili şi ticăloşi. Mitică râde când e arestat şi continuă să râdă şi când e eliberat. Râde şi atunci când îşi tratează directorul de cretin. Sau când e făcut derbedeu de către un procuror plin de el şi ridicol. „Dacă mă faci derbedeu, atunci măcar s-o merit!" Şi iată, râzând, bineînţeles, Mitică îi trânteşte două palme magistrale procurorului uluit. Ah! Cât de insignifianţi devin aceşti mici tirani când încetezi să-ţi mai fie teamă de ei ... Iată! Revolta abjecţiei este ceea ce se află în miezul „Stejarului", acest film magistral pe care Pintilie l-a făcut după romanul „Balanţa", de Ion Băieşu. Încă de la primele secunde, când un travelling la firul ierbii traversează curtea acoperită de mizerii a blocului în care locuieşte Nela, ni se arată o Românie umilită, aservită, bordelizată, isterică. O Românie în care se aruncă frenetici, înainte, doar un bărbat care n-are nimic de pierdut şi o femeie care a pierdut totul. Către ce se reped ei? Către nimic, bineânţeles, lucru ce face eforturile lor cu atât mai nobile şi derizorii. Nela face poze copiilor, ca o obsedată, ca şi cum ar căuta în această generaţie urmele monstruoase ale celei de dinainte. Mitică e pasionat de jurnalul intim lăsat, după moarte, de bolnavul său preferat, Titi. Un jurnal „subversiv", căutat cu febrilitate de securitate. Dar jurnalul „subversiv" nu conţine decât nişte teorii naţionaliste de doi bani. Kierkegaard de duzină. În România până şi subversivii sunt debili. Iar Mitică râde, bineânţeles. Cum să nu râzi, când absurdul se întrepătrunde tot timpul cu oroarea peste tot şi tot timpul? Mergi liniştit cu maşina şi dintr-o dată, un individ îţi traversează parbrizul! Uimitor, nu? Nici pe departe, ne aflăm doar, în România, nu? Pleci la un picnic şi dintr-o dată un elicopter începe să te urmărească. Tancuri te înconjoară şi soldaţi înarmaţi te atacă. Extraordinar? Nici vorbă: Ne aflăm în România! Cum repetă Nela mereu, „asta-i viaţa". "Asta-i viaţa" să vezi un paraşutist rătăcit aterizând în zori, ca o creatură a lui Fellini, într-un şir de conopidă. Asta-i viaţa şi când agenţii securităţii - la ordinele sorei lui Nela - deschid focul asupra unui autobuz în care s-au refugiat câţiva disidenţi şi un grup de copii. Asta-i viaţa, da, dar ce oribilă e viaţa asta ! (...) Ceea ce dezvăluie „Stejarul", acest film tulburător, delirant şi implacabil, la fel de important cum a fost, la timpul său, „Omul de marmoră" al lui Vaida, este frica, ascunsă în sufletul fiecărui român. O frică nelămurită care îl face să-i fie teamă de orice, până chiar de încercarea de întoarcere la normal. Şi la democraţie. Pentru că celor care au cunoscut numai demenţa până şi dreptatea le provoacă frică.

(Pierre Murat, caietul program al filmului, la versiunea franceză).

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

SINE IRA ET STUDIO

Dumitru MICU

Nimic nou sub soare

Recitesc în *O luptă literară*, întâiul volum (1914), două articole: *Un călător frances în România de astăzi* și *Iarăși cel mai nou călător frances în România*, datate respectiv 27 februarie 1905 și 6 martie 1905. Ambele, dar mai ales primul, se numără printre prozele de gazetă în care N. Iorga își valorifică scăpător vocația epică și dramatică, darul de a nara și a construi scenic. Nu prin virtuțile literare m-au resolicitat însă aceste texte, ci prin conținutul și sensul lor.

Întâiul articol fixează într-un triptic ce poate fi numit cinematografic o situație de „mai de mult", din „vremile sălbatice și rele"; al doilea o alta, de „acum". Aflându-se că un „sior" (*signor, sieur*) din „Europa" traversează unul din principate, în drum spre sau de la Constantinopol, „Grecul", alias principele, ia cele mai adecvate măsuri pentru primirea distinsului oaspete la înălțimea rangului său, și chiar mai presus, în spiritul ospitalității legendare a „Orientului". Un june *mehmendar* îl întâmpină la graniță pentru a-l transporta la scaunul de domnie în careta Curții, „curățită, văpsită din nou, cârpită și îmbrăcată pentru acest prilej". Pe tot traseul onoruri, temeneli, muzici. Pe „omul Europei" nu-l încântă însă nimic, totul îl impresioanează dezagreabil, orice i s-ar oferi nu-l îmbunează. Văzând, la sosire, drumul „noroios, înghețat, prăfos", „nepietruit sau semănat cu bolovani din răni", pe care urmează să-l străbată, dus de „telegari focoși", el își zice că „pe acolo se poate ajunge numai în iad". Protocolul îi pare stupid, peisajele: sălbatice, „bădăranii" cu opinci care, scufundați în apă până la gât, scot din noroi vehicolul împotmolit: „răspingători". La conacele de popas, musafirul cu perucă „stă, mănâncă, bea și zâmbește cu dispreț: «Ce casă, ce mâncare, ce oameni!»". Ajuns la Iași sau București, „se plânge că-l doare tot trupul de scuturătură". Toate dezagrementele călătoriei vor fi compensate însă de audiența la Măria Sa, își spun gazdele. E ceea ce gândește, flatându-se, și însuși domnitorul, care, după ce l-a ospătat în iatac, îl „petrece cu cea mai îngrijită cinste până la celălalt hotar".

Câtă naivitate! Ce amăgire! Apărând, după un timp, cartea „europeanului" „scrisă cu meșteșug, colorată, strălucitoare de spirit" și procurându-și-o, „Vodă aprinde ciubucul și, cu lumina pe față, începe a ceti. Și ce batjocuri, Doamne, și ce ironie, și ce usturătoare șfichiuri!..."

A doua secvență, descriind rezumativ vizita în România, la începutul secolului nostru, a unui alt occidental, nominalizat („să zicem că drumețul e d. André Bellessort, autorul unei cărți vestite asupra *Societății iaponese*, premiat de Academie, colaborator la *Revue des Deux Mondes*"), punctează o constatare analoagă. Din relatările învățatului franțuz rezultă că el, „a mai văzut toate aceste lucruri, în republicele Americei de Sud" și că, în opinia lui, „lucrul care e mai bun la noi sunt încă dulcețile". Chestiunea e reluată de Iorga, sub formă de comentar, nu fără exemplificări plastice, în următorul articol citat.

Prin analogie, consemnările lui Iorga mi-au readus în memorie și notele de lectură publicate de Mihail Sadoveanu, mai târziu (1910) în *Viața românească*, sub titlul *Cărțile despre Moldo-Valahia a lui M. Carra și G. Le Cler*, reluate în culegerea *Foi de toamnă* (1916). Sunt tot două cărți despre România în cauză: una apărută pe la sfârșitul secolului al XVIII-lea, cealaltă aproape un veac mai târziu. Doar cea dintâi înfățișează țara noastră total denaturat, asemenea memorialelor de călătorie denunțate de Iorga, însă nu chiar în toate privințele. Mai exact, ea catagrafiază racilele societății claselor stăpânitoare, făcând abstracție de „mulțimea inconștientă care umple câmpiile și văile", nu și de frumusețea naturii. A doua scriere, dezvăluind și ea nemernicia „ciocoilor" noi, care, „îmbrăcați în straie strâmte, își urmează năravurile, fac tot ceea ce nu-i oprit, își permit tot ceea ce pot tăinui", „vorbește cu înțelegere despre adunătura de oameni de la Dunăre și are o pornire de milă pentru turma celor obijduiți, batjocoriți și flămânzi". Parcurgerea cărții lui Le Cler îi prilejuiește scriitorului nostru, cum era de așteptat, reluarea observației ce traversează întreaga sa operă: aceea că „civilizația e un proces sufletesc, în afară de abur și electricitate". Zadarnic – scrie Sadoveanu – „nu-mai cunoaștem nimic azi din sălbaticele peisaje de odinioară", dacă „în suflete simțim dușmănia, viclenia și cruzimea animalelor prădalnice".

Resuscitarea în conștiință a menționărilor lui Nicolae Iorga și M. Sadoveanu a fost provocată de două referiri radiodifuzate și televizate la situații actuale parțial omoloage. A președintelui țării, în cursul campaniei electorale, spre final, și a primului ministru în conferința sa de presă consacrată raportului privind anul de guvernare. Comentând rolul negativ din Congres în problema acordului comercial dintre SUA și România, președintele a specificat că senatorul care a determinat atitudinea de respingere a ratificării e unul dintre cei pe care îi „omenise" personal, întocmai ca altădată domnitorii români pe vizitatorii străini ce ne-au bălăcărit după aceea. Premierul, în altă ordine de idei, dar în legătură tot cu proiectarea unei false imagini a țării noastre în exterior, a semnalat că o companie de televiziune n-a găsit cu cale să transmită din România altceva decât busturile clasicilor marxism-leninismului dibuite într-un depozit. Amândoi înalții demnitari au relevat participarea intensă a unor cetățeni români la dezinformarea străinătății, la discreditarea în opinia publică internațională a propriei patrii.

Paralelismul între conduita nu doar a vizitatorilor, ci și a informatorilor de ieri și de astăzi ai acestora, e perfect. Întocmai ca altădată Bellessort, ziariștii și toți culegătorii de imagini occidentali caută azi, cu obstinație, situații cât mai șocante. Situații de natură a impresiona violent, a biciui nervii cititorilor, auditorilor, telespectatorilor. Nu adevărul e ținta investigațiilor, ci senzaționalul. Spre a-l obține, oaspeții noștri din „lumea civilizată" înregistrează doar ceea ce cred ei că ar putea să uimească și să indigneze, iau de bun orice li se spune în acest sens, indiferent de cine. Ceea ce ar putea să le infirme estimările prefabricate ocolesc. Nu stau de vorbă cu nimeni dintre acei care ar putea să le arate câte ceva ce ne încadrează în „Europa".

Zi de zi se adeverește, *mutatis mutandis*, judecata de realitate amar sarcastică a lui Iorga, din 1905: „În casa, cu sau fără covoare, a unui Maiorescu, a unui Hasdeu, a unui Slavici, în sala de ședințe a Academiei, într-o sală de conferințe, într-o sală de cursuri a Universității de ce s-ar fi dus! În acest gen, ce poate să aibă un popor alcătuit din aristocrația «Americei de Sud» și din țerănimea bestială a Africei (...)!" Cum a relevat un parlamentar englez de bună credință (cf. *Adevărul* din 15 oct. a.c.), relatările din București ale unor corespondenți de presă apuseni, „sunt prea centrate pe părerile elitei locale și ale aliaților acesteia, indivizi grosolani care formează clasa «traficanților de valută» – cu toții aflați, în general, în jurul hotelului Intercontinental". E doar una dintre confirmările atât de contestatelor de către „elită" aserțiuni potrivit cărora, cum a mai spus premierul, joia trecută, „cel mai mare dușman al nostru suntem noi înșine", prin autodenigrare. „Noi înșine" este, evident, un fel de a vorbi. Nu noi, cei ce ne vedem de treabă, dezinformăm străinătatea; o dezinformează acei care se dau drept noi, dar în realitate sunt *ei*, anti-noi.

Deosebirea dintre calomniatorii din alte timpuri și cei de acum constă în aceea că ultimii acționează împotriva țării direct, fățiș, fără nici o fereală. Presa lor a jubilat la aflarea știrii că ni s-a refuzat în Congres clauza. Cei trimiși acolo, cu bani grei, pentru a pleda, pasă-mi-te, în favoarea clauzei, și s-au înapoiat fără ea, în loc să vină spășiți, rușinați pentru eșecul penibil, eșec ce îi descalifică politic, au apărut, dimpotrivă, bățoși la televizor. S-au apucat să „avertizeze" națiunea, „sever". Cât timp actuala putere va fi „percepută" drept comunistă – s-a rățoit la țară unul dintre ei – nu vom obține clauza. Dar cine făcuse, cine făcea și face în continuare să fie „percepută drept comunistă" puterea aleasă și realeasă de poporul român? Păi, tocmai el, impertinentul, și toți cei cu care, asemănându-se, s-a adunat! De cine depindea și încă mai depinde în mare măsură, ca percepția vădit inadecvată să dispară? Personajul nu avea să spulbere, însă, perceperea falsă; ține, dimpotrivă morțiș ca ea să fie perpetuată, și întreprinde în această direcție tot ce îi stă în putință. Ducându-se în America, declarat, pentru a susține acordarea clauzei *fără condiții*, ambasadorii intereselor antinaționale, au făcut-o în realitate cu scopul diametral opus: de a provoca tocmai condiționarea strictă a tratatului comercial favorizant. O fi stat cineva de vorbă cu cei doi uneltitori? Din câte s-a comunicat, mai curând nu. Era cine să defăimeze România și fără concursul lor! Oricum, sensul amenințării proferate la televizor e acesta: dacă nu ne aduceți la cârmă pe noi, care avem trecere (cu ce preț?!) peste ocean, nu primiți clauza! Nu credeam posibilă o asemenea înjosire!

În orice rău e însă și un bine, zice românul. S-ar putea ca, în cazul concret, binele să prevaleze asupra răului. Acțiunea „Clauza pentru România" e un indiciu. Nu-i absurd a spera ca declanșarea acestei acțiuni să înscrie începutul modificării poziției față de țară a conaționalilor noștri din diaspora, începutul ruperii inerției negativiste. Poate că multora din neamul nostru are să le vină, oriunde s-or găsi, „mintea românului de pe urmă".

*ERATĂ. În **Dialog interior**, col. II: Trogloditismul; col. III: cinstită; col. IV: dezavueze, Cor(inteni), în loc de: Totalitarismul, liniștită, dezarmeze, sbo. În **Logică și politică** apar fraze defectuoase prin sărirea unor cuvinte și rânduri.*

Ion HOREA

Și mai crezi

N-ai să te mai tângui multă vreme,
n-ai să te mai chinui, fii pe pace!
Cineva cu legile supreme
face semn că vrea să vină-ncoace.

Cei care i-au dat, un timp, nădejdii
chip frumos, și ți l-au scos în cale,
iată-i, purtătorii de primejdii
peste toate visurile tale!

Ca o creangă lumea se îndoaie,
rafurile-au cam plesnit la roți,
nebunii și crize și războaie...
Fă ceva, oprește-o dacă poți!

Tu rămâi să fii nepriceputul
dus pe drumuri încâlcite foarte,
cel rămas de-atunci, de la-nceputul
omului neștiutor de moarte,

și mai crezi în ceva ce-o să vie
bântuit sub cerul vremii maște...
Calul tău, din tava ruginie
paște încă, bietul, tot mai paște!

Cu mine însumi

Cum aș putea, în glumă, să beau și eu o cupă
de sânge ori otravă? Ce-ar zice lumea după?...
Ce gânduri pot să-ți treacă prin minte, ce dogoare?
Bag-sama, ce-i în lume nu vezi și nu te doare.
Imaginezi o stare de disperare oarbă
când cineva își toarnă-n pahar și stă să-l soarbă,
și se trezește bietul că-i un pahar cu apă...
Cu asta-ți pierzi tu vremea, în loc să tragi la sapă,
să te apuce noaptea la grajduri, să-ți rămâie
peste pământuri umbra, târziu, ca o momâie,
să duci în spate dealuri să te-ncovoi sub ele,
tu, chip vrăjmaș ce bântui prin ceasurile mele!
Nu cupe vreau, cu fleacuri, din faima lor, nici una!
Ca-n bărăgan, prin mine să bântuie furtuna,
și turmele de gânduri, din ploaie în saivane
să le adun din urmă pe drumuri transilvane,
să pun proptele-n poartă și să dezleg și cânii
și-apoi cu mine însumi să stau și să mă mânii!

Madona cu pruncul din Catedrala Winchester
Cap de Arhiepiscop din Mânăstirea Westminster (Anglia medievală)

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Jacques Brel

TANDREȚE

Pentr-un strop de tandrețe
Aș da cu bucurie
Comori ce-ascunde dracu

Sub lacăte o mie.
De ce crezi tu, frumoaso,
Că-n porturi depărtate
Oferă marinarii

Grămezi de nestemate
La zâne- precupețe?
Pentr-un strop de tandrețe.

Pentr-un strop de tandrețe
Cu totul
m-aș schimba:
Alt vin, altă beție

Alt grai aș încerca.
De ce crezi tu, frumoaso,
Că împărați vestiți
Ori menestreli renunță

La tot spre-a fi iubiți,
Spre-a prinde, s- o răsfețe?
Secunda de tandrețe?

Pentr-un strop de tandrețe
Aș da pe negândite? Tot timpul
ce-mi rămâne

Din vara-mi pe sfârșite.

De ce crezi tu, frumoaso,
Că al meu cântec urcă
Spre dantelarea clară

A frunții tale încă
Amarul să-mi înghețe?
Pentr-un strop de tandrețe.

DUMNEZEU

Tu, tu Dumnezeu de-ai fi
Bătrânii i-ai roti
Printre stele;

Tu, tu Dumnezeu de-ai fi
Pe cei slabi i- ai scălda
În lumini;

Tu, tu Dumnezeu de-ai fi
N-ai economisi
Zori senini;

Dar tu Dumnezeu nu ești;
Tu ești cu mult mai mult:

Ești un om și atât! Ești un om
și atât!
Ești un om.

DE CE (La Colombe)

De ce fanfare sacre
Când șiruri de soldați
Sub ploi aliniați

Așteaptă-n gări masacre?
De ce ăst tren ades
Tot freamătă-n răscruce

'Nainte de-a ne duce
Spre zări de
ne-nțeles?
De ce cântări, de unde

Atâtea flori se-aduc? Pentru cei
ce se duc
Fără să știe unde?
Nu vom mai merge-n crânguri
Columba zace-n ploi

Nu vom mai merge-n crânguri
Ucisă-i chiar de noi.

De ce această oră
Amară-n care pier
Și anii noștri tineri
Și dragostea de ieri

De ce acest convoi
De uniforme gri
Ce noaptea le uni
Pentru soldați ca noi?

De ce sub ploi, sub nea
De ce ăst tren de chin?
De ce ăst cimitir

În marș prin noapte grea?

Și de ce monumente
Pentru victorii crunte,
Fraze gata făcute
Spune la-ngropăciuni?

De ce uitarea rea?
Victoria ce este?
Gloria! Ce poveste
Când plata-i mult prea grea.

De ce pământul gol
Stropit cu negru sânge
Lumina când se stinge

Ca glonțul din pistol!
De ce privirea ta
Ștearsă de-atâta plâns
Când arma mi-ai întins

La luptă spre-a pleca?

De ce chipul tău mut
Ce se topește— amar
Pân'a rămâne doar
O floare pe-un mormânt?

De ce zile ce vin
Să mă învețe cum
Să nu-mi îmbrac de-acum
Iubirea pe deplin?

Nu vom mai merge-n crânguri
Columba zace-n ploi

Nu vom mai merge-n crânguri
Ucisă-i chiar de noi!

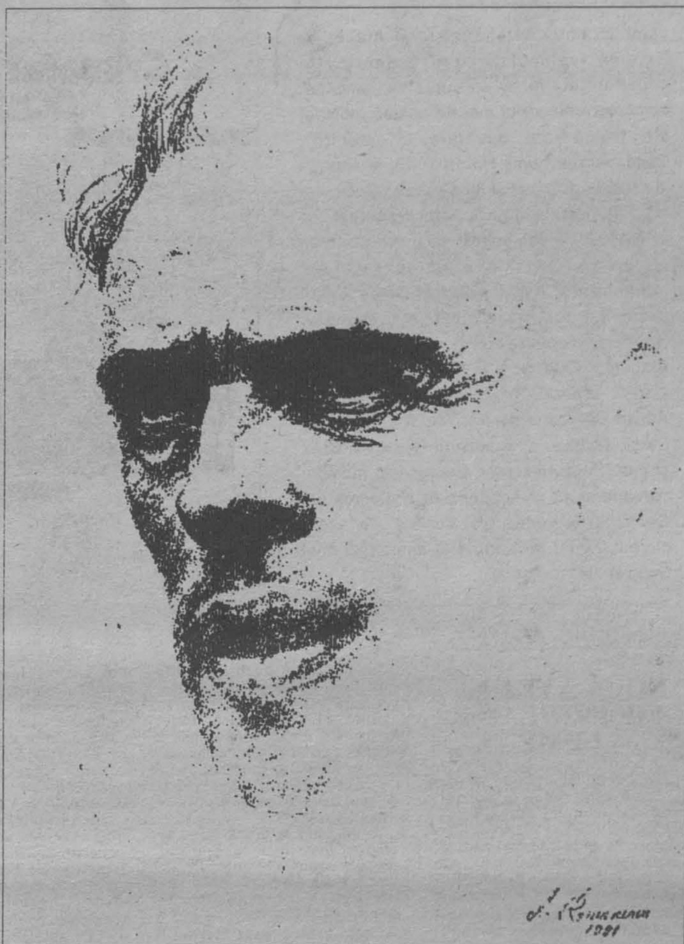
E BINE! (Le diable)

Într-o zi dracul a venit pe pământ să vadă cum îi merg afacerile. După ce a analizat totul în amănunt, s-a întors la el acasă, a organizat un banchet magnific, iar spre final a rostit un discurs care suna cam așa:

„E bine!
Cam peste tot pământul sunt
Pârjoluri larg străluminând.
E BINE !
Sunt oameni care c-un cuvânt
Dau pacea pe război, ca-n târg
E BINE !
Cu scrâșnet trenurile sar
De pe cărările de șine
Când tineri plini de ideal

Plantează bombe, cresc ruine
Seamănă moarte-n vânt, în val

Dup'un sistem original.
E BINE!
Vânzări nu-s, totu-i de vânzare:
Sfințenie, amor, onoare.
E BINE!
În mari companii anonime

În taină se unesc popoare;

Cei mari strâng munți verzi de dolari
De la cei mulți, umili, mărunți;

În Europa pe-ntrecute
În vast decor de zile seci

Joacă avarul în regie
De fin de siècle douăzeci.

De foame și de frig se moare
Copiii- ntâi, apoi popoare.
E BINE!

De câte-n lume au văzut
Oamenii-au ochi goi, cenușii

Și nici măcar în „Gai Paris"
Nu se mai cântă ca-n trecut.
E BINE!
Cei bravi sunt socotiți nebuni
Poeții - visători mărunți -
Iar în ziarele de luni
Și până luni, doar cei urâți

Își află poza. Cei drepți plâng,
Spre ei în hohote ajung

Râsete reci de ură pline.
E bine! E bine! E bine!

RUGĂ 'NALT

Rugă 'nalț către doruri șoptite
de val
Către casele-n care lumina - hotar
Se așterne din bolți de albastru
de zări
Rugă 'nalț către vârsta fecioarelor-
flori
Către limpezi izvoare ascunse-n
deșert,
Către steaua polară când pașii
se pierd,
Ca în noi să se 'nalțe mai sus
de dorinți
Dorul nemăsurat de a crește cuminți:

Mai degrabă fragili decât orgolioși;
Lași mai bine decât indivizi monstruoși.

Rugă 'nalț către zâmbetul tău
de lumină,
Către stigătul tău fără seamăn,
când lină
Tăcerea se-așterne pe șoapta de dor
Când privirea grăiește iar vorbele mor;
Rugă'nalț către mâna cu care-ocrotim?
Către toți anii tineri în care- nflorim

Ca din noi să se 'nalțe mai sus
de dorinți
Dorul nemăsurat de a crește cuminți

Inutilelor glorii mereu preferând
Fericirea profundă, lumina din gând.

Rugă'nalț către doruri șoptite de val,
Către casele-n care lumina-i hotar ...

Către ochii tăi mari de înalt,
de genune,
Către zâmbetul tău cum nu-i altul
în lume.

Traducerea:
Paula ROMANESCU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

O CARTE MIRABILĂ

Joi 25 octombrie, Ministerul Afacerilor Externe, salonul Grigore Gafencu. Un important act festiv cu dublă semnificaţie: comemorarea „celui mai de seamă moment din frământata devenire a omenirii", Descoperirea Lumii Noi în 1942, şi apariţia *Jurnalului de bord al lui Cristofor Columb* – actul de naştere al noului continent american – într-o ediţie comentată, care constituie un remarcabil act de afirmare culturală românească. Au fost de faţă ambasadorii ţărilor latino-americane şi ambasadorul Spaniei, reprezentanţi ai Ministerului Afacerilor Externe şi ai Ministerului Culturii, ziarişti, scriitori. Publicăm alocuţiunile d-lor Adrian Dohotaru, secretar de stat la M.A.E., Sergio Mimica, ambasadorul Republicii Chile şi prof. Paul Alexandru Georgescu, membru corespondent al Academiilor Naţionale din Columbia şi Venezuela. Lor li s-a adăugat cuvântul liber şi înaripat al ambasadorului Spaniei.

Adrian DOHOTARU

NOUĂ AVEA SĂ FIE ÎNTREAGA LUME

Jurnalul de bord al lui Cristofor Columb este redat cititorului român prin efortul lăudabil al unor distinşi cărturari şi al unor editori inimoşi. Ni se oferă astfel plăcutul prilej de a ne revedea astăzi sub semnul miraculos al „Întâlnirii dintre două lumi". Un semn care apare cu adevărat miraculos dacă încercăm să aproximăm schimbarea radicală pe care prezenţa Americii a produs-o în gândirea europeană.

Cu o zi înainte de descoperirea Noului Continent, doar jumătate de planetă era cunoscută, lucru de care par să fi fost conştienţi doar unii savanţi. Când celor trei continente, deja cunoscute, li s-a adăugat un al patrulea, pe care, după Amerigo Vespucci, l-au botezat Lumea Nouă, oamenii se înşelau în exprimare. Din acel moment nouă avea să fie întreaga lume, nouă Europa, nou Occidentul, nou spaţiul în care, de acum înainte, avea să evolueze imaginaţia omului.

În evoluţia Lumii Vechi, conştiinţa existenţei noului continent de cealaltă parte a Atlanticului a produs o schimbare de viteză, o însufleţire bruscă a unei lumi până atunci liniştită şi cumpătată. Drumul Atlanticului, a cărei temerară deschidere o înregistrează acest *Jurnal* al lui Columb, schimbă destinul Americii, dar acest destin face posibilă în Europa existenţa lui Copernic, Galilei, Descartes şi a altor precursori ai vremurilor pe care le trăim astăzi.

Dintr-o astfel de perspectivă, „Întâlnirea celor două lumi „pe care istoria o fixează la 1492 nu mai apare ca un eveniment izolat, ci ca începutul unui proces continuu, bivalent, de o complexitate pe care, desigur, scurta noastră alocuţiune nu poate ambiţiona să o cuprindă. Ne vom îngădui doar să observăm că s-a vorbit de existenţa mai multor urmaşi ai europenilor în America decât în Europa. Există, ni se spune, mai mulţi urmaşi ai spaniolilor în America decât în Spania, ai portughezilor decât în Portugalia, ai italienilor decât în Italia, ai englezilor decât în Marea Britanie, ai irlandezilor decât în Irlanda. Capitalele moderne ale spaniolei şi portughezei se află dincolo de Atlantic – ne sugerează iubitorii de paradoxuri, nu fără îndreptăţire. O dată cu mulţimea emigraţilor au trecut oceanul, ca produse ale culturii europene, limbile, creştinismul, legile, gândirea.

Mai puţin s-a vorbit însă de Noua Europă, cea pe care tocmai existenţa Americii a făcut-o posibilă. Firească apare atunci întrebarea: Lumea Nouă a apărut atunci pe ţărmurile occidentale ale Atlanticului sau într-o Europă pe care, de la sfîrşitul veacului al XV-lea ne-am obişnuit să o numim Lumea Veche?

Lectura *Jurnalului* legendarului navigator genovez plecat în marea aventură a spiritului european de pe ţărmurile Castiliei ne poate ajuta să găsim un răspuns. Cartea a cărei apariţie avem plăcerea să o anunţăm astăzi, este mai mult decât o simplă înşiruire de notaţii zilnice. Din perspectiva celor cinci veacuri a căror împlinire o sărbătorim anul acesta, ea apare ca o dovadă a ultimei încordări a spiritului european dornic să spargă graniţele unei lumi dincolo de care presimte, fabuloasă, existenţa celeilalte lumi.

Îngăduiţi-mi în încheiere, să subliniez două împrejurări favorbile cărţii. Apariţia ei se datorează unei fericite concordanţe dintre meritoriile eforturi ale Editurii Artemis şi sprijinul moral şi material al guvernului, precum şi pasiunea şi competenţa celor care au contribuit la elaborarea ei: ca traducător, Theodor Enescu, director al Muzeului de Artă şi ca neobosit promotor al cărţii şi autor al unui amplu şi documentat studiu introductiv, în română şi spaniolă, acad. prof. Paul Alexandru Georgescu.

Cât despre drumul cărţii în lume, el începe sub prestigioase auspicii. Cu prilejul vizitei sale în Spania, în luna septembrie, preşedintele Romniei, Ion Iliescu, a oferit volumul Majestăţii Sale Regelui Juan Carlos şi primului ministru Felipe González, ca o mărturie a participării noastre active la marele eveniment care a schimbat faţa lumii.

Aceasta este cartea pe care o avem sub ochi şi acestea sunt gândurile şi năzuinţele care i se incorporează. O putem pe drept cuvânt denumi: „cartea lărgirii lumii şi îmbogăţirii spiritului omenesc".

Sergio MIMICA

O CARTE CARE NE UNEŞTE

Cartea ce se prezintă azi, *Jurnalul de Bord al lui Cristofor Columb*, este o reuşită şi oportună reeditare în română a descrierii celei mai însemnate odisee din Istoria Umanităţii.

Cu prima sosire a lui Columb în Indii, acum cinci secole şi trei zile, s-a ridicat cortina de pe o lume nouă, unde nimic nu avea să mai fie la fel, nici pentru cei recent sosiţi, aventurieri, conquistadori, propagatori ai credinţei şi oameni de ştiinţă, care s-au avântat pe drumurile deschise de Marele Amiral al Mării Oceane, nici pentru uimiţii locuitori ai insulelor şi pământurilor ce i-au primit.

Din întâlnirea lumii noi cu lumea veche au apărut strălucitoare amestecuri de rase şi civilizaţii. Cea iberoamericană este una dintre cele mai profunde şi însemnate, având un ecou special. Manifestările sale literare, artistice şi chiar ştiinţifice constituie azi una din rezervele cele mai importante de valori, gândire şi acţiune din lume.

În acest an s-a sărbătorit al Cincilea Centenar al sosirii lui Columb la ceea ce el a crezut că era Cipango (Japonia), căutând Catay (China) şi Indiile, dar care avea să fie cunoscut drept America. A fost deci această perioadă foarte propice pentru aprofundarea cercetărilor în domeniul istoriei şi antropologiei comparate, de către specialiştii din Europa, America şi alte continente.

Eu aş dori doar să vă împărtăşesc, câteva gânduri asupra măreţei aventuri a lui Columb.

El a navigat la ordinul monarhiei spaniole şi a folosit spaniola pentru a-şi marca descoperirile. Fără să ne referim la originile sale genoveze, care-l obligau să cunoască limba părinţilor săi, sau la prelungita şedere în Portugalia, unde s-a folosit de limba lusitană trebuie notat că o bună parte a amplelor glosări pe care le-a făcut pe numeroasele sale cărţi sunt scrise în latină. Această limbă, mult folosită nu numai în drept, filozofie şi litere, ci şi în ştiinţele empirice, continuă să fie şi azi, alături de greacă, cea mai folosită în terminologia tehnică. Latina este de asemenea trunchiul comun din care descind limbile romanice, inclusiv română, fapt care devine o legătură ce traversează distanţele şi timpul, pentru a uni naţiunile latino-americane şi România.

Pe de altă parte, prima decizie adoptată de Columb punând piciorul pe una din insulele Lucayas, actualele Bahamas, a fost aceea de a-l convoca pe Notarul ce-l însoţea şi să redacteze primul act juridic din America, bazat pe Dreptul Roman, care este acela de luare în posesiune a acelor pământuri, aşa cum apare povestit în *Jurnal*:

„Amiralul chemă pe cei doi comandanţi şi pe ceilalţi care săriseră pe pământ, pe Rodrigo de Escobedo, notarul întregii armate şi pe Rodrigo Sánchez de Segovia, şi le spuse să-i fie dovadă şi martori, cum el, în prezenţa tuturor, lua în posesie, cum într-adevăr luă, numita insulă pentru regele şi pentru regina, stăpânii lui, declarându-le drepturile, aşa cum se citeşte mai pe larg în actele care fură făcute acolo în scris."

De atunci, Justiţia şi Dreptul caracterizează dezvoltarea societăţilor latino-americane. Ele stau la baza schemei structurale a sistemului politic democratic al ţărilor noastre după Independenţă.

România, ale cărei rădăcini în Drept pornesc tot din normele juridice aduse de Traian şi succesorii săi, traversează acum o cale politică democratică ce o apropie din nou de popoarele noastre latino-americane.

Pe cele două exemple expuse şi pe multe altele ne putem baza pentru a demonstra continuitatea legăturilor între cele două regiuni ale noastre, atât de îndepărtate geografic şi totuşi unite în idealuri comune de bunăstare şi prosperitate pentru popoarele lor.

Îi felicit pe editorii acestei cărţi pentru iniţiativa de a o publica, precum şi pe profesorul Alexandru Georgescu pentru valorosul studiu introductiv în română şi spaniolă, ce-i serveşte de prefaţă şi notă finală.

Paul Alexandru GEORGESCU

ÎNTÂLNIRE, SINTEZĂ, CONVERGENŢĂ

La examenul de logică din anul II de Filozofie, faimosul profesor Nae Ionescu mi-a cerut „Rezumă în cinci cuvinte *Critica raţiunii pure*. Numai cinci!" Esenţializând opera, dar păstrând modul ei aporetic am răspuns: „Kant determină limitele raţiunii *tot* prin raţiune". Erau şapte cuvinte, dar am trecut. Acum şi aici, e mai greu. Trebuie să înfăţişez, în şapte minute, o carte pe care am pregătit-o, în fond, 30 de ani, căci prima ediţie - imperfectă, desigur, dată fiind epoca - am redactat-o în 1961, iar după aceea a urmat o viaţă de studiu, meditaţie şi strădanii profesorale latino-americane, implicate, toate, în ediţia de faţă. Şapte minute pentru o carte care tratează trei teme copleşitoare: Columb, descoperirea Lumii Noi şi regândirea actuală a marelui eveniment. Voi încerca să răspund esenţializând Descoperirea şi neascunzând modul ei de contraste; şi apoi voi arăta ce sărbătoreşte cartea şi în ce constă semnificaţia ei, românească şi latino-americană.

Cartea evidenţiază, sub semnul adevărului, luminile şi umbrele Descoperirii. În textul jurnalului, în notele explicative şi în studiul introductiv în limba română şi spaniolă, se vorbeşte clar despre schelele călătoriilor Amiralului: asuprirea din timpul Conchistei şi spolierea din acela al colonizării. Violenţa şi cruzimea nu lipseau însă nici în Europa: Cesare Borgia lucra în Italia, decimarea ţăranilor răsculaţi s-a petrecut în Germania, iar noaptea sfântului Bartolomeu, la Paris. Şi umbrele continuă chiar astăzi, deşi violenţa îmbracă, poate ,forme mai atenuate: în loc de cucerire, deznaţionalizare, în loc de exterminare, expulzări sau izgonire. Nu este mai puţin adevărat că, la scară istorică, violenţa e depăşită şi asupritorii răsturnaţi. Episoadele malefice pierd şi se pierd în seriile ascendente ale istoriei, iar cartea şi noi toţi de aici, tocmai asta sărbătorim: seria ascendentă latino-americană începută cu Descoperirea şi continuată cu introducerea creştinismului şi a culturii moderne, independenţa şi, în timpul de faţă, generalizarea regimurilor democratice şi accentuarea integrării continentale, toate proiectate pe fundalul puterii de sinteză etnică şi culturală denumite metisaj şi al creativităţii literare şi artistice, mondial recunoscute. Deci *aceasta* elogiază cartea pe care o priviţi: *sporirea ponderii Americii latine în dialectica speranţelor lumii*, îmbogăţirea tipologiei umane cu un nou mod de a fi şi a se împlini, cu - în definitiv - multiplicarea umanităţii din om.

Cu toată structura ei tripartită - textul documentelor referitoare la cele patru călătorii columbiene, notele abundente şi revelatoare, alcătuind o adevărată naraţiune paralelă cu aceea a jurnalului şi comentariul original din studiul introductiv -, cartea nu ar fi putut prezenta această viziune a Americii latine, dacă nu ar fi şi ea, rezultatul unei *convergenţe româneşti* la un ambiţios nivel valoric. Depăşind limitele din trecut şi diviziunile din prezent, însumând competenţe recunoscute, din lăuntrul şi din afara ţării, cartea a adunat la un loc pe un traducător cu deosebit simţ al frumosului şi talent literar, Theodor Enescu, directorul general al Muzeului de Artă, pe scriitorul român de expresie franceză şi spaniolă, laureat la Premiului Goncurt, Vintilă Horia prezent în trama de idei a studiului introductiv şi pe autorul acestui studiu şi alcătuitor al ediţiei, membru corespondent al Academiilor: columbiană de Limbă şi venezueleană de Istorie, cel care vă vorbeşte. Concordanţă şi consens, de asemenea, în pregătirea cititorilor pentru receptarea cărţii. Fragmente din texte şi din comentarii au fost publicate în reviste literare altfel destul de diferite între ele, ca România Literară, Literatorul, Contemporanul, Adevărul Literar şi Artistic. Cred că este calea justă. Din toată gramatica creaţiei, noi, acum, aici, trebuie să alegem mai ales adverbul *„împreună"*, singurul garant al integrării noastre în circuitul valorilor universale. În privinţa circulaţiei cărţii, Ministerul Afacerilor Externe şi Ministerul Culturii, care au sprijinit moral şi material eforturile editurii Artemis, vor favoriza desigur, cunoaşterea, în ţară şi în străinătate, a acestui *act de afirmare culturală românească*.

Cât despre semnificaţia latino-americană a cărţii, ea e dată de meditaţia originală şi edificatoare asupra prezentului şi viitorului acestei părţi a lumii. Meditaţie care vine de la cealaltă extremitate a latinităţii, din România, şi care coincide exemplar cu viziunea înaripată a bardului ecuadorian José Joaquín Olmedo care, în *Canto a Bolivar*, exaltă „enorma, uluitoarea alcătuire a Anzilor care ţine cumpăna pământului". Personal, admir în aceste versuri expresia metaforizată a vocaţiei universaliste şi a voinţei de pace şi echilibru al lumii, proprii Americii latine, pe care acum mai bine de 50 de ani şi aproape în aceiaşi termeni, o elogia marele ei prieten, Nicolae Titulescu.

Desigur, documentaţia, metodele şi concluziile viziunii româneşti despre descoperire şi despre America latină au o factură categoric modernă.

Întemeiat pe autoritatea unor scriitori şi istorici de vârf ca Esnesto Sabato, Octavio Paz, Germán Arciniegas şi Guillermo Morón, buni prieteni, toţi, ai ţării noastre, studiul introductiv pune în lumină interpretarea actuală a evenimentului din 1492 (întâlnire între două culturi, înlocuirea unei scheme mentale adversative şi conflictuale cu alta concordantă şi integratoare pentru ca apoi, pe baza unei analize comparative a construcţiei europene şi latino-americane, să treacă la o modelare a viitorului lumii cuprinse între Mexic şi strâmtoarea Magelan. Concluzia este următoarea:

„Menirea Americii latine este de a sintetiza calităţile celorlalte zone de putere şi bogăţie ale lumii: strălucirea Europei, eficienţa Extremului Orient asiatic, vitalitatea dârză a Africii, la care se adaugă o etică a lumii foarte latino-americană. România, post îndepărtat al latinităţii şi apărător al ei în cele mai vitrege împrejurări, ţară legată de lumea hispanică încă de la întemeiere, prin optimus princeps - împăratul Traian-, popor care iubeşte şi are nevoie de prietenia şi afecţiunea Americii latine, omagiază anii 1492 şi 1992 ca date fundamentale ale omenirii.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro